श्री हेमचंद्राचार्य विरचित.

जंबूस्वामी चरित्र.

आ पुस्तक साधर्मीक भाईओने अवश्य
वांचवा योग्य जाणी.
तेनें छपावी प्रसिद्ध करनार,

शा. कुशलचंद नेमजी कोठारी.

मुंबई.

"स्वधर्मनिष्ठ" प्रेसमां छाप्युं.

संवत १९६५ सने १९०९.

प्रस्तावना.

आ जंवूस्वामी चरित्रना कर्त्ता श्री हेमचंद्राचार्य छे. आ आचार्य त्रिशष्टीशलाका पुरुष चरित्र, हैमी व्याकरण, तथा हेमकोष विगेरे अनेक ग्रंथो संस्कृत भाषामां गद्य पद्ये रचेलां छे. त्रिशष्टीशलाका पुरुष चरित्रमां जे महा पुरुषोनां चरित्रो न होतां आव्यां तेमनां चरित्र परिशिष्ट पर्वमां आव्यां छे. अने ते परिशिष्ट पर्वना तेर सर्ग माहेलां प्रथमना चार सर्गमां जंवूस्वामीना चरित्रनुं वर्णन करेलुं छे. तेमां

१ सर्गमां मंगलाचरण प्रसंगे आवेलुं प्रसन्नचंद्र राजर्षि अने वल्कलचिरिनुं चरित्र, जंवूद्वीपना अधिष्टायक अनादृत देवना पूर्व भव संवंधी ऋषभदत्त अने जिनदासनुं चरित्र, तथा जंवू स्वामीना पूर्वभव विषयमां भवदत्त अने भवदेवनुं तेमज सागरदत्त कुमारनुं चरित्र छे.

२ सर्गमां ऋषभदत्त शेठने घरे जंवू कुमारनो जन्म, आठ कन्यानो विवाह, प्रभव चोरनुं आववुं, मधुविंदवानी, कुबेरदत्तनी खेडुतनी, कागडानी, वानर वानरीनी, अंगार कारकनी, नूपुर-पंडिता अने शियालनी, विद्युन्मालीनी, शंखधमनकनी अने शिला-रसमां चोटी जनारा वानरनी कथाओ छे.

३ सर्गमां सिद्धिवुद्धिनी, जातिवंत घोडानी, मुखीना पुत्रनी, सोल्लकनी, मा साहसपक्षीनी, त्रण मित्रोनी, नागश्रीनी अने

ललितांग कुमारनी कथाओ तथा जंबू कुमार अने प्रभव चोरनी प्रवृज्यानुं वर्णन छे.

४ सर्गमां चंपानगरीमां श्री सुधर्मा स्वामीने वंदन करवा माटे परिवार सहित कूणिक राजानुं जवुं तथा जंबू स्वामीना निर्वाणनो अधिकार आपेलो छे.

आ ग्रंथमां आवेली कथाओ घणीज सरस अने बोध दायक छे एटलुंज नहीं पण जंबूकुमारे तथा तेनी आठ स्त्रीओए परस्पर संवादमां एक बीजाने दृष्टांत मय कहेली कथाओ घणीज मनन करवा योग्य छे.

आ पुस्तक छपावती वखते घणी काळजी राख्या छतां कोई ठेकाणे दृष्टि दोषथी भूल थई होय तो सज्जन पुरुषोए सुधारीने वाचवुं.

द० प्रसिद्ध कर्त्ता.

अनुक्रमणिका.

हेमचंद्राचार्य कृत.

श्री

जंबूस्वामीचरित्र.

तत्र प्रथम ग्रंथकार छ श्लोकवडे मंगळाचरण करे छे.

(अनुष्टुब्वृत्तम्.)

श्रीमते वीरनाथाय, सनाथायाद्भुतश्रिया ॥

महानंदसरोराज-मरालायार्हते नमः ॥ १ ॥

भावार्थः—अद्भुत लक्ष्मीओ युक्त अने [1]महानंद रुप सरोवरमां राजहंस समान एवा श्रीमान् वीर जिनेश्वरने नमस्कार[थाओ]॥१॥

सर्वेषां वेधसामाद्य-मादिमं परमेष्ठिनाम् ॥

देवाधिदेवं सर्वज्ञं श्रीवीरं प्रणिदध्महे ॥ २ ॥

भावार्थः—सर्व ज्ञानी पुरुषोमां आद्य, (पंच) [2]परमेष्टिमां मुख्य, देवाधिदेव अने सर्वज्ञ एवा वीरस्वामीनुं अमे ध्यान करीए छीए॥२

कल्याणपादपारामं, श्रुतगंगाहिमाचलम् ॥

विश्वांभोजरविं देवं, वंदे श्रीज्ञातनंदनम् ॥३ ॥

भावार्थः—कल्याण रुप वृक्षोना उद्यान समान, शास्त्र रुप गंगाना हिमालय समान अने विश्व रुप कमळना सूर्य समान एवा श्री ज्ञातनंदन (महावीर) ने हुं नमु छुं ॥ ३ ॥

---

१ मोक्ष. २ अरिहंत, सिद्ध, आचार्य, उपाध्याय अने साधु.

पांतु वः श्री महावीर–स्वामिनो देशनागिरः ॥
भव्यानामांतरमल–प्रक्षालनजलोपमाः ॥ ४ ॥

भावार्थः–भव्य पुरुषोना हृदयगत मळनुं प्रक्षालन करवामां जळ समान एवी श्री वर्द्धमानस्वामीनी देशनानी वाणी, तमारुं रक्षण करो ॥ ४ ॥

त्रिषष्टिशलाकापुंसां, दशपर्वी विनिर्मिता ॥
इदानीं तु परिशिष्ट–पर्वास्माभिः प्रतन्यते ॥ ५ ॥

भावार्थः–अमे [१]त्रिशष्ठिशलाका पुरुषोना (चरित्रोना) दश पर्व रच्यां छे अने हवे [२]परिशिष्टपर्व रचीए छीए ॥ ५

अत्र च जंबूस्वाम्यादि–स्थविराणां कथोच्यते ॥
विश्वस्य कंठालंकार–कृते हारावली शुभा ॥ ६ ॥

भावार्थः–ते (परिशिष्टपर्व) मां विश्वजनना कंठालंकार-भूत शुभ हारावळी समान–जंबूस्वामी विगेरे स्थविरोनी कथा कहीए छीए ॥ ६ ॥

ह्हां प्रसंगे आवेली प्रसन्नचंद्रराजर्षि अने वल्कलचीरीनी कथा. १

आ जे जंबूद्वीपना दक्षिणभरतार्द्धमां पृथ्वीने शोभावनार मगध

---

१ चोवीश तीर्थंकर, बार चक्रवर्ति, नव अर्ध चक्रवर्ति (वासुदेव), नव बळदेव अने नव प्रतिवासुदेव. २ अवशिष्टांश प्रतिपादक ग्रंथ एटले ए दश पर्वोनी अंदर नथी आव्युं, ते आ पर्वमां आवशे.

नामनो देश छे. तेमां [1]गोष्ठ गामडां जेवां छे, गामडां शेहेरो जेवां छे अने शेहेरो पोतानी अद्भूत शोभाने लीधे विद्याधरना नगर जेवां छे. त्यां फक्त एकज वखत वावेलां धान्य, खेडुत लोकोए [उग्या पछी] लणी लीधा छतां दूर्वा घास समान पुनः उग्या करे छे. त्यां दुःख रहित, रोग रहित, संतोषी अने दीर्घायु लोको वसे छे; तेथी तेओ जाणे [2]सुषमाकाळमां उत्पन्न थया होय नी! त्यांनी म्होटा आंचळवाळी, हम्मेशां दूध आपनारी अने [3]सुव्रत गायो कामधेनु समान [आपणी इच्छा प्रमाणे] दोहवा दे छे. वळी धर्मनां एकज स्थान रुप ते मगधदेशमां, सघळी जमीन रसाळ छे; वरसाद जोइए त्यारे आवे छे अने लोको धर्ममां तेमज व्यवहार कार्यमां कुशळ छे.

आ दक्षिणभरतार्द्धमां सर्व वस्तुओना भंडार समान अने लक्ष्मीना क्रिडागृह समान राजगृह नामनुं नगर छे. त्यां देवमंदिरो पर रहेला सुवर्णना ध्वज अने कुंभनां किरणो वर्षाकाळना मेघनी विजळी साथे हरिफाइ करे छे. त्यां चंद्रमणिना गृहोने विषे प्रतिबिंबित चंद्रमा, रात्रिने वखते कस्तूरीए भरी मूकेला रुपाना थाळ समान देखाय छे. त्यांनो सुवर्णनो सुंदर कोट, देवताओ जिनेश्वरना समवसरण थकी त्यां लाव्या होय, तेवो जणाय छे. त्यांनी वाव्योनां जळ, तेमां बन्ने बाजुएथी (सामसामा) मळता रत्नना पगथीआना किरणोए बांधेला, पूल जेवां लागे छे. त्यां बाळाओ घेर

१ ढोरने रहेवाना वाडा. २ आपणा शास्त्रमां कहेला छ आरामांनो ए बीजो आरो छे. ए बीजा आरामां लोको घणा सुखीहता. ३ सोजी एटले मारकणी नहि तेवी.

रमवाना पक्षीओने पण, हम्मेशां एकज शरण एवा श्री जिनधर्मना महापुरुषोनी स्तुति शीखवे छे. त्यां उंचां जिनालयोनां शिखरोने स्पर्श करनारां नक्षत्रोनी शोभा, रात्रिने विषे (मंदिर उपर रहेला) [३]सुवर्णकुंभनी शोभा जेवी छे. त्यां सोना रुपाना कांगराओ वडे किल्लो, सूर्य अने चंद्रमाना बिंबोवडे [४]मर्त्योत्तर पर्वत शोभे, तेम शोभायमान छे. त्यां [६]वासगृहने विषे बळता धूप विगेरे सुगंधी पदार्थोए सुवासित पवन, स्नेहीनी पेठे विद्याधरीओना शरीरनो स्पर्श करतो तेमने प्रसन्न करे छे.

आ नगरमां श्रेणिक नामनो घणो यशस्वी भूपति राज्य करतो हवो. तेणे चतुर अधिकारीनी माफक पोताना गुणोवडे, पृथ्वी अने लक्ष्मी उपर विजय मेळव्यो हतो. तेना हृदयने विषे विस्तरी रहेला सम्यक्त्वरत्नना ज्योति (प्रकाश) ने लीधे मिथ्यात्व रुप तिमिरने मुद्दल अवकाश नहोतो. कर्णेंद्रियने मधुर लागती एक बीजीज [७]सुधा समान तेनी कीर्ति देवमंडळने प्रमोद आपती अने तेने (कीर्त्तिने) सुधर्म देवलोकने विषे पण अप्सराओ गाती. केतु केंद्रमां आव्यो होय, ते वखते जेम कांइ अनर्थनी शंका रहे छे, तेम आ राजा विरुद्ध होय, त्यारे पण अनर्थ थशे, तेम चोमेर

३ शिखरो नक्षत्रोनो स्पर्श करतां अने कुंभनी शोभा नक्षत्रोनी शोभा जेवी हती. एम कहेवाने बदले कविये उपर प्रमाणे कह्युं, तेथी कविए नगरनुं अतिशय वर्णन कर्युं छे. ए अलंकार जाणवो. ५ मानुष्योत्तर पर्वत. ६ ज्यां सुवासित द्रव्योनो धूप थयाज करतो होय, तेनुं नाम वासगृह.

तेना शत्रुओ धारता. इंद्र समान ते राजानी आज्ञानुं कोई उल्लंघन करतुं नहीं. वळी आकाशने जेम चंद्र एकज छत्र समान छे, तेम पृथ्वीने ते राजा एकज छत्र हतो. तेनो जन्म थयो, त्यारथी ज तेनामां सामुद्रिक लक्षणोनी पेठे औदार्य, धैर्य, गांभीर्य, यश अने शौर्य विगेरे गुणो देखाता हता. एकछत्रा वसुंधरानुं पालन करता महा तेजोमय ते राजानी आज्ञा, इंद्रना वज्रनी पेठे क्यांहि पण स्खलना पामती नहीं.

एकदा ते महिपतिना नगरनी नजीकमां गुणशील नामना चैत्यमां, सुर असुरोए परिवृत श्री वीर भगवान् समवसर्या. ते वखते, ते प्रदेशमां देवोए रुप्य, सुवर्ण अने मणिमय त्रण प्राकार (गढ) वडे अलंकृत समवसरण रच्युं; ने व्यंतर देवोए तेनी वचे अशोक वृक्ष रच्युं, ते वायुथी प्रचलित पोताना पल्लवोए करीने जाणे भव्य प्राणियोने आमंत्रण करतुं होयनी ! पछी शरीरधारी सुमेरु पर्वत जेवा उत्तम सुवर्णनी समान क्रांतिवाळा प्रभुए, पूर्वद्वारे थईने, ते समवसरणमां प्रवेश कर्यो. राजहंस जेम कमळपुष्प उपर विराजे; तेम अशोकवृक्षनी नीचे [2]देवछंद उपर श्री वीर प्रभु सिंहासन उपर यथाविधि विराज्या; एटले चतुर्विध संघ यथास्थाने बेठो अने भगवाने पण पण अमृतनी वृष्टि समान देशनानो प्रारंभ कर्यो.

एटलामां तो ते प्रदेशमां रहेवावाळाओए मृगनी त्वराए जईने

---

१ सुधा—अमृत तो रसनेंद्रियने मधुर लागे, पण आ (कीर्त्ति) तो कर्णेंद्रियने मधुर लागती; तेथी तेने बीजीज सुधा कही.
२ पीठिका.

(श्रेणिक) राजाने खबर आपी के, "श्री वीर प्रभु समवसर्या छे." ए वृत्तांत रुप अमृतनुं पान करवाथी हर्षवडे तेनुं शरीर पनसना फळ समान रोमांचित थयुं. (तुरतज) भूपतिए सिंहासन अने पादुकाने दूर करी मनमां श्री वीर प्रभुनुं ध्यान धरी, मस्तक भूमि प्रत्ये नमाव्युं; प्रभुना आगमननी वधाई लावनाराओने ईनाममां ऋणथी मुक्त करनार एवुं अथाग द्रव्य आप्युं अने श्री अर्हतने वंदन करवा जवाने योग्य, क्षीरसमुद्रनी लहरीथी [1]वणेलां होयनी ! तेवां अने दशा (छेडा-पालव) युक्त एवां बे उज्वळ वस्त्रने धारण कर्यां. पछी मुकुट विगेरे अनेक रत्ननां आभूषणो पहेरवाथी राजगृह नगरनो स्वामी, कल्पद्रुम समान शोभवा लाग्यो.

पछी लक्ष्मीने लीधे जेवी रीते संबंधी जनो मळवा आवे, तेवी रीते तेनी आज्ञाने लीधे राजद्वार पासे हस्ति, अश्व अने वाहनो विगेरे तैयार थई आववा लाग्यां एटले नृपेश्वर, सूर्य जेम पूर्वाचळ उपर विराजमान थाय, तेम कल्याणना कारण रुप भद्र हस्ति उपर आरुढ थयो. राजाना आ हस्तिनी आशपाश, नवा सिंदूरथी लाल थयेला कुंभस्थळवाळा अने संध्याकाळना मेघ जेवा देखाता अनेक हस्तीओ वींटाइ गया. गजपतियोनी घंटाना शब्दोथी आकाशने चोतरफथी पूरी नांखता मगधेशे, धीमे धीमे श्री वीर तीर्थंकर तरफ प्रयाण कर्युं. आकाश तळे उत्तम हस्तीओनी गर्जना, अश्वोना हेषारव अने चित्कारोना मळवाने लीधे " शब्द " ए आकाशनो गुण कहेवायो.

(रस्ते चालतां) राजाना बे सैनिकोए, एकाग्रध्यानी अने

१ अर्थात् अत्यंत श्वेत—उज्वळ.

शांत; ते जाणे मूर्त्तिमान शांतरसज होयनी ! तेवा एक मुनिने जोया. ते मुनि एकज चरणे उभा हता, तेथी एक थडवाळा वृक्ष जेवा देखाता हता. तेमणे पोताना हस्तने उंचे पसारया हता ते जाणे सिद्धिक्षेत्रनुं आकर्षण करवानेज अर्थे होयनी ! वळी तेमणे सूर्य तरफ दर्पणनी पेठे लोचनने उघाडां राख्यां हतां. सूर्यना तापथीं परसेवानां टींपां वळ्यां हतां. ते जाणे तेमने फोल्ला थया होय ! तेम देखाता हता. ते मुनिने जोईने बेमांथी एक सैनिक बोल्यो. " अहो धन्य छे आ मुनिने ! ए महात्मा वंदनीय छे; कारण के, ते आ प्रमाणे तप करे छे. अल्प समय पण एक पगे कोण उभुं रही शके अने सूर्य सामुं कोण जोई शके ? तेमनी [1]दुष्करकारिताने धन्य छे ! स्वर्ग कहो के मोक्ष कहो, ए एके आ महात्माने दूर नथी; कारण के, अत्यंत तप करवाथी, असाध्य होय ते पण साध्य थाय छे." वळी बीजो सैनिक बोल्यो. " हे मित्र ! तुं नथी जाणतो ? आ तो प्रसन्नचंद्र राजा छे. ए राजर्षिनो तप अफळ छे; ते पुण्य बंध नहि करे. एणे पोताना बाळपुत्रने राज्याभिषेक कर्यो छे पण तेने मंत्रीओ, वृक्ष थकी अपक्व फळनी माफक राज्यभ्रष्ट करशे. राजर्षिये तो बीलाडीने क्षीर सोंपे, ते प्रमाणे ते दुरात्माओने राज्य, रक्षण करवाने अर्थे सोंप्युं छे. जो ते बाळकनो उच्छेद थशे, तो एनो वंश हतो न हतो थई जशे ! अने पोताना पूर्वजोनां नामनो नाश करवाथी, ए राजर्षि पापी ठरशे. प्रव्रज्या लेवाने इच्छातुर ए राजर्षिए, पोतानी प्रि-

१ मुश्किल काम करवुं ते.

याओनो त्याग कर्यो छे, ते अनाथ स्त्रीओनुं शुं थशे ? ते कही शकातुं नथी." सैनिकोना आ शब्दोए वायुनी मदद वडे ए राजर्षिनी कर्णेंद्रियमां प्रवेश करी, तेना समाधी तरुने त्रोडयुं. तेथी ते विचारवा लाग्यो. "अहो ! ते कुमंत्रिओनुं में सन्मान कर्युं, ते खरे ! भस्मने विषे होम कर्या जेवुं कर्युं छे. म्हारा पुत्र क्षीरकंठनुं राज्य लई लेवानी इच्छा करनारा, ते विश्वासघातीओने धिक्कार छे ! जो हुं त्यां होत, तो ते दुरात्माओने विविध प्रकारे शिक्षा करत. कुमारनो पराभव सांभळुं छुं, त्यारे हवे आ जिवन पण शा कामनुं ? आवुं उग्रतप पण शा उपयोगनुं ? आम विचारतां विचारतां ते राजर्षि, वधता वधता अशुभध्याननी श्रेणिए पहोच्या ! अने क्रोध रुप भूते (तेना शरीरमां) प्रवेश कर्यो; तेथी "पोते साधु छे." ए पण विसरी गया ! सिंहावलोकन न्याये पोतामांना क्षत्रिय तेजने लीधे, क्षत थएला ते राजर्षिए, जाणे पोताना पुत्रना वैरी अमात्योने साक्षात् जोया होयनी ! पोतानी [1]पूर्वावस्थानी पेठे, युद्धक्षेत्र रुप रंगभूमिना एकज सूत्रधार रुप ते राजाए, मनमां ते अमात्योना असिधारावडे सूरणनी माफक ककडे ककडा करी नांख्या. अहो ! आम ते राजर्षिए मंत्रियोनुं शुं शुं (खराब) न चिंतव्युं ? छेदन भेदन अने बीजां पण दुष्कर्म चिंतव्यां ! ! !

एटलामां तो, जिनेश्वर रचित धर्मरुप वृक्षना पक्षी (आश्रित) समान ते राजगृह नगरनो स्वामी, अहिं आवी पहोच्यो. मुनिने

१ गृहस्थाश्रम.

जोईने हस्ती थकी हेठो उतर्यो, उतरीने भूमिनी रेणुं पर्यंत ललाट प्रदेशने नमावीने, तेमने तेणे वंदन कर्युं. उंचा भुजदंड करीने, एकज पगे उभा रहीने, ताप सहन करता ते मुनिने जोईने, मगधेश्वर हर्ष पामी अनुमोदना करवा लाग्यो अने तेमना तपो-बळनुं चिंतवन करतो करतो, श्री वीर तीर्थंकर पासे पहोच्यो. त्यां [1]पांचे अंगे भूमिने स्पर्श करी प्रभुने वंदन करी, [2]पद्मकोशना जेवी अंजळी करी नृपेश्वर यथास्थाने बेठो; त्यां योग्य समये राजाए उत्तरिय वस्त्रनुं मुखवस्त्र करी (मुख आगळ राखी) वीर प्रभुने नमीने पूछ्युं. “ हे प्रभो ! में प्रसन्नचंद्र राजर्षिने हमणांज जेवा ध्यानारूढ थएला जोया छे, तेवाज जो ते, आ देहनो त्याग करे; तो ते कइ गति पामे ? ” प्रभुए उत्तरमां कह्युं. “ सातमी नारकीए जाय. ” साधुओनो उपासक श्रेणिक राजा पोतानी सरळ बुद्धिथी विचारवा लाग्यो: “ अहो ! उग्र तपस्या करता आ महामुनिनी केवी गति ! ” राजाए फरीथी पण एज प्रश्न कर्युं, त्यारे प्रभुए कह्युं; “ आ समये तो ते सर्वार्थ सिद्धिए जाय ! ! ” ते सांभळी राजाए कह्युं. “ हे स्वामिन् ! आम बे प्रकारे केम (म्हारा प्रश्ननुं) निराकरण करो छो ? सर्वज्ञनी वाणी वळी अ-न्यथा केम होय ? ते पण हुं समजी शकतो नथी, माटे समजावो. ” त्यारे वीर प्रभुए कह्युं:—

“ हे राजन् ! तें ज्यारे ए राजर्षिने वंदन कर्युं, त्यारे ए रौद्रध्यानमां हता; पण हमणां ते शुक्लध्यान ध्याय छे. एटले ज्यारे

१ मस्तक, बे हस्त अने बे पग. २ नहि खीलेलुं पद्म, अर्थात् संपुटाकार.

रौद्रध्याननी परंपराए चढ्या हता, त्यारे नारकीए जवाने योग्य हता; पण हवे ज्यारे शुक्लध्याने आरुढ थयेला छे, त्यारे सर्वार्थ सिद्धिए जवाने योग्य थया छे." ज्ञान रुप प्रकाशना सूर्य समान श्री अर्हत्प्रभुने मगधेश्वरे फरीथी पूछयुंः–

" ए ऋषिनुं ध्यान प्रथम रौद्र हतुं, ने पछी शुक्ल थयुं– ए केवी रीते ?" त्यारे वर्द्धमानस्वामीए कह्युं. " हे राजन् ! त्हारा मुख्य सैनिकोना संवादथी तेणे जाण्युं के म्हारा मंत्रीओ म्हारा पुत्रनो पराभव करवाना छे. एटले पुत्र उपरनी ममताने लीधे पोतानुं व्रत भूली जई, ते क्रुर मंत्रीओनी साथे मनमां युद्ध करवा लाग्या ! अने वधारे ने वधारे युद्ध करता होय, तेम क्रोधे करी अस्त्र मूकवा लाग्या. छेवटे पोतानी पासे शस्त्र थई रह्यां छे, एम विचारतां तेओ अप्रसन्न थया. पोते युद्ध करवा माटे सनद्धबद्ध थएला छे, एम जाणवाथी तेमणे छेवटे क्रोधमां आवीने, एवो विचार कर्यो के, हवे [1]शिरस्त्र वडे पण तेमने हणी नांखुं ! कारण के, हस्तवाळा (बळवाळा) पुरुषोने तो सघळां शस्त्रज छे." पछी तेणे शिरस्त्र लेवानी इच्छाथी मस्तक उपर हस्त नांख्यो; पण मस्तक केश रहित जोवाथी तेने याद आव्युं के, में तो व्रत गृहण करेलुं छे ! तेथी ते विचारवा लाग्या के, " मने धिक्कार छे ! के, में रौद्रध्याननो अनुबंध कर्यो ! ! हुं ममता रहित थयो छुं एटले हवे म्हारे ने ते पुत्रने के मंत्रीओने शुं ? ते एम चिंतववा लाग्या एटले तेनो मोहांधकार दूर थयो अने तेजोमय विवेक रुप सूर्य फरीथी उदयाचळ उपर आव्यो. अमे जाणे पासेज उभा होईए,

१ माथानो टोप-बख्तर.

तेम अमने भक्ति सहित वंदन करी, पोताना दुष्ट विचार दूर करीने अने (बांधेलां अशुभ कर्मने) [1]प्रतिक्रमीने, ते राजर्षि प्रशस्य शुक्लध्याननी श्रेणिए चढ्या. आ प्रमाणे तेणे शुक्लध्यान रुप अग्निवडे, रौद्रध्यान रुप अरण्यमां उत्पन्न थएला कर्म रुप घासने सत्वर बाळी नांख्युं. अर्थात् घाती कर्मनो क्षय करीने केवळज्ञान पाम्या.

ते राजर्षिनुं (आवुं) उत्तम चारित्र श्रवण करीने, धर्मवीर श्रेणिक नृपतिए श्री वीरस्वामीने विज्ञपना करीने कह्युं. " हे भगवन्! पोताना बाळपुत्रने राज्याभिषेक करी, प्रसन्नचंद्र महिपाळे शा वास्ते दीक्षा अंगीकार करी ?" त्यारे भगवाने कह्युंः—

हे राजन्! पोतनपुर नामना नगरमां, पोताना सौम्यगुणथी चंद्र समान एवो सोमचंद्र नामनो राजा राज्य करतो हतो. तेने शीळ रुप अलंकारे विभूषित अने विवेक रुप जळमां मज्जन करनारी, धारिणी नामनी धर्मवती राणी हती. एकदा ते गवाक्षमां बेठेला पोताना पतिना केश, पोताना हस्तकमळ वडे ओळती हती, त्यारे तेणे तेनां मस्तकमां जाणे वृद्धावस्थाए, पोताने योग्य स्थानकना स्विकारनी निशानी म्हेली होय, ! तेवो श्वेतवाळ जोयो, एटले तेणे राजाने निवेदन कर्युं. " हे प्राणेश ! दूत आव्यो छे." राजाए चोमेर जोईने कह्युं के " अहिं तो क्यांहि देखातो नथी ". त्यारे राणीए मस्तकनो श्वेतवाळ बतावीने कह्युं. " हे स्वामिन्! आ धर्मनो प्रसिद्ध दूत (बाळ) आव्यो छे. " तृतीय अवस्थावाळा

१ प्रतिक्रमवुं—पाप अणकरवुं—पाप करयुं होय ते आलोचवुं.

ओना यौवनने शत्रुनी पेठे हणनार श्वेत वाळने मस्तकमां जोईने, राजा अत्यंत खिद्यमान थयो; तेथी राणीए कह्युं. "हे नाथ! वृद्धावस्थथी तमे शा वास्ते लज्जाओ छो? फक्त एकज एवो वाळ जोईने केम दुःखी थाओ छो? पटह वजडावीने आपणे सर्व लोकोने निषेध करीशुं के, आपनी वृद्धावस्थानी वात मुद्दल प्रसिद्ध करे नहि" राजाए उत्तर आप्यो. "हुं श्वेतवाळ जोईने शरमातो नथी; पण हे प्राणप्रिये! म्हारा खेदनुं कारण तो ए छे के, अमारा पूर्वजो श्वेतवाळ [2]जोया पहेलां, व्रत अंगीकार करता अने हुं वृद्ध थयां छतां पण विषयमां लुब्ध छुं. हुं तो हवे मोडो तो मोडो, पण तुरत व्रत लेवा ईच्छुं छुं; पण अरे ! म्हारा बाळकुमारने राज्य केवी रीते सोंपीश ? अथवा व्रत लेवाने तैयार थयो छुं, तो म्हारे राज्यनुं के, पुत्रनुं शुं काम छे? हुं तो व्रत लईश अने हे बुद्धिमती स्त्री ! तुं पुत्रने उछेरी म्होटो करजे." (ते उपरथी) धारिणीए कह्युं. "हुं तमारा विना एकली रही शकीश नहीं; कारण के, पति व्रता स्त्रीओ तो ज्यां पति जाय छे, त्यांज हम्मेशां जाय छे. आप, आपणा बाळक एवा पुत्रने पण राज्य सोंपो; हुं आपना शरीरनी छायानी पेठे आपनी साथे आवी, वनमां आपनी सेवा करीश. वनमां जेम तरु उछरे छे, तेम आपणो बाळ पुत्र प्रसन्नचंद्र पण, पोताना कर्मवडे उछरो; म्हारे तेनुं कांई काम नथी."

हवे सोमचंद्र पोताना आत्मजने राज्य सोंपीने, प्रवासी तापस

---

१ मनुष्यना जिवननी चार अवस्थाओ छे–(१) बाल्य, (२) कुमार, (३) यौवन, (४) वृद्ध. २ अर्थात् वृद्ध थया पहेलां.

थयो, धारिणी अने तेनी [1]धात्री पण साथे चाल्यां. चिरकाळ पर्यंत शून्य पडेला एक आश्रम स्थळमां ते रह्या अने शुष्क पत्र विगेरे उपर निर्वाह करी तेणे अति उग्र तप कर्यो. तेणे पलास नां पत्र आणीने, आश्रमकूटी बनावी. त्यां मृगोने अने पांथ जनोने शीतळ छाया अने अमृत समान जळ मळवा लाग्यां. प्रेम तंतुए एक रूप थयेल ते राजा, पत्निने अर्थे स्वादिष्ट जळ, फळ अने वनस्पति प्रमुख लाववा लाग्यो; पति प्रत्ये अत्यंत भक्ति वाळी धारिणीए पण, तेने अर्थे कोमळ तृणनी शय्या बनावी. पक्व इंगुदीफळने दिवसे छुंदी, तेनुं तेल काढी रात्रीए ते दीवामां बाळवा लागी. वळी आश्रमस्थळना आंगणाने ते गोमयथी लींपती अने पतिना सुखने अर्थे, ते तेने वारंवार साफ करती त्यांनां हरिणनां बच्चांने रमाडवाथी तेमने तपनुं कष्ट मुद्दल जणातुं नही.

आम केटलोएक काळ व्यतीत थयो. संतोष सुखवाळी धारिणीने तापसपणुं अंगीकार कर्या पहेलां, गर्भ रहेलो हतो, ते वनमां अनुक्रमे कांई पण व्यथा विना वृद्धि पामवा लाग्यो. अन्यदा धारिणीने संपूर्ण लक्षणवाळो पुत्र अवतर्यो; त्यारे सूतिकागृहमां तेल विना पण दीपकना जेवो प्रकाश थयो. आश्रम स्थळमां [2]वल्कल होय; तेथी पिताए बाळकने तेनां वस्त्र पहेराव्यां. ते उपरथी तेनुं नाम वल्कलचीरी पाड्युं; पण धारिणी तो [3]सूतिरोगथी मृत्यु पामी, तेथी पुत्र मूर्खजननी पेठे [4]अदृष्ट मातृक थयो.

१ धावमाता, २ तरुनी छालनां वस्त्र. ३ सुवावडमां थता रोगथी. ४ (वल्कलचीरीना संबंधमां) अदृष्टमातृक-नथी जोई मातृमाता जेणे एवा. (मूर्खना संबंधमां) नथी जोया मातृक—मूळाक्षर जेणे एवो

[1]सोमेंदु हम्मेशां तेने अरण्यनी भेंसोनुं दूध पाईने धात्रीने उछेरवाने सोंपतो. केटलेक वखते धात्री पण, धारिणीनी पाछळ जवाने ईच्छातुर थई होय तेम दैवयोगे मृत्यु पामी.

हवे सोमेंदु बाळपुत्रने महिषीनुं दूध पातो अने सूतां, बेसतां के जतां ते बाळकने खोळामांज राखतो. अनुक्रमे ते वृद्धि पामी चालतां शीख्यो अने हम्मेशां वनना मृगनां बच्चांओनी साथे धूळमां रमवा लाग्यो. सोमेंदु पण पोते ईंधन विगेरे लावी हाथे रांधीने बाळकने जमाडतो. आ प्रमाणे वननां फळ अने धान्यवडे बाळकनुं पोषण करी सोमचंद्र उग्रतपमां पण सुख मानवा लाग्यो. (एटलामां तो हवे) वल्कलचीरी पण युवान थवा आव्यो ने सर्व कार्यमां कुशळ थयो एटले पितानी सेवामां प्रवीण बन्यो. नित्य फळ विगेरे लावीने अने पितानां अंगोपांग चांपीने तेनी सेवा करवा लाग्यो; कारण के, ए सर्वोत्कृष्ट व्रत छे. जन्मथीज ब्रह्मचारी एवो वल्कलचीरी, ज्यां स्त्रीओनो संचार नथी, एवा वनमां रहेवाथी स्त्रीनुं नाम पण जाणतो नहोतो.

एवामां एक वखते प्रसन्नचंद्र राजाए सांभळ्युं के " वनमां वसता म्हारा पिताने धारिणीनी कुक्षिथी एक पुत्र—म्हारो भाई अवतर्यो छे." ' ते म्हारो भाई केवो हशे अने मने केम मळशे!' एम राजाने मनमां म्होटी चिंता थई. तेथी तेणे चित्रकारोने हुकम कर्यो के, ' म्हारा पिताश्रीए जे वनने पोताना चरणकमळ वडे शोभाव्युं छे, त्यां जईने म्हारा पिताना पादांबुजमां हंस समान जे हुं, तेना—म्हारा वनवासी लघुभ्रातानी छबि आळेखीने सत्वर

१ सोमचंद्र.

लावो. 'जेवी आज्ञा' एम कहीने चित्रकारो वल्कलचीरीए पवित्र करेला वनमां गया. विश्वकर्मानी बीजी मूर्त्तिओज होयनी ! एवा ते चित्रकारोए, खरुं कौशल्य वापरीने दर्पणमां प्रतिबिंब पाडे तेवी रीते, अवस्था प्रमाणे तेनी छवि आळेखी आळेखीने प्रसन्नचंद्र राजानी दृष्टिने अमृत समान, ते छविने तेनी पासे लाविने बतावी. (जोईने) ते विचारवा लाग्यो 'म्हारा पितानी आकृतिथी आ कांइ उतरे तेम नथी; खरेखर । आत्मा वै जायते पुत्रः । ए श्रुतिवाक्य सत्यज छे. म्हारां धन्यभाग्य के, में म्हारा भ्राताने जोयो.' एम बोली ते, ते छविने वारंवार मस्तक वडे स्पर्श करवा लाग्यो अने तेने सुंधवा लाग्यो. तेने ते खोळामांथी नीचे मूकवी पण गमे नहीं. वल्कलचीरीए छालनां वस्त्र पहेर्यां छे, एवुं जोईने तो, मेरुमांथी जळ वहे, तेम तेनी आंखोमांथी अश्रुधारा छूटी. वळी ते बोल्यो. 'म्हारा पिता तो वृद्ध छे, तेथी ते भले व्रत आचरे, पण म्हारो बाळभ्राता तो वनवासने योग्य नथी. हुं अहि हंसनी पेठे राज्यसुखना झरणमां मग्न थई क्रीडा करुं छुं अने म्हारो भाई वनचरनी पेठे फरे छे. वनमां जन्मेलो (एटले तेने वन ज प्रिय होय) तेथी तेने नगरमां लाववो तो मुश्केल छे; पण में ज्यां सूधी तेने राज्यनो भाग आप्यो नथी, त्यां सूधी हुं सुखी (कहेवाउं) नही.' आ प्रमाणे पोताना लघुभाईना वनना कष्टने विचारीने, शोक करता राजाए चतुर वेश्याओने हुकम कर्यो के, मुनिना वेषे त्यां जईने, अंगोपांगे स्पर्श करावीने, विविध प्रकारना वचनो वडे मोह पमाडी, खांडनां नवां फळोथी लोभमां नांखी म्हारा न्हाना भाईने अहिं लई आवो.

ए प्रकारनी राजानी आज्ञा सांभळी, वेश्याओ मुनि वेश धारण करी सोमचंद्रना आश्रमां गई, त्यां बिलु विगेरे फळ लई आवता, वल्कलचीरी ऋषिपुत्रने मृगाक्षी वेश्याओए जोयो. तेणे पण मुनिना वेषने धारण करनारी वेश्याओने अभिवंदन कर्युं अने सरळ बुद्धिने लीधे पूछयुं 'आप कोण छो? अने आपनो आश्रम क्यां?' वेश्याओए उत्तर आप्यो. 'अमे पोतनाश्रममां वसनारा ऋषिओ छीए. त्हारा अतिथि थईने आव्या छीए; तुं आतिथ्य करी शके?' तेणे कह्युं. 'हुं आ मधुर ने पक फळ वनमां थी लाव्यो छुं ते आप आरोगो.' ते सांभळी वेश्याओए कह्युं. 'अमारा आश्रममां तो एवो कोई निरस (रसने नहिजाणनारो) नथी के, जे आवा निरस (रस विनाना) फळनुं प्रासन करे) अमारा आश्रमनां वृक्षोनां फळ तुं निहाळ.' एम कहीने तेमने वृक्षनी नीचे बेसी, तेने पण त्यां बेसाड्यो ने तेने स्वादिष्ट फळ खावा आप्यां. आम तेमनो आशय सफळ थयो. ऋषिपुत्रने पण बिलु विगेरे फळ उपर अरुची थई. एकांत वास हतो तेथी वेश्याओ तेनी पासे पोताना अंगोनो स्पर्श कराववा लागी अने तेनो हस्त पोताना उर उपरना मस्त स्तन तट उपर मूकाव्यो. स्पर्श अनुभवी ऋषिपुत्र बोल्यो. 'हे महर्षिओ! आ तमारुं कोमळ देखातुं अंग शुं छे? आपनी छाती उपर आ बे उन्नत स्थळ देखाय छे, ते शुं छे?' पोताना कोमळ हस्तवडे तेनो स्पर्श करती करती वेश्याओ बोली- 'अमारा आश्रमना तरुनुं फळ आस्वादन करवाथी आवुं अंगमार्दव थाय छे. अमारां वृक्षोनां रसयुक्त फळ खमवाथी हृदय अत्यंत उपचित (जाडुं) थाय छे ने तेने लीधे आवां बे

स्थळो उत्पन्न थाय छे. वास्ते हे ऋषिपुत्र ! आ त्हारा आश्रमनो तथा रस रहित फळनो त्याग करी, अमारा आश्रममां आवीने, तुं पण अमारा जेवो था." ए सांभळीने मिष्टफळना भोजनथी लोभाई जईने, मुग्ध वल्कलचीरीए पण त्यां जवानो तेमनी साथे संकेत कर्यो. ऋषिओना (फळना) पात्रने त्यांज मूकीने वल्कल चीरी तो गयो. वेश्याओए पण तेना कहेवा प्रमाणे संकेत स्थान ठराव्युं. (पण एटलामां तो) वृक्ष उपर गुप्त रहेला [1]चर पुरुषोए सोमचंद्र ऋषिने आवता जोया, तेथी वेश्याओने निवेदन कर्युं. एटले तेओ मुनिना [2]शापना भयथी, पारधिना भयथी जेम हरिणीओ नासी जाय; तेम उतावळी उतावळी जूदी जूदी नासी गई.

ऋषि पोताना आश्रममां पहोंच्या पछी, तेनो पुत्र जेवी रीते जेणे द्रव्य खोयुं होय, तेवो पुरुष द्रव्यनी शोधमां फरे, तेवी रीते ते वेश्याओनी शोधमां फरवा लाग्यो. मृगना वनमां फरतां फरतां तेणे एक रथी (रथवाळा) ने जोयो; तेने पण ऋषिज मानीने ते कहेवा लाग्यो. " तात आपने वंदन करूं छुं. " रथीए पूछ्युं. " हे ऋषिपुत्र ! त्हारे क्यां जवुं छे ? " त्यारे तेणे कह्युं. म्हारे पोतन नामना आश्रमस्थळमां जवुं छे. त्यारे रथीए पण " म्हारे त्यांज जवुं छे. " एवुं कह्या उपरथी, ते तेनी पाछळ पाछळ चालवा लाग्यो. रस्ते चालतां चालतां तापस कुमार, रथमां बेठेली रथीनी स्त्रीने पण " तात " एम कहीने बोलाववा लाग्यो. ते उपरथी रथीनी स्त्रीए पतिने पूछ्युं. " हे स्वामिन् ! आ ते किया प्रकारना

१ छुपी वातमी मेळवनारा. २ सराप.

उपचार शब्दो के, आ ऋषिपुत्र मने "तात" कहीने बोलावे छे?" रथीए उत्तर आप्यो "स्त्री विनाना वनमां रहेनारो ए मुग्ध ऋषिकुमार, स्त्री पुरुषना भेदने नहि जाणवाथी, तने पण पुरुष माने छे!" पुष्ट अश्वोने जाईने वळी वल्कलचीरीए कह्युं. "तात" तमे आ ऋषिना हरिणोने जोड्या छे, ते योग्य नही." ते उपरथी हास्यकरीने रथी बोल्यो. "ए तो एमना कर्मने लीधे छे; एमां कांई दोष नथी. पछी रथिके तेने स्वादिष्ट मोदक खावा आप्या तेथी तेना स्वादसुखमां मग्न थतो ते बोल्यो. "पोतनाश्रमवासी महर्षिओ ए आपेलां आवां स्वादिष्ट वनफळ प्रथम पण में खाधां छे." मोदक जम्यो तेथी ते बिलु अने आमळां विगेरे फळना कषाय तथा रूक्ष स्वादथी खिन्न थई, पोतनाश्रम जवाने उत्सुक थयो.

रस्ते रथिकने एक बळिष्ट चोर साथे युद्ध थयुं, तेमां चोरने गाढ प्रहारथी मारी नांख्यो. चोरे (मरतां मरतां) कह्युं. "आ त्हारो धा वैरिनो छतां पण प्रशंसापात्र छे. हे मानव ! तें मने प्रहारथी जीत्यो छे. तेथी हुं त्हारा उपर तुष्टमान थयो छुं. अहिं म्हारूं पुष्कळ द्रव्य छे, ते तुं ले." पछी त्रण्ये जणाए ते द्रव्य रथमां मूक्युं. पोतनपुर पहोंच्या एटले रथिके वल्कलचीरीने कह्युं. "त्हारे जवुं हतुं, ते पोतनाश्रम आ (रह्यो) एम कहीने पोताना रस्ताना सोवती ऋषिपुत्रने तेणे कांईक द्रव्य आप्युं ने हसतां हसतां कह्युं. "आश्रमस्थळमां द्रव्य विना आश्रम मळतो नथी; तेथी त्हारे आश्रम जोईए तो, ते लेवाने त्हारे कांईक द्रव्य आपवुं पडशे."

(हवे नगरमां) " हुं ते अहिं जउं के, अहिं जउं " एम दरेक हवेलीओ निहाळतो निहाळतो, ते मुनिपुत्र आखा शेहेरमां फर्यो! स्त्रीओने तेम पुरुषोने ऋषिओ जाणीने, ते अभिवंदन करतो हतो; तेथी ते मुग्धबुद्धिवाळानो सर्व [1]नागरिको उपहास करवा लाग्या. फरतां फरतां तेणे धनुष्यमांथी छूटेला अस्खालित तीरनी पेठे, उतावळथी एक वेश्याना गृहमां प्रवेश कर्यो. गृहने तेणे आश्रम मान्यो, ने वेश्याने ऋषि मान्यो; तेथी तेने पण " तात " कहीने बोलाववा लाग्यो. प्रार्थना सहित तेणे तेने कह्युं " हे महर्षि! आ द्रव्य लई मने (रहेवाने अर्थे) एक उटज (झुंपडी) आपो " " आ त्हारी उटज छे, तुं ले. " एम ते वेश्याए कह्युं. पछी तेना अंगनी शुद्धिने वास्ते, तेणे नापितने बोलाव्यो. (तेणे योग्य रीते केश उतार्या पछी) ते कुमारनी ईच्छा विना, गणिकानी आज्ञायी तेना सूपड जेवा वधेला हस्त पादना नख पण उतार्या. पछी वेश्याए वल्कलचीरीने स्नानने अर्थे, वस्त्र उतरावीने एक जाडुं वस्त्र पहेरवा आप्युं. तेथी ते " हे महामुने! महारा जन्मनाज मुनिवेषने नहि लई ल्यो. " एम कही बाळकनी पेठे रडवा लाग्यो. (ते जोई) वेश्याए कह्युं. " आ आश्रममां महर्षिओ अतिथि आवे, त्यारे ए प्रकारेज उपचार करवानी रीति छे, ते तमे केम नथी स्वीकारता? जो तमे अमारा आश्रमनी आवी रीतिनो स्वीकार करशो, तो ज तमने उटज मळशे. ' (ए सांभळी) वसतिना लोभने लीधे ते मुनिपुत्रे, मंत्रथी वश्य करेला सर्पनी माफक

१ नगरमां रहेनारा लोको.

अंग पण हलाव्युं नहीं. पछी वेश्याए तेना उनना पिंड जेवा जटावाळा केशपासने तेलनो अभ्यंग करी, पोते धीमे धीमे ओळ्या. अभ्यंग वडे मर्दन थवाथी; सोमेंदुऋषिना पुत्रने गायने कंडुयन करवाथी थाय, तेम सुखे निद्रा आववा लागी. पछी [1]कवोष्ण जळथी तेने स्नान करावी, तेने वेश्याए मूल्यवान वस्त्राभूषण पहेराव्यां अने तेनुं पोतानी पुत्री साथे पाणिग्रहण कराव्युं. ते तेनी स्त्री, तेनी गार्हस्थ्य लक्ष्मीज होयनी ! तेवी शोभवा लागी.

हवे सर्व वेश्याओ वधु वरनां गीत गाती त्यां उभी हती, त्यारे मुग्ध वल्कलचीरी विचारवा लाग्यो. " आ महर्षिओ, शानो पाठभणे छे ? " अने वळी ज्यारे तेओ मंगळवाजित्रो वगाडवा लागी, त्यारे पण तेणे " ए वळी शुं हशे ? " एम संभ्रांत थईने कान बंध कर्या.

हवे मुनिनो वेष लईने वल्कलचीरीने तेडवा गई हती, ते वेश्या स्त्रीओ गई तेवीज पाछी आवी, त्यारे प्रसन्नचंद्र भूपतिने विज्ञापना करवा लागी. " हे नृपति ! ते वनवासी कुमारने अमे विविध प्रकारे ललचाव्यो, त्यारे अहिं आववाने तेणे अमारी साथे संकेत कर्यो, पण अमे एटलामां तो तेना पिताने दूरथी आवता जोया एटले तेना शापना भयथी, स्त्रीस्वभावने लीधे भीरू एवी अमे त्यांथी नासी आवी. अमारा लोभाववाथी वश्य थई. गएलो ते अमने, वने वन खोळतो हशे. तेना पिताने आश्रमे गयो हशे के, नहि गयो होय ?' ए सांभळीने पृथ्वीपति पश्चात्ताप करवा लाग्यो.

---

१ कोकरवरणा पाणीथी.

" में आ शी मूर्खाइ करी ! पिता पुत्रने वियोग पडाव्यो; छतां म्हारो भ्रात तो मने मळ्यो नहीं ! म्हारा पिताना पडखामांथी छूटो पडेलो ए प्राणधारण केवी रीते करशे ! जळथी वहार लावेलुं मत्स्य, क्यां सूधी जीवे ?" आ प्रमाणे दुःखथी अथाग बेचेन थएलो राजा, अल्पजळमां मत्स्यनी पेठे शय्यामां आळोटवा लाग्यो.

एवामां तेणे पेली वेश्याना घरनो मृदंगध्वनी सांभळ्यो. ते तेने, अप्रिय अतिथि जेवो लाग्यो. तेथी ते कहेवा लाग्यो. " म्हारुं नगर, सर्व म्हारे दुःखे दुःखी छे, तो आवुं [1]लोकोत्तरसुखी कोण नीकळ्युं ! के, जेनी पासे आवो मृदंगनो अवाज थाय छे ? अथवा तो सर्व कोई स्वार्थीज छे. आ मृदंगध्वनी कोईने आनंद आपतो हशे, पण मने तो ए मुद्गरना घात जेवो लागे छे." तुरतज राजाना आ शब्दोए, पाणी जेम नीकवाटे कयाराने पूरी नांखे, तेवी रीते जनश्रुतिद्वारा पेली वेश्याना कर्णेंद्रियने पूरी [2]नांख्या. एटले ते (प्रसन्नचंद्र) राजा पासे जईने, डर्या विना उत्कृष्ट ने प्रगल्भ वाणीथी विज्ञापना करवा लागी. " हे नाथ ! पूर्वे मने एक निमित्तिआए कह्युं हतुं के, ऋपिना वेपमां त्हारे घेर एक युवान् आवशे, तेने तुं त्हारी पुत्री परणावजे. ते उपरथी गायना जेवो (सरळ–भोळो) व्यवहारथी अज्ञान, कोई ऋपिपुत्र आज म्हारे घेर आवेलो छे, तेने में म्हारी पुत्री साथे परणाव्यो छे. हे देव ! तेना महोत्सवमां म्हारे घेर गीत वाद्यादि थाय छे.

१ सर्व लोकथी वधारे सुखी. २ अर्थात् राजा बोल्यो ते सर्व तेणे जाण्युं.

आप दुःखी छो, एम हुं जाणती नहोती. म्हारो जे अपराध होय ते क्षमा करो.

ए सांभळी राजाए, ऋषिपुत्रने जे लोकोए प्रथम जोयो हतो, तेमने तेने फरीथी जोई आववा आज्ञा करी. तेमणे तेने ओळख्यो; तेथी पाछा आवीने राजाने ते प्रमाणे कह्युं. एटले ते पण शुभ स्वप्नथी थाय. तेवी रीते अत्यंत हर्षित थयो ने तेने (पोताना भाईने) हाथणी उपर बेसारी वधु सहित पोताने महेले लाव्यो. सर्व व्यवहारने जाणनारा राजाए, तेने सर्व व्यवहार शीखव्यो. रक्षको पशु सुद्धांने शीखवे छे, तो मनुष्यने शीखवे तेमां शुं नवाई ? तेने राज्यनो विभाग आपीने कृतार्थ थयो ने तेने देवांगना समान राजकन्या परणावी. तेमनी साथे ते, म्होटा समुद्रजळमां हस्तीनी जेम क्रीडा करवा लाग्यो.

एकदा वल्कलचीरीनो [1]मार्गसुहृत् पेलो रथिक, चोरे आपेलुं धन वेचतो नगरमां फरतो हतो, जेनुं जेनुं ते चोरे चोरी लीधुं हतुं, तेओए पोत पोतानुं धन ओळखीने, उंचा हाथ करीने शुभटोने खबर आपी. तेथी तेमणे तेने बांधीने सभामां आण्यो. त्यां राजाना भाई (वल्कलचीरी) ए ते रथिकने करुणा नजरथी जोयो. पोताने मार्गमां उपकार करनारने तेणे ओळख्यो अने मुक्त कराव्यो. " सत्पुरुषो उपकारने भूली जता नथी."

(आणीमेर वनमां) सोमचंद्र ऋषि, पोताना पुत्रने नहीं जोवाथी, वृक्षोने आंसुथी सिंचतो निरंतर भमवा लाग्यो. पछी प्रसन्नचंद्रे

1 मार्गमां मळेलो मित्र.

मोकलेला पुरुषोए तेनी खबर कही, तेथी तेने ते सर्व हकीकत समजाई; परंतु पुत्र वियोगथी तेना बहु रडवाने लीधे, तेने दिवसे पण रात्री समान अंधापो थयो. ते वृद्ध तापसने, बीजा साथे तप करनारा तापसोए, तपने अंते फळ विगेरेनुं पारणुं कराव्युं.

हवे एकदा बार वर्ष पूर्ण थये, वल्कलचीरी अर्ध रात्रीए जागी उठ्यो; ते वखते तेने विचार आववा लाग्या के, " हुं मंदभाग्यनी माता, मने जन्म आपी तुरत मृत्यु पामी ! अने म्हारा पिताश्रीए वनमां रहीने पण, मने बाल्यावस्थामां उछेर्यो. हम्मेशां पितानी कटिमां रहेला एवा में दुरात्माए, तेमने तपःकष्ट करतां पण अधिक कष्ट आप्युं. यौवनमां प्रत्युपकार करवाने हुं शक्तिमान् थयो, त्यां तो दैवे मने अहिं आण्यो. अहो ! हुं पापी, इंद्रियो वश्य राखी शक्यो नहीं ! जेणे कष्ट सहीने मने पूरामांथी कुंजर कर्यो, एवा पितानुं ऋण हुं एक भवमां नहिं वाळी शकुं ?" आवा विचार आववाथी ते राजा पासे गयो ने तेने कह्युं. " हे देव ! हुं पिताश्रीनां दर्शन करवाने घणो आतुर थयो छुं." प्रसन्नचंद्र राजाये कह्युं. " जेम त्हारा तात, तेम म्हारा पण तेज तात छे; तो तेमनां दर्शन करवाने म्हारे पण त्हारा जेटलीज उत्सुकता छे." पछी प्रसन्नचंद्र राजा, युवराज वल्कलचीरी अने राज्यसभानो अधिकारी वर्ग सोमचंद्र राजर्षिए अलंकृत करेला तपोवनमां गया.

बन्ने भाईओ वाहनमांथी हेठे उतर्या एटले वल्कलचीरी बोल्यो. " आ तपोवन जोवाथी हवे मने राज्यलक्ष्मी तृण समान लागे छे. आज ते सरोवरो के, ज्यां हुं हंसनी पेठे क्रीडा करतो; आज ते तरुवरो के, ज्यां हुं वानरनी माफक फळ खातो; आज ते मृगो

के, जे ह्मारी बाल्यावस्थामां भ्राता समान सहचरो हता अने आ ज ते ह्मारी माता समान महिषीओ के, जेनुं दूध हुं पीतो. हे स्वामिन् ! आ प्रमाणे आ तपोवनना केटलांक सुख कहुं? राज्यमां तो म्हारें पितानी सेवानुं सुख सरखुंए नथी." एटलामां तो बन्ने भाईओ आश्रममां पेठा, एटले पोताना नयन कमळने सूर्य समान एवा पोताना तातने जोया. प्रसन्नचंद्र पोताना पिता सोमचंद्र ऋषिने वंदन करीने बोल्यो. "हे तात ! प्रसन्नचंद्र पुत्र आपने प्रणाम करे छे." प्रणाम करता राजाने महर्षिए हस्तवडे स्पर्श कर्यो, ते जाणे अंगे लागेली मार्गनी रजनुं मार्जन करता होयनी ! हस्तकमळवडे तेणे स्पर्श कर्यो एटले तेनो पुत्र कळीवाळा कदंबवृक्षनी समान रोमांचित थयो. पछी प्रसन्नचंद्र राजानो न्हानो भाई पण, पोताना पिता-ऋषिने नमीने बोल्यो. "हे तात ! आपना चरणकमळमां भृंग समान एवो आपनो पुत्र वल्कलचीरी, आपनी समीपे आव्यो छे." एटले सोमेंदु ऋषिए हर्षथी कमळपुष्पनी पेठे तेना मस्तकने सुंघ्युं अने नवो मेघ जेम पर्वतने आलिंगन दे, तेम तेने आलिंगन दीधुं. एटले तेना नेत्रमांथी उष्ण अश्रु नीकळ्यां; जे, तेज क्षणे तेना अंधापाने दूर करवा, ते परम औषधी रूप थयां. तेथी गृहस्थना स्नेहबंधननुं जेने पुनरावृत थयुं, एवा मुनिए पोताना बन्ने पुत्रोने पोतानी प्रकाशवाळी दृष्टिए जोया अने तेमने पूछ्युं. "हे वत्सो ! तमे सुखमां काळ निर्गमन कर्यो ?" त्यारे तेमणे कह्युं. "कल्याण रूप वृक्षने दोहद समान एवी आपनी कृपाथी."

हवे पेलुं तापस भांड केवुं हतुं, ते वल्कलचीरीए नहि जोयुं

एटले तेणे तुरतज उटजमां प्रवेश कर्यो. त्यां तेणे पोताना उत्तरीय वस्त्रना छेडाथी, ते तापस भांडोने संमार्जन करवा मांड्यां. ते जाणे पूर्वला ममत्वने स्पर्श करतो होयनी ! आ उपरथी तेने "में यतिओना पात्रोने अगाउ कदी संमार्ज्यां हशे ? एवो विचार थई आव्यो." तेथी (इहापोह करतां) तेने जातिस्मरण ज्ञान उत्पन्न थयुं अने तेने पोताना देवभव तथा मनुष्यभव गई काले ज थई गया होय, तेम याद आव्या. पछी ते पूर्वभवना पोताना मुनिपणाने संभारीने, मोक्षलक्ष्मीना साहाय्य भूत एवा उत्कृष्ट वैराग्यने पाम्यो. धर्मध्यान व्यति करीने शुक्लध्यानना बीजा पाया सूधी पहोचेला वल्कलचीरीने, केवळज्ञान उत्पन्न थयुं. एटले ते केवळज्ञानी महात्माए पोताना पिता तथा भ्राताने अमृत तुल्य धर्मदेशना दीधी. तेथी ते बन्नेने सम्यक्त्व उत्पन्न थयुं ने तेओए वल्कलचीरी के, जेने देवताओए यतिनो वेष अर्पण कर्यो तेने वंदन कर्युं. (वीर भगवान् श्रेणिक नृपतिने कहे छे) एकदा विहार करता, अमे पोतनपुरनी पासेना मनोहर नामना उद्यानमां समवसर्या, ते वखते, हे नरेश ! [1]प्रत्येकबुद्ध वल्कलचीरी पण, पोताना पिताने अमने सोंपीने, अन्य स्थळे गया अने प्रसन्नचंद्र राजा पण पोतनपुरमां गयो अने वल्कलचीरीनी देशना रूप वाणीथी वैराग्यने विषे स्थित थयो. पछी तेने आत्मविशेष वैराग्ययुक्त थवाथी, पोताना बाळपुत्रने राज्य सोंपी अमारी पासे प्रव्रज्या गृहण करी.

१ अमुक वस्तु जोयाथी स्वयमेव वैराग्य उत्पन्न थाय, ने स्वयमेव चारित्र अंगीकार करे, ते प्रत्येकबुद्ध कहेवाय छे.

एम कहीने श्री वीर प्रभु विराम पाम्या, एटलामां तो मगधेश्वरे आकाशमां देवताओने एकठा थता जोया. तेथी तेणे जगत्प्रभु श्री वीर तीर्थंकरने नमीने पूछ्युं. "आकाशमां उद्योत करनारा देवताओ केम एकठा थाय छे ? " ते उपरथी प्रभुए कह्युं. " प्रसन्नचंद्र ऋषिने केवळज्ञान उत्पन्न थयुं छे, तेना महोत्सवार्थे आ अमरवृंद अहिं एकठुं थाय छे. इति प्रसन्नचंद्रराजर्षि अने वल्कलचीरीनी कथा.

वळी जिनेंद्रने राजाए फरीथी पूछ्युं. " हे भगवन् ! केवळ ज्ञान कोना पछी विच्छेद पामशे ? " त्यारे श्री अर्हतप्रभुए कह्युं. " हे राजा ! जुओ, आ ब्रह्मेंद्रनो सामानिक देवता चार देवीए युक्त छे, ते आजथी सातमे दिवसे च्यवीने, राजगृह नगरमां ऋषभदत्त श्रेष्ठीनो पुत्र जंबू नामे अंत्य केवळी थशे. " ए उपरथी राजाए वळी विज्ञापना करी. " च्यवन समय पासे आव्यो छे छतां एनुं तेज केम कांई क्षीण थतुं देखातुं नथी ? " त्यारे श्री जगद्गुरु प्रभुए कह्युं. " [1]एकावतारी देवताओने अंत समये पण तेजःक्षय विगेरे च्यवन चिन्होनो आविर्भाव थतोज नथी. " एटलामां तो जंबूद्वीपनो स्वामी अनादृत नामे देव हर्षमां आवीने उंचे स्वरे बोल्यो. " अहो ! म्हारूं कुळ उत्तम छे. " ए सांभळीने श्रेणिक नृपतिए अंजळी जोडी श्री वीर परमात्माने पूछ्युं " हे नाथ ! आ देव, आ प्रमाणे पोताना कुळनी केम प्रशंसा करे छे ? " सर्वज्ञ अरिहंत महाराजाए उत्तर आप्यो:—

१ एक अवतार लईने मोक्षेज जवाना, ते एकावतारी.

रुषभदत्त अने जिनदासनी कथा. २

आज नगरमां गुप्तपति नामनो जगप्रसिद्ध श्रेष्ठी वसतो हतो. तेने अनुक्रमे बे पुत्र थया. तेमां म्होटानुं नाम ऋषभदत्त अने न्हानानुं नाम जिनदास हतुं. म्होटो पुत्र अति सदाचारी हतो, पण न्हानाने तो द्यूत विगेरेनुं व्यसन हतुं; तेथी तेओ जाणे प्रत्यक्ष शरीरधारी, (अनुक्रमे) [1]आदि अने [2]अंत्य युग होयनी ! तेवा देखाता हता.

हवे सुबुद्धि गुप्तमति श्रेष्ठीए जिनदास दुराचारी छे, एम कहीने सर्व संबंधी वर्गनी समक्ष तेने त्यजी दीधो. ए उपरथी " हवे म्हारे कोई भाई नथी " एम कहीने म्होटा ऋषभदत्ते न्हाना भाईने श्वाननी माफक घेर पण आववा दीधो नहीं.

एकदा जिनदास जुगारीओनी साथे रमतो हशे, तेवामां वांधो पडवाथी तेओए तेने शस्त्रनो प्रहार कर्यो. तेथी द्यूत रुप विषवृक्षना फळ समान, शस्त्रना प्रहारनी वेदना अनुभवतो जिनदास, रंकनी माफक भूमि उपर आळोटवा लाग्यो. (खबर पडवाथी) तेना संबंधीओए जईने ऋषभदत्तने कह्युं. " हे भद्र ! प्राणिमात्रमां साधारण एवी दया लावीने, त्हारा न्हाना भाईनुं जईने रक्षण कर. (कारण के) तेज माणस विशुद्ध कीर्त्तिनुं पात्र छे अने ते ज संबंधी अने वडील छे के, जे बंधुने अने सेवकने व्यसन रुप खाडामांथी उद्धरे. "

---

१ प्रथम युग—कृतयुग (उत्तम). २ छेल्लो युग—कळियुग—(कनिष्ठ).

संबंधीओए बहु कह्युं, तेथी ऋषभदत्ते जईने न्हाना भाईने कह्युं, "हे भाई ! शांत था. हुं तने औषधी विगेरेथी आराम करीश." जिनदासे पण कह्युं. "म्हारा दुराचरणने वास्ते मने क्षमा कर. मने हवे आ जीवित उपर स्पृहा नथी; म्हारे वास्ते फक्त परलोक संबंधी कार्य कर. हुं परलोक जवाने तैयार थयो छुं, तो हवे मने अनशन पूर्वक धर्मोपदेश रुप पायेथ आपो." ऋषभदत्ते कह्युं. "भले ! भाई ! तुं संसारनी ममता त्याग कर अने चित्त स्थिर राखीने परमेष्टि नमस्कारनो जप कर.' ए प्रमाणे शुद्ध बुद्धिवाळा ऋषभदत्ते न्हाना भाईने शिक्षा वचन कहीने तेने अनशन सहित आराधना करावी. जिनदास पण पंडित मरणे मृत्यु पामीने, परम ऋद्धिवाळो, आ जंबूद्वीपनो अधिपति देव थयो अने "राजगृह नगरमां ऋषभदत्त श्रेष्टीनो पुत्र जंबू छेल्लो केवळी थशे.' एवी अमारी वाणी सांभळवा उपरथी "केवळीनो पवित्र जन्म पोताना कुळमां थशे, एवुं जोईने ए देव, पोताना कुळनी अति प्रशंसा करे छे." इति ऋषभदत्त अने जिनदासनी कथा.

वळी मगधेश्वर श्रेणिक महिपाळे पूछयुं. हे विभो ! आ विद्युन्माळी देव, ग्रहोने विषे सूर्यनी पेठे सर्व देवोमां तेजस्वी छे, तेनुं कारण शुं. " प्रभुए कह्युंः—

भवदत्त अने भवदेवनी कथा. २

जंबूद्विपना भरतक्षेत्रमां मगधदेशने विषे, सुग्राम नामना गाममां आर्यवान् नामनो राष्ट्रकूट रहेतो हतो. तेनी स्त्रीनुं नाम रेवती हतुं. तेमने भवदत्त अने भवदेव नामना बे पुत्र हता. भवदत्ते

तो, युवावस्थामांज सुस्थित आचार्यनी पासे, भवसमुद्रमां नौका समान एवी दीक्षा गृहण करी अने सर्व शास्त्रमां पारंगत थईने, ते, खड्गधारानी समान उग्र व्रत पाळतो; गुरुनी साथे तेनुं द्वितीय शरीरज होयनी ! तेम विहार करवा लाग्यो. एकदा ए गच्छना एक साधुए, आचार्यने विज्ञापना करी. "हे गुरु ! म्हारा बंधुओ रहे छे, त्यां जवानी मने आज्ञा आपो; त्यां म्हारो एक लघु भ्राता छे, तेनो म्हारा उपर बहु स्नेह छे, ते मने जोईने मूळथीज भद्रक होवाने लीधे, प्रव्रज्या गृहण करशे." ए उपरथी गुरुए तेने श्रुतधारी साधुनी साथे जवानी रजा आपी; कारण के, गुरु तो बीजानो उद्धार करवामां तत्पर थएला शिष्यने जोईने प्रमोद पामे छे.

हवे पेला साधु, पोताना पिताने गाम गया के, तुरत तेमणे कामदेव रुप वृक्षनो दोहक समान एवो पोताना भाईनो विवाहारंभ जोयो. विवाह कार्यमां व्यग्र थएलो एवो ते, अन्य कार्य भूली जईने हर्षघेलो थयो हतो. तेथी तेणे पोताना म्होटा भाईने आवेला जाण्या नही ने तेने सन्मान पण आप्युं नहीं; तो व्रत गृहणनी वात तो क्यांथीज होय ! आम थवाथी ते मुनि तो, शरमाइ जईने गुरु पासे पाछा आव्या अने मार्ग संबंधी आलोई प्रतिक्रमीने, पोताना लघुभ्रातानी सर्व वात तेमने कही. ते सांभळी भवदत्त साधुए कह्युं. "ए न्हाना भाईना अविवेकने धिक्कार छे ! के, तेणे घेर आवेला पोताना दीक्षित एवा म्होटा भाईनी अवज्ञा करी ! शुं तेणे विवाहोत्सवने गुरुभक्तिथी पण अधिक

मान्यो के, ते (महोत्सव) नो त्याग करी, ते हर्ष सहित म्होटा भाईनी साथे न आव्यो ! ! ! " आ सांभळीने कोई बीजा साधु बोल्या. " हे भवदत्त ! जो तमे तमारा न्हाना भाईने दीक्षा अपावो, तोज तमने खरा पंडित जाणवा !" भवदत्ते कह्युं. " ज्यारे गुरु महाराज मगधदेशमां विहार करशे, त्यारे तमे ते कौतुक जोशो. "

हवे अनुक्रमे विहार करतां करतां, सुस्थिताचार्य मगधदेशमां गया; कारण के, साधुओ पण वायुनी पेठे एकज स्थळे रहेता नथी त्यां पहोच्या पछी, भवदत्ते आचार्य पादने वंदन करीने कह्युं. " अहिंथी पासेज रहेला म्हारा संबंधी वर्गने हुं आपनी आज्ञा होय तो मळवा जाउं ? " ते उपरथी तेमणे तेने तो एकलाज जवानी रजा आपी; कारण के इंद्रियोने वश्य राखनार मुनि, एकाकी विहार करी शके छे. पछी भवदत्त मुनि, पोताना न्हाना भाईने दीक्षा लेवरावीने, आभारी करवाने अर्थे तेने घेर गया. ते वखते, ते (भवदेव) वासुकीनी कुक्षिए जन्मेली नागदत्तनी पुत्री (नागिला) वेरे परण्यो हतो. विवाह कार्यमांथी छूटा थएला सर्वे संबंधीओ, भवदत्तने जोईने, तेना सामा गया अने तेना समागमने उत्सव रुप मानवा लाग्या. तुरतज प्रासुक जळवडे तेमनां पग धोईने, ते पादोदकने तीर्थजळ समान गणी, तेओ सघळाए तेने वांद्युं. संसार समुद्रमां बूडी जवाना भयथी, अवलंबननी इच्छावाळा तेना संबंधीओए, तेना पगमां पडीने तेने वंदन कर्युं. एटले मुनि पण बोल्या " तमे विवाहोत्सवमां व्याकूळ थएला छो, माटे अमे बीजे ठेकाणे जइए छीए. तमने धर्मलाभ थाओ

अने तमे पाप रहित थाओ ! साधुने सर्व बंधुवर्गे एषणीय, कल्पनीय अने प्रासुक अन्न पानादि वडे हर्षथी प्रतिलाभ्या.

आ वखते कुळाचार प्रमाणे वर्त्ततो भवदेव पण, सखीवर्गथी सेवाती नववधु (नवी परणेली स्त्री) ने शणगारतो हतो. चंदनना रस वडे प्रियाने अंगराग करतो हतो, ते जाणे शशिमंडळमांथी कौमुदीनो रस काढीनेज होयनी ! तेने मस्तके पुष्पमाळाए गार्भित अने शशिने गळी जनार राहुनी शोभाने हरनारो वेणीबंध (अंबोडो) बांधतो हतो. तेना गाल उदर, कामदेवना विजयनी कीर्त्ति लखी होयनी ! तेवी कस्तूरीनी पत्रवल्लरी (-पीळ-आड) आलेखतो हतो अने त्यार पछी जेवो, पोते प्रियाना स्तनतटनुं मंडन करवा जतो हतो, तेवामां तेणे सांभळ्युं के, महामुनि भवदत्त पधार्या छे विजय मेळव्या पछी कोई जुगारी जेम उठी जाय, तेम अर्ध शणगारायली प्रियाने त्यजीने, भवदेव भाईनां दर्शन करवाने आतुर थएलो सत्वर उभो थयो. " अर्ध शणगारायली प्रियाने त्यजीने जवुं तमने उचित नथी " आवा पोतानी प्रियानी सखीओना शब्दने पण, तेणे बधीर माणसनी पेठे सांभळ्या नहीं. ज्यारे तेओए तेने आग्रहथी वार्यो, त्यारे तेमने उत्तर आप्यो के, " हे बाळाओ ! हुं गुरुने वंदन करीने पाछो आवीश. " (एम कहीने) ते स्थानथी वानरनी माफक कूदको मारीने, भवदेवे भवदत्त ऋषि पासे आवीने, तेमने वंदन कर्युं. वंदन करीने उभो थयो के तुरत साधुए तेने सत्यंकार (अमुक कार्य-कंट्राकटने वास्ते अगाउथी कांई आपवुं ते बहानु) ज आप्युं होयनी ! तेवुं घीनुं पात्र दीक्षा अपाववाना ईरादाथी आप्युं. पछी साधुओना शिरो-

मणी अने बुद्धिनुं निवासस्थान एवा ते भवदत्त, न्हाना भाई तरफ दृष्टि करीने गृह थकी नीकळ्या. भवदेव पण पेलुं घीनुं पात्र हाथमां झालीने, भवदत्त साधुनी पाछळ तेना चरणकमळना भ्रमरनी पेठे चाल्यो. भवदेवनी माफक बीजा पण घणा स्त्री पुरुषो, हर्षना उर्मिवडे संतुष्ट हृदय सहित, ते मुनिनी पाछळ गया. मुनिए कोईने पाछा वळवानुं कह्युं नहीः कारण के, एज मुनिनो धर्म छे अने तेमनी रजा लीधा शिवाय कोइ पाछुं पण वळ्युं नही. दूर जवाथी ज्यारे खिन्न थया, त्यारेज तेमने वंदन करीने पोतानी मेळेज आगळ स्त्रीओ अने पाछळ पुरुषो एम पाछा वळी गया. पण, भद्रात्मा भवदेव तो, विचारवा लाग्यो के, रजा लीधा शिवाय ए लोको तो पाछा वळी गया. कारण के, एओ कांई एमना सहोदर नथी. हुं तो एमनो भाई छुं अने अमारे अरस्परस स्नेह छे, तेथी तेनी रजा शिवाय म्हारे पाछा वळवुं योग्य नथी. आहार विगेरेना भारथी म्हारो म्होटो भाई थाकी गयो छे, तेथी तेणे मने खुशीथी घीनुं पात्र उपाडवा आप्युं छे. तेथी घणो वखत आहारने वास्ते फरवाथी, थाकी गएला म्हारा म्होटा भाई–मुनिने–अने आ घीना पात्रने, स्थाने मूकी आव्या पहेलां, पाछा वळवानी म्हारी मरजी थती नथी (एटलामां) भवदत्त मुनिए "ए पाछो न वळी जाय" एटला वास्ते तेना मननी गम्मतने अर्थे गृहस्थाश्रमनी वात काढी. "हे भाई ! आज ते गामने सिमाडे आवेला वृक्षोने मुसाफरो- नां (वास्ते बंधावेला) मंडपो के, ज्यां आपणे वानरनी माफक एकला रमता.–आज ते सरोवरो के, ज्यां आपणे बन्ने म्हाल्या-

वस्थामां कमळपुष्पना नाळवा वडे सुशोभित हार बनावीने कंठमां पहेरता. आ ज ते सिमाडे आवेली रेतीवाळी भूमि के, ज्यां आपणे वर्षाऋतुमां [1]रेतीना चैत्यनी रमत रमता." आ प्रमाणे भवदत्त रस्तामां न्हाना भाईनी साथे वात करता करता आचार्य महाराजे पवित्र करेला गामे आवी पहोंच्या. भवदत्तने न्हाना भाई सहित वसतिद्वार (रहेवाना स्थानना बारणा) सूधी आवेला जोईने, साधुओ वक्रोक्तिथी मांहोमांहे बोल्या. "खरेखर! पोतानुं वचन सत्य करवा, आ मुनि दिव्य वेषधारी पोताना न्हाना भाईने, दीक्षा अपाववा साथे लेता आव्या जणाय छे !!" सूरिए कह्युं. "भवदत्त! आ युवान् आव्यो ते कोण छे!" त्यारे भवदत्ते कह्युं. "दीक्षा लेवानी इच्छावाळो म्हारो भाई आवेलो छे." सूरिए भवदेवने पूछयुं. "केम त्हारे व्रत ग्रहण करवुं छे?" त्यारे पोताना भाई असत्य बोलेला न ठरे, ते वास्ते भवदेवे हा कही. एटले, तेज वखते सूरिए तेने दीक्षा आपीने साधुओ सहित बीजे विहार करवानी योजना करी.

"भवदेव हजु केम न आव्यो!" आम फिकरथी तेना संबंधीओए पछवाडेथी आवीने भवदत्तने कह्युं. "भवदेव तेनी प्रियाने अर्ध शणगारायली त्यजी दईने, तमारी पाछळ आव्यो छे अने तेथी अमने शोक थाय छे; केम के, तेना विना अमे जीवता मृत्यु पामेला जेवा छीए. तेनी युक्तिविधवा वधु चक्रवाकिनी समान दुःखी थाय छे अने लोहिनी धारा समान तेनी अश्रुधारा

1 रेतीना घरनी.

हजु बंध थती नथी. अमने पूछ्या शिवाय भवदेव एकाकी क्यांहि जाय, ए स्वप्नमां पण असंभवित छे; पण आ वखते ए गयो छे ते शुं थयुं ? भवदेवने देखता नथी, त्यां सूधी अमे तेना संबंधीओ अमारुं सर्वस्व खोई बेठा छीए. तो हे ऋषि ! कृपा करीने कहो के, ते तमारो न्हानो भाई क्यां छे ?" भवदेवने धर्मनुं शुभ परिणाम थाय, ए (हेतु) थी मुनि असत्य बोल्या के, " आवीने तुरत गयो छे, पण क्यां, ते हुं जाणतो नथी." " बीजे रस्तेथी गयो हशे." एम बोलता बोलता तेना संबंधीओ तुरत चोरोए लूटी लीधा होय, तेम दीन मुखे पाछा आव्या. भवदेव पण पोतानी नववधुनुं हृदयमां ध्यान करतोज (अने तेथी) सशल्य एवी प्रव्रज्याने फक्त म्होटा भाई उपरनी भक्तिने लीधेज पाळतो हतो.

महर्षि भवदत्ते पण, अनुक्रमे घणुं आयुष्य भोगवीने अनशन करीने काळ कर्यो, ने ते सौधर्म देवलोकमां देवता थया.

पछी भवदेव एम चिंतवन करवा लाग्यो के, नागिला म्हारी प्रिया छे अने हुं तेनो स्वामी छुं; अमारा बन्नेनो विरह थयो छे. भाईना उपरोधने लीधेज में घणो काळ व्रत पाळ्युं छे. हवे ज्यारे ते स्वर्गमां गयो छे, त्यारे आ खेदजनक व्रत शा कामनुं छे ! म्हारी प्रियाना विरहथी जेवी पीडा थाय छे, तेवी दीक्षाना दुष्कर कष्टथी पण मने थती नथी; पण तेनुं शुं थयुं हशे ? जेवी रीते बंधनभूमिमां पडेली हाथणी, हिमथी करमायली पद्मिनी, मरुदेशमां रहेली मराळी (हंसी), ग्रीष्मनो ताप सहन करती तरुलता, विखूटी पडेली हरिणी अने पाशमां पडेली मेना; तेवी रीतेज हुं धारुं छुं

के, ते विचारीनी लोको [1]दया खाता हशे! जो हुं लांवा (ने तेथीज सुंदर) नेत्रवाळी ते म्हारी प्रियाने जीवती मेळवुं, तो हजुए पण हुं तेनी साथे गृहस्थाश्रममां लीन थईने क्रीडा करूं.' आ प्रमाणे तंतु वडे वींटाएला करोळीआनी पेठे चिंतातंतुए वींटायेलो भवदेव, स्थविर साधुनी रजा लीधा शिवाय नीकळी आव्यो.

तुरतज राष्ट्रकूटना सुग्राम नामना गामने विषे ते गयो अने बंध करेला द्वारवाळा नगरनी वहार आवेला एक आयतन (मंदिर) मां रह्यो. त्यां एक ब्राह्मणीनी साथे सुगंधी माळा विगेरे लईने एक स्त्री आवी अने तेणे मुनि धारीने वंदन कर्युं. एटले तेने भवदेवे पूछयुं. "हे भद्रे! आर्यवान् राष्ट्रकूट अने पत्नि रेवती जीवे छे के नही?" त्यारे तेणे कह्युं के, "आर्यवान् रेवतीने तो मृत्यु पाम्याने आज घणो काळ थयो." भवदेवे फरीथी पूछयुं. "आर्यवान्ना पुत्र भवदेवे पोतानी नववधुने त्यजी दीधी हती; ते नागिला हजु छे के नही?" "(आ सांभळी) ते स्त्रीए विचार्युं के, नक्की म्होटा भाई पासे दीक्षा गृहण करेली हती, तेज आ भवदेव छे. माटे अहिं आवेला ए विशुद्ध (साधु) नी साथे वात तो करुं!!" एम धारीने ते वोली. "आपज आर्यवान् ने रेवतीना पुत्र भवदेव छो. तो तमे तपोधन (साधु) थईने अहिं केम आवेला छो?" भवदेवे कह्युं. "खरे! तें मने ओळख्यो! तेज हुं भवदेव नागिलानो स्वामी. ते वखते हुं म्होटा भाईना आग्रहथी म्हारी मरजी उपरांत तेनो त्याग करीने जतो रही दुष्कर व्रत गृहण

[1] दया आणता हशे.

कर्युं. हवे आई मृत्यु पाम्यो एटले हुं अंकुश रहित थयो, तेथी नागिलानुं शुं थयुं हशे ? एम धारीने तेने मळवानी इच्छाथी अहिं आव्यो छुं."

नागिलाए विचार्युं. "आ भवदेवे मने घणा वखत पहेलां जोई छे; तेथी हवे वय अने गुण बदलाई गएला छे जेना, एवी मने ओळखतो नथी हवे हुं तेने ओळखावुं." एम धारी नागिला बोली "हुंज ए नागिला के, जेनो तमे परणीने तुरत त्याग कर्यो. आटले काळे यौवन पण व्यतिक्रम्युं एटले हवे म्हारामां शुं लावण्य होय ! तेनो तमे, हे पुण्याशय ! विचार करो. स्वर्ग अने अपवर्गना फळने आपनारां त्रण रत्नो (ज्ञान, दर्शन अने चारित्र) नो त्याग करीने, हे महाशय ! मात्र वराटिका (कोडी) समान मने न गृहण करो. अत्यंत घोर नरकमां पडवामां सहाय्यभूत, कामदेवना अस्त्र जे विषयो तेनाथीं तमे भेदाता नहीं. तमारा हितैषि भाई-साधु-ए तमने व्रत लेवराव्युं छे, ते व्रत पापनी खाण एवी हुं-तेमां लीन थईने तमे नथी लीधुं एम न धारो. तेटला वास्ते हजु पण पाछा वळीने तमारा गुरु पासे जाओ अने म्हारा विषेना तमारा रागने लीधे बांधेलां पाप तेमनी पासे आलाचो (आलोचन-आलोयण ल्यो)"

*[संयमथी भ्रष्ट थएला भवदेवनां पूर्वोक्त निर्लज वचनो सांभळी तेने प्रतिबोध देवाने अर्थे वळी पण नागिलाए आ प्रकारे कह्युं.

---

*[]आवा कौंउसनी अंदर जे लखाण आवेलुं छे, ते अधिकार मागधी जंबू चरित्रमां छे.

" हे मुने ! आवां खोटां वचन न बोलो. सांभळो, जेम एवो कोण मूर्ख होय के, जेनाथी मनोवांछित सुख मळे, एवा चिंतामणी रत्ननो त्याग करीने कांकराने गृहण करे ? जेने पोताना गृह आगळ बांधवाथी पोतानुं द्वार शोभे, एवा हस्तीने वेचीने गर्धवने गृहण करे ? आंगणामां उगेला कल्पवृक्षने उखेडी नांखीने धंतूराने वावे? जेनुं पान करवाथी शरीर पुष्ट थाय, एवा अमृत समान दूधने ढोळी दईने कांजी पीए ? तेम एवो कोण मूर्ख होय के, जिनधर्म छांडीने कामभोगने विलसे अने वहाणनो त्याग करी शिला उपर बेसे ? हे देवानुप्रिय ! राज्य अने ऋद्धिनो त्याग करी संयमने विचर्या एवा दश चक्रवर्तिओ, नमिराजर्षि, दुम्मुहराजर्षि करकंडूराजर्षि, निग्गईराजर्षि, मृगापुत्र मुनि, दुस्सह उपसर्गने सहन करनारा गजसुकुमाळ मुनि, जेनां मस्तके बाधर विंटाणुं एवा मेतार्य मुनि, जेमनुं शरीर वाघणे वलूर्युं हतुं एवा सुकोसळ मुनि, मेघकुमार मुनि, अर्जुनमाळी मुनि, अति तपस्वी एवा धन्नाअणगार खंधक मुनि, जेमणे पाणीमां पातरी तरावी हती एवा अतिमुक्तक मुनि; इत्यादि अनेक महापुरुषो, जेम सर्प कांचळीनो त्याग करे, तेम राज्य, देश, नगर अने अंतेउरनो त्याग करीने संयम अने तपे करीने पोताना आत्माने भावता थका केटलाएक मुनियो कर्म रहित थई केवळज्ञान पामीने मोक्षे गया अने जेओने कांईक कर्म बांकी रह्यां हतां, तेओ देवलोकमां गया. त्यांथी च्यवी एकावतारी थई कर्म खपावी सिद्धिपदने वरशे. एवा पूर्वे जे महामुनियो थई गया छे, तेमने तमे वारंवार संभारो, तेमनी करणीने धन्यवाद कहो अने तेमनी पेठे वर्त्तो."

"वळी हे देवानुप्रिय ! जे नागिलानां शरीरने विषे तमे मोहासक्त थया छो. परंतु ते नागिलानुं शरीर तो निश्चे छांडवा योग्य ज छे; कारण के, तेना द्वादश द्वारेथी रात्री दिवस अशुची वहा करे छे । वळी ते शरीर अध्रुव, अशाश्वत तेमज व्याधि अने रोगनुं गृह छे. तो एवा शरीरने विष कोण मूर्ख पुरुष मोह पामे ? जे पंडित होय ते तो तेनाथी सदाय दूरज रहे. एटलुंज नहि पण, ते पंडित पुरुष, जेम अगंधन कुळना सर्पने अग्निमां नांखे, तो पण ते वमेलुं विष कदि पाछुं चूशी ले नहीं; तेम गृहण करेलुं चारित्र कादि पण मूके नही. ते कारण माटे हे मुने ! तमे पण तेवा थाओ वळी हे साधो ! संयममार्गने सारमां सार पदार्थ जाणीने अने शरीर संबंधी कामभोगने असारमां असार पदार्थ जाणीने शुद्ध चित्तथी गुरु पासे फरी संयम गृहण करो. आ अधिकार मागधि जंबूचरित्रमां छे.

तेटला वास्ते हजु पण पाछा वळीने, तमारा गुरु पासे जाओ अने म्हारा विषेनां तमारां रागने लीधे बांधेलां पाप, तेमनी पासे आलाचो (आलोचन–आळोयण ल्यो.) "

ज्यां आ प्रमाणे भवदेवने नागिला अनुशिक्षा आपे छे, त्यां पेली (नागिलानी साथे आवेली) ब्राह्मणीनो पुत्र, दूध पीने त्यां आवीने कहेवा लाग्यो. " हे माता ! आजे में जे सुधा तुल्य दूध पीधुं छे, तेनुं म्हारे वमन करवुं छे. माटे हे माता ! एक पात्र तुं नीचे धरी राख, आजे मने बीजी जग्याएथी निमंत्रण आव्युं छे अने त्यां दक्षिणा पण मळवानी छे; माटे हुं पीधेला दुधनुं वमन

नहि करूं तो, त्यां कांई खाई शकीश नही. दक्षिणा लईने अहिं आव्या पछी में वमन करेलुं दूध हुंज पाछो पी जईश; आपणुं ज उच्छिष्ट (. एठुं) जमवामां शरम शी ?" ब्राह्मणीए कह्युं. " वमन करेलुं जमतां तने जुगुप्सा थशे. (धिक्कार छूटशे) माटे हे पुत्र ! आवा धिक्कारवा योग्य कृत्यथी दूर रहे."

ते सांभळीने भवदेवे पण कह्युं. " हे वडु ! तुं वमन करेलुं खाईश, त्यारे तुं श्वान करतां पण अधम गणाईश." ए उपरथी नागिलाए कह्युं. " हे ऋषि ! जो तमे एवुं जाणो छो ने एवुं कहो छो, तो एक वखत मने वमन करीने (त्याग करीने) फरीथी केम भोगववानी ईच्छा राखो छो ? मांस, चरबी, अस्थि (हाडकां) अने मळमूत्रथी भरेली हुं अधमाधम छुं; तो वमन करेली वस्तुथी जुगुप्सा पामता एवा म्हारी ईच्छा करो छो, एमां तमने कांई शरम नथी आवती ? पर्वत उपर बळता अग्निने जुओ छो ने पग नीचे बळे छे, ते नथी जोता ! जे तमे बीजाने शीखवो छो ते तमे पोते नथी शीखता ! बीजाने बोध देवामां डाहापण वाळाओनी, पुरुषमां गणना नज थाय; जेओ पोताने बोध देवा चतुर होय, एवाज मनुष्योनी पुरुष वर्गमां गणना थाय." (ए सांभळीने) भवदेव साधुए कह्युं. " हे शुद्ध स्त्री ! तें मने (खरां) शिक्षा वचन कह्यां; अंध पुरुषने जेम, तेम तें मने आडे रस्तेथी खरे रस्ते आण्यो छे. तेथी आजे हुं म्हारा संबंधीओने मळी म्हारा गुरु समीपे जईश अने व्रतना आ अतिचारने आलोची दुष्कर तप करीश." त्यारे नागिलाए कह्युं. " तमारे

स्वजनोनुं शुं काम छे ? तमारोज अर्थ साध्यो (एटले थयुं) तमने गुरुना दर्शनमां तेओ साक्षात् विघ्न रूप थई पडशे. ते वास्ते तमे गुरु महाराज पासे जाओ, ईंद्रियो वश्य राखीने व्रत आचरो अने हुं पण साध्वी समीपे दीक्षा गृहण करीश. पछी भवदेवे अर्हत्परमात्माने वंदन करीने शांत बनी गुरु समीपे जई आलोचनादि क्रिया करी. अतिचार रहित श्रामण्य (साधुपणु) पाळीं भवदेव काळ करी, पहेला देवलोकने विषे शक्रनो सामानिक देवता थयो. इति भवदत्त अने भवदेवनी कथा.

सागरदत्तकुमारनी कथा. ४

हवे भवदत्तनो जीव च्यवीने विदेह भूमिमां शिरोमणी पुष्कलावति विजयने विषे पुंडरीकिणी नगरीमां वज्रदत्त चक्रिनी यशोधरा राणीनी कुक्षिए आव्यो. सरोवरमां जेम हंस, तेम कुक्षिने विषे ते जीव आव्याथी, यशोधरा राणीने समुद्रमां न्हावानो [1]दोहद उत्पन्न थयो. ते उपरथी अंभोधि सदृश सीतानदीमां क्रीडा करावीने, महादेवीनो दोहद महीपतिए पूर्यो. पछी महादेवी यशोधरा दोहद संपूर्ण थवाथी तरुलतानी समान लावण्यमां वधती गई. संपूर्ण समये चक्रवर्तिनी स्त्रीए, गंगा जेम सुवर्णकमळने जन्म आपे, तेम उत्तम पुत्रने जन्म आप्यो.

यशोधराने थएला दोहदने अनुसारे राजाए शुभ दिवसे पुत्रनुं सागरदत्त एवुं नाम पाड्युं. धात्रीओए स्तनपान विगेरेथी उछेराती

१ डोहोलो.

राजपुत्र क्रमे करीने वृक्षनी माफक वृद्धि पामवा लाग्यो. बोलतां शीख्यो एटले ते राजपुत्र, औत्सुक्यने लीधे कांचनलता ऊंची करीने पोपट मेना विगेरेने शीखववा लाग्यो. प्रौढ थयो एटले मित्रोनी साथे रत्नने दडे रमवा लाग्यो, त्यारे तेनां माणिक्यनां कुंडळो तेना मांसल (मांसवाळा-मजबूत) खभा रूप रंगभूमि उपर नृत्य करता होय ! तेवा देखाता हता. योग्य वखते राजाए तेने गुरु समीपे मोकल्यो; त्यां तेणे कूपथकी मुसाफर पाणी पीए, तेम गुरु पासेथी सघळी कळानुं पान कर्युं अर्थात् गुरु पासेथी सघळी कळा शीख्यो.

सकळ विश्वने नेत्रकमळथी अत्यंत प्रमोद आपतो ते राज पुत्र, शशि जेम संपूर्ण कळाए पहोंचे, तेम युवावस्थाए पहोंच्यो. एटले माता पिताए तेने स्वयंवरमां आवेली कन्याओ परणावी; कारण के, रत्नाकरमां नदीओ मळे, तेम तेओ पण पात्र (अर्थात् पति) पासे आवे छे. गायोनी साथे जेम वृषभ, हाथणीनी साथे हाथी अने ताराओनी साथे जेम चंद्रमा, तेम ते स्त्रीओनी साथे ते (राजपुत्र) क्रीडा करवा लाग्यो.

एकदा कामदेव समान ते, महेलमां राणीओनी साथे क्रीडा करतो हतो, तेवामां तेणे आकाशमां मेरु समान मेघमंडळ जोयुं. (ते उपरथी) ते विचारवा लाग्यो के, जेवुं शास्त्रमां मेरुनुं वर्णन करे छे, तेवुंज आ मेघमय मंडळ देखाय छे. अहो ! एनी केवी रमणीयता छे ! आ प्रमाणे ते मेरु समान मेघमंडळ जोवा, तेनी दृष्टि तेमां चोटी रही होयनी ! तेम नीची थईज नही ! ! ए प्रमाणे

कुमार उंचु जोया करे छे, एटलामां तो ते मेघमाळा जळना परपोटानी माफक नाश पामीने क्यांहि जती रही.

(आ उपरथी) सागरदत्त कुमारे विचार्युं के, जेवी रीते आ मेघ क्षणिक छे, तेवीज रीते आ शरीर पण क्षणिक छे; तो पछी संपत्नी तो शी वात करवी! जे सवारे देखाय छे, ते मध्यान्हे देखातुं नथी! ने जे मध्यान्हे देखाय छे, ते रात्रीए देखातुं नथी!!! वास्ते आ संसारमां सर्व पदार्थ अनित्य छे. ते माटे विवेक रुप जळथी सिंचायला मनुष्य जन्म रुप वृक्षनुं फळ [1]सकाम निर्जरावडे सारभूत एवुं व्रत हुं गृहण करुं.

पछी सुबुद्धि सागरदत्त परम वैराग्यने धारण करतो अंजलि जोडीने माता पिता पासे व्रत लेवाने अर्थे रजा मागवा लाग्यो. त्यारे तेमणे कह्युं. "हे पुत्र! युवावस्थामां व्रत लेवानो आग्रह करवो ते त्हारे वीणा वागती होय, ते वखते शास्त्रनो पाठ करवा जेवुं छे. हमणां तुं युवराज छे अने राजा पण तुं थवानो छे (वास्ते) चिरकाळ राज्य पाळीने पछी योग्य समये दीक्षा लेजे" त्यारे सागरदत्ते कह्युं. "हे पूज्य माता पिता! में लक्ष्मीनुं मत्याख्या न कर्युं छे, छतां तमे मने प्रव्रज्या गृहण करवानी केम रजा आपता नथी?" ए प्रमाणे बुद्धिवान् सागरदत्ते पोताना आग्रह रुप कुहाडाथी तेमनो प्रेम पाश त्रोड्यो त्यारे तेमणे तेने व्रत लेवानी सम्मति आपी. पछी अनेक राजपुत्रना परिवार सहित सागरदत्ते सागराचार्यनी पासे अमृत समान व्रत गृहण कर्युं. विविध

१ मन संयुक्त—ज्ञानवडे कर्मोनी निर्जरा करवी, ते सकामनिर्जरा.

आभिग्रह धारण करी, गुरु सेवामां परायण बनी अनुक्रमे सागर-दत्त, शास्त्र रुप अंभोधीने पार पहोच्यो अने तपने कांई दूर नथी एवुं विश्वास करावनारुं अवधिज्ञान सागरदत्तने तप करवाथी उत्पन्न थयुं. ईति सागरदत्त कुमारनी कथा.

शिवकुमारनी कथा. ५

भवदेवनो जीव पण काळ पूर्ण थए स्वर्गमांथी च्यवीने तेज विजयमां वीतशोका नामनी श्रेष्ठ नगरीमां पद्मरथ नामना महा ऋद्धिवाळा भूपतिनी, वनमाळा नामनी राणीनी कुक्षिने विषे शिव नामनो पुत्र थयो यत्नथी उछेरातो ते कुमार, कल्पद्रुमनी समान वृद्धि पामवा लाग्यो अने अनुक्रमे काकपक्षधर थयो. (कानशीया वाळो–अर्थात् म्होटो थयो) बुद्धिमानमां शिरोमणी एवा तेने गुरु तो मात्र साक्षी रुप थया. अने सर्व कळाओए तो अरस्परस संकेत करी राख्यो होय ! तेम तेनामां प्रवेश कर्यो. लताओथी वृक्ष जेम शोभे, तेम ते युवावस्थामां उत्तम कुळमां जन्मेली राज-कन्याओ साथे परणवाथी शोभवा लाग्यो.

एक वखते स्त्री सहित ते महेलमां बेठो हतो, तेवामां सागरदत्त ऋषि नगरीनी वहारना उद्यानमां समवसर्या. त्यां कामसमृद्ध नामना सार्थवाहे, ते महामुनिने भक्तिवडे मासखमणने पारणे प्रतिलाभ्या. (अर्थात् एक महिनाना तपनुं पारणुं कराव्युं) सुपात्र दानना प्रभावथी कामसमृद्ध श्रेष्ठीने घेर आकाशमांथी धननी वृष्टि थई; सुपात्रे दान देवाथी शुं शुं नथी मळतुं ? शिवकुमारे

आवुं अद्भूत वृत्तांत सांभळीने त्यां जई मुनिने वंदन कर्युं अने तेमना पादपद्मनी पासे राजहंसनी समान थईने बेठो. चौदपूर्वधारी सागरसूरि पण शिवकुमारने अने तेना परिवारने अर्हत्भाषित धर्मनो उपदेश करवा लाग्या. विशेषे करीने मुनिए ते बुद्धिमान् पुरुषना स्फटिक समान निर्मळ अंतःकरणमां संसारनी असारता ठसावी. शिवकुमारे ऋषिने पूछ्युं. "हे प्रभो ! आपनो पूर्वनो भव कयो छे ? के, जेथी आपना दर्शनथी मने अधिक अधिक स्नेह अने हर्ष थाय छे?" अवधिज्ञानवडे जाणीने मुनिए कह्युं. "तमे पूर्व जन्ममां म्हारा प्राणथी पण प्रिय एवा न्हाना भाई हता. में दीक्षा लीधी त्यार पछी तमने पण तमारी मरजी विरुद्ध परंतु परलोकना हितनी वांछाने लीधे उपाय योजीने दीक्षा लेवरावी. पछी आपणे बन्ने सौधर्म देवलोकमां म्होटी ऋद्धिवाळा देवता थया. त्यां पण आपणा बन्ने कुमुदने चंद्रमाना जेवी प्रीति हती. (हवे) आ भवमां हुं पोताना तेमज पारका उपर समान दृष्टि-वाळो अने राग रहित साधु थयो छुं, पण तमे तो अद्यापि रागी छो, तेथी तमने म्हारा उपर पूर्व भवनां स्नेह छे." (त्यारे) शिवकुमारे कह्युं. "पहेलां पण व्रत अंगीकार करवाथी हुं देवता थयो हतो; तो आ भवमां पण मने पूर्वभवना जेवुं व्रत आपो. दीक्षा लेवानी माता पिता पासे रजा लई आवुं त्यां सूधी म्हारा उपर कृपा राखीने आपे अहिंज रहेवुं."

पछी शिवकुमारे जईने माता पिताने विज्ञापना करीके ', आजे में सागरदत्त मुनिनी देशना सांभळी अने तेमनी कृपाथी में संसा-

रनीं असारता जाणी छे; तेथी हुं भार उपाडवाथी भारवाळो जेम विरक्त थाय तेम संसारथी विरक्त थयो छुं, तेथीं गमे ते प्रकारे मने दीक्षा लेवानी रजा आपो. मोहरूप अंधकारना प्रभात काळ समान सागरदत्त ऋषिनुं मने शरण छे." माता पिताए कह्युं. "हे पुत्र! युवावस्थामां तुं व्रत ग्रहण नहि कर; हजु तो अमारूं त्हारी क्रीडा जोवानुं सुख पण पूरूं थयुं नथी. तुं एकदम केम छेक ममता रहित थई गयो के, तुं पारका जनोनी पेठे अमने पण त्यजी दईने जता रहेवानी ईच्छा करे छे! जो तुं भक्त होईश अने अमारी रजा लईने जवानी ईच्छा राखीश, तो अमारी जीभ तो फक्त नकारज कहेशे" आम माता पिताए रजा न आपी एटले शिवकुमार जई शक्यो नहि, पण ते सर्व सावद्य नियमे करीने भाव यति थयो. हुं मुनि सागरदत्तनो शिष्य छुं, एम निश्चय करी ते त्यां मौन पणे रह्यो. कारण के, ए (मौनवृत्ति) ज सर्व अर्थनुं साधक छे. आग्रहथी तेने जमवा बेसार्यो, पण ते कांई जम्यो नहि. "मने कांई गमतुं नथी." एटलुंज ते वारंवार बोलवा लाग्यो.

मोक्षना अर्थी शिवकुमारे, राजाने आ प्रमाणे उद्वेग पमाड्यो एटले तेणे दृढधर्मा नामना श्रेष्ठीपुत्रने बोलावीने कह्युं. "हुं दीक्षा लेवा देतो नथी, तेथी म्हारा शिवकुमारे पत्थरथी पण निष्ठुर चित्त करीने मौन धारण कर्युं छे छलंगमां निष्फळ जवाथी जेवी रीते सिंह अने मद नाश पामवाथी जेवी रीते हस्ती खोराक पण लेता नथी, तेवी रीते सेंकडो वार मनाव्या छतां पण ए जमतो नथी.

तो हे वत्स ! तुं जाणे छे, तेम म्हारा शिवकुमारने भोजन करावः त्हारा एम करवाथी हुं त्हारो बहुज आभारी थईश. हे महाशय ! शरीर रूप माळामांथी जता रहेवाने उत्सुक बनेला म्हारा जीव रूप पक्षीने प्रत्याशा रूप पाशे करीने तुं बांधी ले:" दृढधर्मा पण महीपतिनी आज्ञानुं मनन करी, शिवकुमारनी पासे गयो. नैषेधिकी (निस्सिही) कहीने (बीजा व्यापारनो त्याग करीने) तेना निवास स्थळमां प्रवेश करीने अनुक्रमे ते बुद्धिमान् श्रेष्ठीपुत्रे ऐर्यापथिकी (ईरियावहि) प्रतिक्रमी, द्वादशावर्त वंदन करीने अने भूमिने प्रमार्जीने " मने आज्ञा आपो " एम कहीने, ते तेनी पासे बेठो. शिवकुमारे कह्युं. " श्रेष्ठीपुत्र ! आ में साधुने योग्य विनय जोयो, ते मने केवी रीते योग्य कहेवाय ?" श्रेष्ठीपुत्रे कह्युं. " सम्यग्दृष्टि जीवोने तो, हम्मेशां गमे त्यां पण सर्व कोई तरफ सरखोज विनय करवो योग्य छे. एक माणस गमे तेवो होय, पण तेनुं हृदय जो समभाववाळुं होय तो ते वंदन करवाने योग्य ज छे. एमां कांई दोषनी शंका नथी. पण हे कुमार ! हुं तने पूछुं छुं–ने एज पूछवाने आवेलो छुं के, रसज्वरथी पीडाता माणसनी पेठे तुं भोजननो केम त्याग करे छे ?" शिवकुमारे कह्युं. "म्हारा माता पिता मने दीक्षानी रजा आपता नथी, तेथी हुं भाव यति थईने घरथी विराम पामीने रह्यो छुं. म्हारा माता पिता उद्वेग पामीने म्हारा विषेनी ममता त्यजी दईने मने दीक्षा लेवा दे, एटला वास्ते हुं भोजन करतो नथी." श्रेष्ठीपुत्रे कह्युं. " हे महाशय ! जो एम होय तो तुं भोजन कर; कारण के, धर्म देहने

आधीन छे ने देह आहारथी टकी शके छे. महर्षिओ पण निरवद्य आहार गृहण करे छे; कारण के, आहार रहित शरीरथी, कर्मनिर्जरा थवी दुष्कर छे." राजपुत्रे कह्युं. " हे मित्र ! अहिं मने निरवद्य आहार मळे तेवुं नथी, तेथी आहार न करवो तेज श्रेष्ठ छे." श्रेष्ठीपुत्रे कह्युं. " अत्यारथी तुं म्हारो गुरु अने हुं त्हारो शिष्य; हवे चाल, त्हारे जे जे जोईशे, ते ते निरुवद्य हुं तने लावी आपीश." त्यारे शिवकुमारे कह्युं. " जो एम होय तो, हे मित्र ! निरंतर छठ्ठ करीने पारणे हुं आयंबिल करीश." त्यार पछी ते सामाचारी जाणनारो श्रेष्ठीपुत्र, भाव यति शिवकुमारनो निरंतर विनय करवा लाग्यो. शिवकुमारने तप करतां बार वरस थयां, पण माता पिताए मोहने लीधे तेने गुरु पासे जवा दीधो नहि. शिवकुमार मृत्यु पामीने ब्रह्मदेव लोकमां विद्युन्माळी नामे " आ महाकांतिमान" इंद्रनो सामानिक देवता थयो. इति शिवकुमारनी कथा.

(वीर प्रभु श्रेणिक नृपतिने कहे छे.) " हे राजा ! आ देवता थोडा वखतमां च्यववानो छे, छतां तेनी आवी कांति छे तेनुं कारण ए के, पहेलां ब्रह्मदेवलोकमां तेनी इंद्र समान कांति हती. ए आजथी सातमे दिवसे अहिंथी च्यवीने ऋषभदत्तनो पुत्र जंबू नामे छेल्लो केवळी थशे."

पछी विद्युन्माळीना गया पछी ते (विद्युन्माळी देवता) नी चारे स्त्रीओ प्रसन्नचंद्रराजर्षि पासे आवीने ते महामुनिने पूछवा लागी " अमे अहिं विद्युन्माळीथी जूदी पडीशुं, त्यार पछी अमारे तेनो

समागम फरीथी क्यांहि थशे के नहीं ?" ऋषिए कह्युं. "आज नगरमां समुद्र, प्रियसमुद्र, कुबेर अने सागर नामना चार श्रेष्ठी वसे छे, तेमनी तमे चार पुत्रीओ थशो. अने ते (विद्युन्माली) च्यवशे त्यां तेनी साथे तमारे संगम थशे."

पछी सुर अने असुर वर्ग जेमना चरणकमळनी सेवा करे छे, एवा भव्यजनो रूप कमळ पुष्पोने सूर्य समान चार अतिशय रूपी ऋद्धिना स्थान रूप, कृपासिंधु श्री वीर भगवान् त्यांथी बीजे स्थळे विहार करी गया.

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचंद्रसूरिविरचिते परिशिष्टपर्वणि स्थविरावली चरिते महाकाव्ये जंवूस्वामिपूर्वभववर्णनो नाम प्रथमः सर्गः ॥ १ ॥

अथ द्वितीयः सर्गः

जंवूकुमारनी कथा. ३

राज शिरोमणी श्रेणिक भूपति, राजगृह नगरमां अनंत लक्ष्मीवाळा इंद्रनी समान, प्रजानुं पालन करता हता. पुरुष रूप ऋषभो (बळदो) मां अग्रेसर ऋषभदत्त नामनो धर्मकार्यमां श्रेष्ठ एवो श्रेष्ठी, ते (श्रेणिक) नी सभाना भूषण रूप हतो. " अरिहंत एज देव छे अने साधु एज गुरु छे" एवा सर्वेष्ट सिद्धिमंत्रनो जाप ते हम्मेशां जपतो. गुरुनी वाणी रूप कतकफळ (निर्मळी) ना

चूर्णवडे संसक्त थएलुं तेनुं मनरूप जळ दुर्ध्यान रूप मळना शांत थवाथी निर्मळ थयुं हतुं. सरोवरना जळनी माफक अने रस्ता उपर आवेला वृक्षनी माफक तेनुं ऐश्वर्य कोना कोना उपकारने अर्थे न हतुं ? (अर्थात्—ते पोतानी श्रीमंताइने लीधे सर्वना उपर उपकार करतो.) धर्मने अनुसरती मतिवाळी अने हंसीने अनुसरती गतिवाळी धारिणी नामनी ते श्रेष्ठीने एक स्त्री हती. तेनामां गांभीर्यादि अनेक गुणो हता छतां तेनो शीळगुण तरफ घणोज प्रयत्न हतो. (कारण के) उत्तम कुळनी स्त्रीओनी शीळ [पातिव्रत—पतिव्रतापणुं] एज निशानी होय छे. सर्व अंग वस्त्रवडे ढांकीने जाणे सूर्यना किरणना स्पर्शने पण सहन करी शकती न होय तेम ते मार्गमां संचार करती. शीळ अने विनय विगेरे अत्यंत निर्मळ गुणोवडे ते समुद्रनी मध्ये जेम गंगा तेम पतिना हृदयमां वशी रही हती. हम्मेशां साथेज रहेतां तेमने अन्योन्य नख अने मांसनी पेठे अखंड प्रीति हती. शरिर बे हतां पण मन एक हतुं.

एकदा पुत्र विनानी [हती एटले] धारिणी विचारवा लागी. " पुत्र विना म्हारुं जीववुं फळ रहित (जेने कदी फाल न आव्यो होय तेवा) वृक्षना जेवुं निरर्थक छे. पुष्कळ अमृतना रसनी माफक, शरीरने ठंडक आपनार पुत्र जेना खोळामां रमे छे तेवी स्त्रीओने धन्य छे. (मूळ तो) गृहवास एज पाप छे, (तेमां वळी) पुत्र न होय (त्यारे तो शुं कहेवुं ?) एटले आ म्हारे मीठा विनाना खराब भोजनना जेवुं थयुं." पतिए "केम चिंताए व्यग्र छो ?" एम पूछवा उपरथी धारिणीए पोते मनमां चिंतवन कर्या करती हती ते दुःख तेने कह्युं. पुत्र-चिंतानुं दुःख तेणे पतिने कह्या छतां

ते ओछुं थयुं नहीः पण उलटुं वध्युं. आवा हृदयशल्य समान दुःखने लीधे धारिणी बीजना चंद्रनी कळा समान कृशताने पामी.

तेनुं दुःख भूलावी देवाना हेतुए तेना पतिए एकदा स्नेह रुप समुद्रना झरा जेवी (अर्थात् बहुज स्नेह दर्शावनारी) वाणी वडे तेने कह्युं. "हे कृशोदरि ! (पातळा पेटवाळी स्त्री) चालो आजे आपणे वैभारगिरि उपर जईए, आपणे त्यां नंदनवन सरखा रम्य बगीचामां क्रीडा करीशुं." "आप कहो तेम" एम कहीने धारिणीए पोताना पतिना कहेवाने मान्य कर्युं; ते एम जाणीने के, पतिनुं कहेवुं मानीशुं तो दुःख भूलाशे. पछी तुरत हंसना वाळ जेवी कोमळ शय्यावाला तैयार करेला रथने विषे, ऋषभदत्त स्त्री सहित बेठो. अर्वा (घोडा) जोड्या छतां [1]अनर्वा एवा म्होटा रथने विषे बेसीने दंपती ते गिरि तरफ चाल्यां.

" हे पत्नि ! खेलावाता श्रेणिक महाराजना अश्वोना फीणना परपोटावाळी आ वहारनी भूमि छे. राजाना उन्मत्त हस्तिओने बांधवाने काममां आवता थडवाळां आ शेहेरनी सीमे आवेलां वृक्षो, पोते तेवा हस्तिओने बंधवाना स्तंभ रूप छे एम सूचवे छे. हे आर्ये ! बळदोना भांकारथी रम्य एवां आ गोकुळो छे. रथना म्होटा अवाजने लीधे, न्हाना वाछडाओ उंचा कान करी रह्या छे. हे कृशोदरि । रस्तामां आ तरुण आंबानां वृक्षो छे के, जेना पल्लवो कोयलनी स्त्रीओने मधुर मधुर बोलवाने औषध

१ अनर्वा एटले घोडा विनाना रथने विषे नहि, पण गुरुने वंदन करवा योग्य शत्रुभाव रहित एवा धर्मरथने विषे बेसीने.

समान छे. आ रथना अवाजथी भय पामेलां हरिणो, वायु उपर बेठेलां होयनी ! तेम पृथ्वीनो त्याग करवाने इच्छतां होयनी ! तेम घणुं खरुं आकाशमांज चाले छे. हे मृगाक्षी ! शेरडीना वनमां जळ वरसावनारां आ रेंट बीजा रुपने सेवनारा (अर्थात् पृथ्वी उपर बीजे रुपे आवेला) पुष्करावर्त्तक नामना मेघज होयनी !" आ प्रमाणे जोवा लायक वस्तुओ बतावीने पत्निने रस्ते विनोद करावतो ऋषभदत्त श्रेष्ठी सपरिवार वैभारगिरि पहोच्यो.

पछी ते गिरिना उद्यानने जोवानी इच्छाए जेमनां मन तलपी रह्यां छे एवां दंपती रथमांथी उतर्यां. रस्ते चालतां दरेक वृक्षनुं नाम पूछती, झराओनां स्वादिष्ट जळनुं आचमन करती, गाढ तरुनी छायामां पगले पगले विश्राम लेती, शीतळ केळपत्रथी सुख आपनार पवन नांखती, पोपटना शब्दोथी स्मित करती, मृगनां बच्चांओ उपर प्रेमाळ अने खोळामां बाळकोवाळी वानरीओ उपर हेत बतावती एवी धारिणीने, हाथनो टेको दई ऋषभदत्त धीमे धीमे पर्वत उपर चढाववा लाग्यो. त्यां ऋषभदत्त धारिणीने तेना चित्तने हरनारी ते पर्वतनी उद्याननी शोभाने आंगळीवडे बताववा लाग्योः—

" जुवो, आ फळभारथी नमी गएला मातुलिंगीनां वृक्षो; आ रातां पुष्पोने लीधे विसामो लेवा बेठेलां संध्याना मेघ समान देखतां दाडिमीनां वृक्षो; सूर्यना किरणने पण नहि प्रवेश करवा देनार आ द्राक्षना मंडपो अने आ नृत्य करता मयूरोना कलाप जेवा देखातां पत्रवाळां तालवृक्षो; वळी जुओ, आहिं विविध

जातिनां पुष्पो, अरस्परसनी सुगंध लईने भ्रमरना टोळाना मिषथी जाणे पोतानी तरफना आवकारने उद्घोष करीने बतावतां होयनी ! वळी जंबू, कदंब, माकंद अने पारिभद्र विगेरे वृक्षोनी छांयाए करीने जाणे पर्वते वस्त्र पहेऱ्यां होयनी ! (तेवा देखाय छे.)" पछी ऋषभदत्ते त्यां पोताना बंधु समान खेचरनी पेठे आवेला सिद्धपुत्र एवा यशो मित्र श्रावकने दीठो,, एटले तेणे तेनी साथे वात करतां करतां पूछयुं. "हे सिद्धपुत्र ! तुं म्हारो साधर्मिक (एक धर्मवाळो) छे, तो कहे के, तुं क्यां जाय छे?" एटले तेणे कह्युं. "हे मित्र ! आ उद्यानमां चरम तीर्थंकर श्री महावीरस्वामीना शिष्य सुधर्मा नामे पांचमा गणधर समवसऱ्या छे, तेमने वंदन करवाने हुं जाउं छुं. जो त्हारी वंदन करवा आववानी इच्छा होय तो तुं पण त्वराए चाल; (कारण के) तेम करवाथी हुं ते धर्मकार्यमां अग्रणी थईश." "ठीक, त्यारे चालो" एम कहीने ते दंपती तेनी साथे चाल्यां; पछी त्रणे जण सुधर्मास्वामीए पवित्र करेलां स्थाने गयां. आचार प्रमाणे तेओ द्वादशावर्त्त वंदने, भक्ति सहित सुधर्मास्वामीने वंदन करीने तेमनी समीपे बेठां अने अंजाळि जोडीने तेमना धर्मोपदेश रुप उत्कृष्ट अमृतनुं कर्ण रुप अंजाळिवडे पान करवा लाग्यां. ते समये सिद्धपुत्रे ते श्रेष्ठ गणधर सुधर्मास्वामीने पूछयुं. "जेना नाम उपरथी जंबूद्वीप एवुं नाम पडेलुं छे, ते जंबूवृक्ष केवुं छे?" त्यारे तेमणे कह्युं. "तेनी आकृति सुवर्णमय अने रत्नमय छे." अने पछी तेमणे तेनुं मान, प्रभाव अने स्वरुप अनुक्रमे कही संभळाव्युं.

पछी अवसर लईने धारिणीए पण तेमने पूछयुं. "हे स्वामिन्!

मने पुत्र थशे के नहि?" त्यारें सिद्धपुत्रे कह्युं. "एवुं सावद्य प्रश्न पूछी शकाय नहि; कारण के, महर्षिओ जाणतां छतां पण एवां सावद्य प्रश्ननो उत्तर आपता नथी. हे कल्याणी! जिनवरना उपदेशथी निमित्तज्ञानमां पंडित बनेलो, हुंज तने कहुं छुं; ते तुं सांभळ. तें मने करीने धीर स्वभाववाळा, कायाए करीने पराक्रमी अने शिला उपर बेठेला एवा गणधर महाराजने सुत जन्म (पुत्र थवा) विषे पूछ्युं; तेनो उत्तर एवो छे के, स्वप्नने विषे खोळामां बेठेला सिंहने तुं जोईश अने ते दिवसथी हे कल्याणी! त्हारी कुक्षिने विषे सिंहसमान पराक्रमी पुत्रने तुं धारण करीश. उपर वर्णवी गएला जंबूतरुनी समान गुणरत्नवाळो अने देवताओ (हम्मेश) जेनी रक्षा करशे, एवो जंबू नामनो त्हारे पुत्र थशे." धारिणीए कह्युं. "त्यारे हुं ए देवताने उद्देशीने एकशोने आठ आयंबिल करीश." पछी तेओ त्रण्ये सुधर्मा गणधरने वंदन करी वैभारगिरि उपरथी उतरीने नगरमां गयां. त्यां गृहस्थाश्रम पाळतां ऋषभदत्त अने धारिणी सिद्धपुत्रनां वचननी आशाए काळ निर्गमन करवा लाग्यां.

अन्यदा धारिणीए स्वप्नने विषे श्वेत सिंह जोयो, ते वात तेणे हर्ष रुप जळदीर्घिका (वाव्य) मां न्हातां न्हातां (अर्थात् घणाज हर्षमां) पतिने कही. ऋषभदत्ते कह्युं. "हे सुभ्रु! ते सिद्धपुत्रनुं कहेवुं सघळुं सत्य मानजे; कारण के, स्वप्ने करीने प्रत्यय (विश्वास) थयो छे, हे महाभाग्ये! पवित्र आचरणवाळो अने सर्व लक्षणे संपूर्ण एवो तने जरुर जंबू नामनो पुत्र थशे. पछी विद्युन्माली देवता ब्रह्मदेवलोकथी च्यवीने धारिणीनी कुक्षिरुप शुक्ति (छीप) ने विषे मौक्तिक रत्ननी समान उत्पन्न थयो.

(पछी) तेने देव गुरुनीं पूजा करवानो दोहद (डोहळो) उन्पन्न थयो; खरेखर ! स्त्रीओना दोहद हम्मेशां गर्भना भावने अनुसरता थाय छे. श्रेष्ठीए तेना दोहद पुष्कळ द्रव्य खरचीने पूर्या, ते जाणे तेने पण धर्मकार्यमां धन व्यय करवानी ईच्छा थई होयनी ! अनुक्रमे गर्भनुं पोषण करती धारिणी गर्भने कलेश थशे एवी बीकथी सावधानपणे अत्यंत धीरे धीरे संचार करती घणाज पांडु (पीळा अने सफेत) देखाता तेना गाल, प्रभावना चंद्रबिंब जेवा देखावा लाग्या. (त्यार पछी) नव महिना ने साडासात दिवसे, धारिणीए कांतिमां सूर्यथी पण अधिक एवा पुत्रने जन्म आप्यो. मोतीना चूर्णे करीनेज जाणे घड्यां होयनी ! तेवां अने अति निर्मळ अक्षते करी पूर्ण एवां सुवर्णनां पात्रो, ऋषभदत्तना घरमां लाववामां आव्यां. श्रेष्ठीने अर्थे कुळवधुओए तेना गृहनी समीपमां भूमि उपर वेरेला दूर्वांकूर उगी नीकळ्याथी जाणे दूर्वानुं वनज थई रह्युं होयनी ! सर्व कल्याणमां अग्रेसर एवां अनेक उत्तम वाजित्रो, लक्ष्मीदेवीना नृत्यना कारण रुप होई, श्रेष्ठीना गृह पासे वागवा लाग्यां. (अर्थात् सर्व शुभ प्रसंगे वाजित्रो वगडाववामां आवे छे, ते प्रमाणे श्रेष्ठीए आ वखते कर्युं अने ते कारणथी तेने त्यां लक्ष्मी पण आवी.) नवीन कुंकुमना स्तवकवडे पूरेला सेंथावाळी अने गीत गाती कुळ वाळाओ तेने घेर नृत्य करवा लागी. ऋषभदत्ते विशेष प्रकारे देव गुरुनी पूजा करी अने दान लेवा आवेला अर्थिओने अत्यंत हर्ष वडे दान आप्युं. पछी हर्षथी व्याप्त छे मन जेनुं एवा ऋषभदत्त श्रेष्ठीए, शुभ दिवसे जंबूतरुना नाम उपरथी पुत्रनुं नाम पण जंबू एवुं

पाडयुं. माता पिता तेने खोळामां बेसारीने बोलावता बोलावता हर्षघेला थया अने बीजां कार्य पण भूली गया. तेमना उत्संग (खोळा) नुं भूषण जंबूकुमार पण तेमना मनोरथनी माफक अनुक्रमे वृद्धि पामवा लाग्यो. अनुक्रमे माता पितानी आशा रूप लताना तरु समान ते आर्षभि (ऋषभदत्तनो पुत्र) पाणिग्रहण करवा (परणवा) योग्य थयो.

हवे एज नगरने विषे महान् श्रेष्ठीओना शिरोमणि समुद्रमित्र नामना श्रेष्ठीने पद्मावती नामनी प्रिया हती; तथा समुद्रदत्त नामना श्रेष्ठीने समुद्रनी संपदा (लक्ष्मी) समान कनकमाळा नामनी गुणियल पत्नि हती; अद्भूत लक्ष्मीए गरिष्ठ एवा सागरदत्तने हम्मेशां विनय गुणे शोभती एवी विनयश्री नामनी स्त्री हती अने कुबेरनी समान संपत्तिवाळा कुबेरदत्त श्रेष्ठीने शीळ रूप महाधन (उत्तम वस्त्र) वाळी धनश्री नामनी पत्नि हती. आ चारे स्त्रीओनी कुक्षिने विषे विद्युन्माळीनी स्त्रीओ देवलोकमांथी च्यवीने अनुक्रमे पुत्री तरीके उत्पन्न थई; तेमनां नाम–समुद्रश्री, पद्मश्री, पद्मसेना अने कनकसेना पाड्यां. ते चारे अत्यंत रूपवंत हती. वळी ते ज नगरमां कुबेरसेन नामना श्रेष्ठीने कनकवती नामनी, श्रमणदत्तने श्रीषेणा नामनी, वसुषेणने वीरमती नामनी अने वसुपालितने जयसेना नामनी स्त्रीओ हती. आ चारे स्त्रीओने अनुक्रमे नभःसेना, कनकश्री, कनकवती अने जयश्री नामनी पुत्रीओ थई. ए आठे कन्याना पिताओए विनयसहित जंबूकुमारना पिताने विनंती करी कह्युं के, "रूप लावण्ये युक्त, सकल कळाओनो पार पामेली अने गुणवाळी एवी अमारे आठ अप्सरा समान पुत्रीओ

छे. तेमने विवाह रूप कल्याणना मित्र समान यौवन प्राप्त थयुं छे अने तेमने योग्य वर तो आपनो पुत्रज छे; एम अमे जोईए छीए. कुळ, शीळ, वय अने रूप विगेरे वरमां होवा जोइए, तेवा गुणो जंबूकुमारमां छे अने पुण्य कर्या हशे, तोज आवो वर अमारी पुत्रीओने मळशे. वास्ते दक्षनी पुत्रीओनो जेवी रीते चंद्रमा पति थयो तेवी रीते आपना प्रसादथी आ जंबूकुमार अमारी पुत्रीओनो पति थाओ. तमे लक्ष्मीवान् छो अने कुळवान् छो; आ संबंधमां तमारी प्रार्थना करतां अमने शरम थाय छे–शरम आवे छे; तेथी विवाह संबंध करीने अमने हरेक रीते उपकृत करो. " ऋषभदत्ते तेमनुं कहेवुं मान्य कर्युं; कारण के, पोते पुत्रना विवाहमां उत्सुक हतो, तेवामांज तेओए आवीने तेने कह्युं. " जंबूकुमार नामना अति उत्तम वर साथे आपणो विवाह करेलो छे " एम जाणीने ते कन्याओ तो पोताने धन्य मानती हर्ष पामी.

आ अवसरमां भव्य प्राणिओने उपदेश देता सुधर्मास्वामी विहार करतां करता त्यांज आवीने समवसर्या. सुधर्मा गणधर पधार्या छे; एवा वृत्तांत रूप अमृतथी छंटाएलो जंबूकुमार, कदंब नी माफक रोमांचित थयो अने वायु सरखा वेगवाळा रथमां बेसीने धर्मनी ऋद्धिनुं स्थान एवो ते जंबूकुमार गणधर महाराजाने वंदन करवा गयो. श्रोताओमां अग्रणी एवो ते, तेमने वंदन करीने तेमना मुखकमळ थकी नीकळती सुधानी धारा समान देशना श्रवण करवा लाग्यो. ते देशना तेना चित्तमां परिणमवाथी तेने भाग्यहीन जनोने दुर्लभ एवो भववैराग्य उत्पन्न थयो. तेथी तेणे तेमने नमन करीने विज्ञापना करी के, " हे स्वामिन् ! हुं भव

बंधनने त्रोडवावाळी एवी दीक्षा अंगीकार करीश; वास्ते हुं म्हारा माता पितानी रजा लई आवुं त्यां सूधी आप आज उद्याननें विषे धर्म रूप उत्तम वृक्षनी शोभाने विस्तारो." सुधर्मास्वामीए हा कही एटले जंबूकुमार रथमां बेसीने नगरना द्वार प्रत्ये पहोच्यो. त्यां तो दरवाजा हस्ति, रथ अने अश्वोए करीने एटले सूधी भराई गया हता के, तलनो दाणो पड्यो होय तो, ते पण भूमि उपर पहोंचे नहि! आम जोईने जंबूए विचार्युं के, "जो हुं आ दरवाजे शेहेरमां पेसवानी वाट जोया करीश तो घणो काळ जतो रहेशे. सुधर्मास्वामीने त्यांज बेसारी राखी घेर जइने उतावळा पाछा आववानी ईच्छावाळा म्हारे अहिं उभा थई रहेवुं योग्य नथी. तेथी रथने उतावळथी फेरवी बीजे द्वारे थईने शेहेरमां जऊं; कारण के उत्सुक जनने वाट जोई रहेवा करतां बीजो रस्तो लेवो उत्तम छे." एम कहीने ज्यां जंबूकुमार बीजे द्वारे आव्यो तो त्यां पण तेणे दरवाजो यंत्रोए करीने वाशेलो जोयो अने तेनी उपर गगनमांथी पडता वज्रना गोळा जेवी म्होटी शिलाओ लटकावेली जोई. तेथी तेणे विचार्युं के, "आ सघळो उपक्रम (आरंभ) शत्रुना सैन्यनी बीकने लीधे (करेलो) छे; वास्ते घणा अनर्थ करवावाळुं आ द्वार पण कांई कामनुं नथी. आ रस्ते हुं जऊं ने कदी शिला म्हारा उपर पडे तो हुं, रथ, अश्वो अने सारथि (सघळा) हता न हता थई जइए अने ए प्रमाणे मृत्यु पामवाथी हुं खचित दुर्गति पामुं; कारण के, कुमोते मरेला प्राणिओने सुगति आकाशना पुष्प जेवी (वृथा) छे. तेथी हवे स्वार्थ थकी भ्रष्ट न थतां हुं फरीथी पण सुधर्मास्वामीना चरण-

कमळनी सेवा करवामां मधुकर (भ्रमर) जेवो थउं (अर्थात् तेमनी सेवा करूं.) ”

एम विचार करीने वक्रगतिवाळा ग्रहनी पेठे रथने पाछो वाळीने जे प्रदेशमां सुधर्मा गणधर बेठा हता त्यां पाछो गयो अने तेमने वंदन करीने “ यावज्जिवित त्रिविधे (मन, वचन अने कायाए करीने) ब्रह्मचर्यनो हुं अंगीकार करूं छुं. ” एम कह्युं अने तेमणे अनुज्ञा (सम्मति) आपी एटले ते व्रतने ग्रहण करवाथी हर्ष पामेलो ऋषभदत्तनो पुत्र जंबू, अनिच्छकपणे पोताने घेर गयो. जईने माता पिताने कह्युं के “ में सर्वज्ञे कहेलो अने कर्मक्षय करवामां औषध समान एवो धर्म गणधर महाराजाना मुख थकी श्रवण कर्यो छे; वास्ते दीक्षा लेवाने उत्सुक एवा मने आप रजा आपो; कारण के, आ संसार जंतुओने कारागार (केदखाना) समान छे. ” माता पिताए ए सांभळी गद्गद् कंठे रुदन करतां कह्युं. “ आम अचानक अमारी आशा रूप लताने पवननी पेठे न उखेडी नांख. अमे तो हजु एम विचारीए छीए के, त्हारे वहु आवशे अने अमे द्रष्टि रूप कमळने खीलवनार चंद्र समान एवा पौत्र (पुत्रना पुत्र) नुं वदन निरखशुं. विषयोने योग्य आवा यौवनमां दीक्षा लेवानो समय नथी. तुं एने (यौवनने) उचित एवा आचारने केम बिलकुल ईच्छतो नथी ? जो कदापि हे वत्स ! दीक्षा लेवानो त्हारो अत्याग्रह होय तो पण त्हारे अमारूं पण कांई कहेवुं मान्य करवुं जोईए; कारण के, अमे त्हारां वडील छीए. हे वत्स ! अमे जे आठ कन्याओनी साथे त्हारो संबंध करेलो छे, तेमनुं पाणिग्रहण करीने तेमना

मनोरथ पूर. एम कन्या पछी हे पुत्र ! तुं अडचण विना खुशीथी प्रव्रज्या ग्रहण करजे अने पछी कृतार्थ थएला अमे पण त्हारी पाछळ दीक्षा लईशुं." कुमारे कह्युं. "तमारी आज्ञा प्रमाणे वर्तुं तो पछी तमे भूख्याने जेम भोजन थकी न वारवो जोईए, तेम मने दीक्षा लेतां वारशो नही."

जंबूकुमारना माता पिताए ए प्रमाणे हा कही अने पछी तुरत आठे कन्याओना पिताओने बोलावीने करुण स्वरे कह्युं. "तमारी कन्याओने परणीने तुरत म्हारो पुत्र प्रव्रज्या ग्रहण करवानो छे; विवाह पण अमारा तरफथी उपरोध (आग्रह) ने लीधेज करशे. माटे तमारे पाछळथी पश्चात्ताप करवो पडशे, तेथी जो एम होय तो तमे तमारी पुत्रीओने तेनी साथे परणावता नहिं अने अमारो पण दोष काढता नहि." स्त्रीओ अने संबंधी वर्ग सहित ते आठे श्रेष्ठि खिन्न थया अने हवे शुं करवुं ? तेनो निर्णय करवाने वातचित्त करवा लाग्या. तेमनी वातचित्त सांभळीने ते कन्याओए कह्युं. "विचार करवाथी सर्युं ! ए संबंधमां अमारो निर्णय सांभळो. तमे अमने जंबू नामना कुमारने दीधी छे, तेथी अमारो भर्त्तार तेज छे; तमारे अमने बीजानी साथे परणाववी नहिं; लोकोमां पण एमज कहेवत छे के, राजाओ एकज वार बोले छे, साधुओ पण एकज वार बोले छे अने कन्याओ पण एकज वार अपाय छे. आ त्रण्ये एकज वार थाय छे. तेथी तमोए अमोने ऋषभदत्तना पुत्रने दीधेली छे, तो तेज अमारी गति छे अने अमारुं जिवित पण तेनेज वश्य छे. प्रव्रज्या के बीजुं कांइ जे जंबूकुमार करशे, तेज पति उपर भक्तिभाव राखनारी एवी अमारे

पण करवुं योग्य छे. " आ उपरथी ते श्रेष्ठिओए जंबूकुमारना पिताने कह्युं. " विवाहने वास्ते तैयारी करो; पहेलुं वचनज प्रमाण छे.

पछी तेमणे अने ऋषभदत्त श्रेष्ठिए विवाहनो दिवस नैमित्तिकना कहेवा उपरथी त्यारथी सातमे दिवसे ठराव्यो. ते आठे श्रेष्ठिओए भाईओनीज पेठे एकमत थईने एकठा थई एक म्होटो विवाहमंडप रचाव्यो. विविध प्रकारनां वस्त्रोना त्यां उल्लोच (चंदरवा–चंदनी) कराव्या, ते जाणे आकाशमांथी संध्या समयना वादळाना ककडाने नीचे खेंची लावीने बनाव्या होयनी ! मोतीनी माळाओनी त्यां सर्व स्थळे ध्वजाओ बंधावी, ते जाणे चंद्रमाए पोताना सर्व किरणो त्यां लावीने मूक्यां होयनी ! तेवुं देखावा लाग्युं. वायुए हलावेलां छेडावाळां सुंदर तोरणोने लीधे मंडप जाणे वरराजाने बोलाववानी संज्ञा करतो होयनी ! चोतरफ स्वस्तिक (साथीआ) मां मोती पूरेलां हतां, ते उपरथी जाणे मंगळवृक्षोनी आबादीने अर्थे बीजनी पंक्तिओ वावी होय ! तेम ते मंडप शोभतो हतो. दोष रहित एवा शुभ मुहूर्ते जंबूकुमारने पीठी चोळवामां आवी. तेणे कसुंबी वस्त्र पहेरेलां होवाथी ते प्रातःकाळना उगता सूर्य समान देखावा लाग्यो. कन्याओने पण पीठीमां नांखी एटले ते दिवसथी तेओ बहार जई आवी शकी नहीं; एटले तेमने राजानी स्त्रीओनी माफक सूर्यने पण नहि जोई शके, एवी स्थितिमां आणी मूकी. पोतपोताना स्थानमां रहेला ते कुमारे अने ते कुमारिकाओए, विधि प्रमाणे शुभ वखते मंगळस्नान कर्युं. न्हायेला जंबूकुमारना केशमांथी पाणी टपकवा लाग्युं, ते

जाणे पासे आवेला नाशना भयथी ते केश आंसु पाडतां होयनी! आ भूषणनी लीलाने विस्तारता एवा कर्पूर अने अगुरुना धूमाडाए करीने जंबूकुमारना केशने सुगंधी पदार्थने राखनारी स्त्रीओए सुगंधी बनाव्या. (वळी) तेनी गंधकारिका (सुगंधी पदार्थोनो शरीर उपर लेप करनारी स्त्रीओ) ए तेना मस्तक उपरनो केशपाश, उत्तम अश्वनी कंधरा (डोक) समान वक्र अने पुष्पनी माळाओवडे गर्भित करीने बांध्यो. धारिणीना सुत जंबूए पछी मोतीनां बे सुंदर कुंडळ पहेर्यां, ते तेना वदनकमळनी पासे आवी विश्राम लेवा बेठेला हंस युगल समान शोभवा लाग्यां. त्यार पछी जंबूकुमारे नाभिपर्यंत लटकतो अने लावण्य रुप नदीना फीणना बुद्बुद (परपोटा) नी पंक्ति समान एवो मोतीनो हार पहेर्यो. शरीरे चंदननो लेप करेलो अने एवो मोतीनो हार पहेरेलो तेथी ते तारानी पंक्तिथी जेम पूर्णिमानो चंद्र दीपे तेम अत्यंत देदीप्यमान देखावा लाग्यो. देवताओनां वस्त्रना समान दूषण रहित एवां दशायुक्त बे श्वेत वस्त्र ऋषभदत्तना आत्मजे (पुत्रे—जंबूए) पहेर्यां.

पछी उत्तम अश्व उपर आरुढ थई, मयूर छत्र सहित पोतानी समान वय अने वेषवाळा अनुचरोना परिवारवाळो ऋषभपुत्र, विवाह मंगळना द्वार पर्यंत त्वराए गयो; ते वखते तेनुं मुख नीरंगी (शेरा—अछावा) वडे ढांकेलुं हतुं; उत्तम मंगळ गीतो गवातां हतां; बे बाजुए बे तरुण स्त्रीओ तेनां लूण उतारती हती; मांगळिक वाजित्रोनो नाद थतो हतो अने मंगळपाठको पण मंगळपाठ करता हता. त्यां साक्षात् कामदेव जेवा जंबूकुमारने सुवासिनी

(सवासण) स्त्रीए दहिं विगेरे मांगळिक पदार्थोवडे अर्घ्य (पूजापो) आप्यो. (पछी) अग्निए सहित एवा शराव संपूटने द्वारमांज भागीने ते कल्याण रुपी लक्ष्मीना वास रुप मातृगृहमां (मांयरामां) गयो. त्यां तेणे ते आठे कुमारिकाओनी साथे बेसीने वरमाळ पहेरी. पछी लग्न समये चतुरिका (चोरी) मां जईने ते माता पितानो आग्रह होवाथी ते कन्याओने परण्यो. तारामेळकने समये (दृष्टि मेळववाने समये) हर्ष पामेली; कौतुक वखते (वरमाळाने वखते) संभ्रम पामेली; मंगळावर्त्त वखते (चोरीमां फेरा फरती वखते) संतोष पामेली; मधुपर्क वखते (कंसार जमती वखते) स्मित करती, यौतक वखते (दायजो आपती वखते) सावधान; अंचळमोक्षण समये (छेडा छेडी छोडाववाने वखते) कृतार्थ मानती; प्रणाम समये (वर कन्या पगे लाग्यां ते वखते) हर्षाश्रुवाळी अने अंकारोपण समये (खोळामां बेसारवाने वखते) संपूर्ण शांतिसुखने पामेली धारिणीने, ए प्रमाणे पुत्र विवाह रुप कल्याणनुं सुख मळ्युं; कारण के उत्तम स्त्रीओने पुत्र पुत्रीनो विवाह थया पछी संपूर्ण हर्ष थाय छे.

विवाह प्रसंगमां ते कन्याओने तथा वरने पोत पोताना सगांओ तरफथी एटलुं बधुं [1]धन मळ्युं के, ते वडे सुवर्णनो पर्वत थई शके. पछी साजन महाजननी साथे चालतां मंगळदीपक (लामण दीवडा) सहित, सुंदर स्वरे गाती कुळस्त्रीओ सहित, मधुर नादवाळां अने वागतां मंगळवाजित्रो सहित, त्रणे प्रकारना वाजित्रोने लीधे थई रहेला मनोहर संगीत सहित अने पडखे चालता हर्ष

१. नवाणु क्रोड सोना महोरो इति मागधि जंबू चरित्रे.

पामेला न्हाना म्होटा बंधुवर्ग सहित; आठे कन्याओने लईने जंबूकुमार पोताना गृह प्रत्ये आव्यो.

प्रथम सर्वज्ञने तथा कुळदेवताने वंदन कऱ्या पछी वधु वरनां कंकण (मींढळ) छोड्यां. पछी हर्षित थएला ऋषभदत्त अने धारिणीए जंबूद्वीपना अधिष्ठाता देवतानी पूजा करी अने त्यार पछी जंबूकुमार पण सर्व आभूषण पहेरीनेज पोतानी आठे पत्नीओने लईने शयन गृहमां गयो त्यां तेणे स्त्री सहवर्त्तमान छतां पण ब्रह्मचर्य पाळ्युं; कारण के, महाशय जनो विकारनुं कारण पासे होवा छतां पण अविकारीज रहे छे. इति जंबूकुमारनी विवाह संबंधी कथा.

प्रभव चोरनी कथा. ७

हवे आज भरतक्षेत्रमां विंध्या पर्वतनी तळाटीमां जयपुर नामनुं शेहेर छे; त्यां विंध्य नामनो राजा हतो. ते राजाने प्रसिद्ध एवा बे पुत्रो हता. म्होटानुं नाम प्रभव अने न्हानानुं नाम प्रभु हतुं. अन्यदा राजाए कांई कारणशर प्रभव म्होटो होवा छतां न्हाना पुत्र प्रभुने राज्य सोप्युं तेथी प्रभव अभिमानने लीधे नगरथी नीकळी जईने, विंध्याद्रिना (विंध्याचळ पर्वतना) विषम वनने विषे वसति करीने रह्यो. त्यां ते पोताना परिवार सहित खातर पाडतो, बंदिओने पकडतो तथा रस्ते लूट करतो अने एवां बीजां प्रकारनां कामो करतो चोरो सहित आजीविका चलाववा लाग्यो.

अन्यदा तेनां चरोए आवीने तेने कह्युं के, " आजे जंबू कुमारनी ऋद्धि, कुबेरनी ऋद्धिने पण हसी काढे एवी छे. (अर्थात् कुबेरना करतां पण वधारे छे.) तेना विवाह समये घणा श्रेष्टीओ एकठा थया हता. ते जाणे अर्थना चिंतामणि रत्न समान हता. " [तेथी] अवस्वापनिका [ऊंघ लावनारी] अने तालोद्घाटिनी [तालां उघाडनारी] ए बन्ने विद्याए युक्त ते प्रभव, जंबू कुमारने घेर गयो. त्यां तेणे अवस्वापनिका विद्यावडे, जंबू कुमारविना सर्व जागता माणसोने निद्रावश कर्या. कारण के, अधिक पुण्यवाळा ते कुमार उपर ते विद्यानुं कांई चाल्युं नही. प्राये अधिक पुण्यवाळाओने ईंद्र पण दुःख देवाने समर्थ थई शकतो नथी. पछी निद्रावश थएला सर्व जनोनुं अलंकार विगेरे सर्वस्व चोरोए लई लेवा मांड्युं. चोरो चोरी करवा लाग्या छतां औदार्य गुणवाळो जंबू कुमार न कोप्यो के न क्षोभ पाम्यो; पण लीलाए करी आ प्रमाणे बोल्यो. " आमंत्रण करेला अने विश्वासने लीधे उंघी गयेला आ लोकोने, हे चोरो ! तमे स्पर्श करता नही, हुं अहिं तेमनी चोकी करूं छुं. " एटले महापुण्य प्रभाववाळा तेना आवा शब्दोने लीधे, ते चोरो स्तब्ध थई गया ! ते जाणे तेओ चित्रामणमां आळेखेलाज होयनी ! ! एवा थई गया. प्रभवे नजर करी तो, हाथणीओथी जेम हस्ति, तेम पत्नीओथी वींटायला जंबू कुमारने जोयो; एटले तेने कहेवा लाग्यो. " हुं विंध्य राजानो पुत्र छुं; हे महात्मन् ! म्हारूं नाम प्रभव छे, कृपा करीने म्हारा उपर तुं मित्रभाव कर. हे वयस्य ! (हे मित्र]) तुं मने त्हारी स्तंभिनी अने मोक्षणी विद्या आप अने हुं तने

म्हारी अवस्वापनिका अने तालोद्घाटिनी विद्या आपुं." जंबूए कह्युं. "हे प्रभव! हुं सवारे म्हारी नवी परणेली आठे स्त्रीओनो त्याग करीने ममता रहित थई दीक्षा लेवानो छुं. अत्यारे पण हुं भाव यति छुं, तेने लीधेज हे प्रभव! त्हारी अवस्वापनिका विद्या मने कांई करी शकी नही. हे बंधु! प्रभाते हुं आ लक्ष्मीनो तृणवत् त्याग करवानो छुं, तो शरीरनी पण दरकार नहि करनारा एवा मने ए विद्यानुं शुं काम छे?" (आ सांभळीने) पोतानी अवस्वापनि विद्या संवरी लई नमन करी अंजलि रचीने प्रभव, जंबूने आ प्रमाणे कहेवा लाग्यो. "हे सखे! तुं नवयौवनवाळो छे. माटे आ विषय सुखनो अनुभव कर अने आ नवोढा (नवी परणेली स्त्रीओ) उपर अनुकंपा लाव; कारण के, तुं विवेकी छे. आ सुलोचनाओनी साथे भोग भोगवी, तेना फळनो अनुभव कर. एम कर्या पछी दीक्षा लईश तोज ते शोभशे." जंबू कुमारे उत्तर आप्यो. "विषय भोगनुं सुख स्वल्प छतां तेमां विघ्न घणां छे; तो एवां दुःख आपनारांनुं (म्हारे) शुं प्रयोजन छे? विषय सेवानुं सुख सर्षव करतां पण ओछुं छे परंतु "मधुबिंदुवादि पुरुषनी आफक" दुःख तो घणुं छे. इति प्रभव चोरनी कथा.

ते मधुबिंदुवाळुं दृष्टांत आ प्रमाणे-

मधुबिंदवानी कथा. ७

कोई एक पुरुषे देश देश परिभ्रमण करतां चोर, घातकी प्राणीओ अने म्होटी नदीवाळी एक अटवीमां संघ सहित ...

कर्यो. ते संघने पीडा करवाने चोर अने व्याघ्रादि त्यां दोडी आव्या; तेथी सर्व माणसो हरिणनी माफक पलायन करी गया-नासी गया. संघथी छूटो पडी गयो एटले भयवडे कंठगत प्राण थएला ते पुरुषे उछळता एवा कूवाना पाणीनी पेठे एक महान् अटवीमां प्रवेश कर्यो. ते वखते साक्षात् यम जेवो अने क्रोधथी उद्धत एवो एक वनहस्ती, ते विचारा गभराई गयेला पुरुषनी पछवाडे दोडतो आव्यो. म्होटा पर्वतमांथी जेम निर्झरणां झरे, तेम ते हस्तीने मद झरतो हतो. आकाश थकी वादळांओने पाडी नांखवाने ईच्छतो होयनी ! तेम ते पोतानी सूंढने ऊंचे उलाळतो हतो; पृथ्वीने चरणपातवडे दबावतो हतो, ते जाणे तेमां खाडा पाडवाने ईच्छतो होयनी ! लालचोळ भोंमांथी ते फुंफाडा मारतो हतो अने म्होटा मेघनी समान गर्जना करतो हतो. " हुं त्हारा प्राण लईश, वास्ते जलदी जतो रहे. " एवी प्रेरणा करतो होयनी ! तेम ते हस्ती तेनी पछवाडे वारंवार सूंढना सित्कार करवा लाग्यो. ते पुरुष धास्तीने लीटे कंदूक (दडा) नी समान पडतो ने उभो थतो हस्ती लगभग पकडी पाडे एवामां तृणे करीने ढंकाई गएला एक कूवा पासे आवी पहोच्यो. " गज जरूर प्राण लेशे, तेथी कदाचित् कूवामां (पडीने) जीवुं तो जीवुं " एम धारीने तेणे तेमां झंपापात कर्यो; कारण के, जीववानी आशा कोईथी त्यजाती नथी. ते कूवाना तट उपर एक वडनुं झाड हतुं, तेनी एक डाळ भुजंगनी फणानी माफक कूवामां लटकती हती. ते पुरुषे तेमां पडतां पडतां वच्चे ते डाळ पकडी लीधी, तेथी तेनुं-

आलंबन करीने दोरडावडे बांधेला घडानी माफक ते कूवामां लटकतो रह्यो.

हवे ते हस्ती पोतानी सूंढने कूवामां नांखी तेना मस्तकनो स्पर्श करवा लाग्यो, पण भाग्यहीन पुरुष जेम औषधीने लई शकतो नथी तेम ते तेने लई शक्यो नहि. पछी ते भाग्यहीन पुरुषे नीची दृष्टि करी तो तेमां एक म्होटो अजगर हतो. " पडे तो तेनो भक्ष करी जऊं " एम धारीने ऊंचे जोतो होय एवो ते अजगर कूवानी अंदर बीजो कूवो होय तेवुं पोतानुं मों विकासीने बेठो हतो. वळी तेनी चारे बाजुए यमराजाना बाण समान प्राणने हरनारा चार सर्पोने तेणे जोया. ते दुष्ट आशयवाळा सर्पो ऊंची फणा करीने तेने दंश देवाने पोताना धमण जेवा मोंमांथी फूत्कारना पवनो काढता हता अने ते वडनी डाळीने दांत रूप करवतनी वच्चे लईने एक सफेत अने एक काळो एम बे ऊंदरो चटपट शब्द करता कापवा मंड्या हता. ते वखते ते हस्ती पण ते पुरुषने अडी नहि शकवाथी वडना वृक्षने पाडी नांखतो होय! तेम ते डाळीने जोरथी हलाववा लाग्यो. वृक्ष हालवा लाग्युं तेथी ते पुरुषे पोताना बन्ने पग भेगा करीने तेनी दृढ आंटी वाळी.

हवे हस्ती हलावतो हतो ते शाखा उपर बेठेली रक्त मुखवाळी मधमाखीओ मध पूडाने त्यजी दईने उडी अने अस्थि पर्यंत पहोचीनेज विश्राम पामता अने तेना प्राणने आकर्षण करनारा होयनी ! एवा लोहना साणसा समान पोताना मुख वडे ते पुरुषने दंश देवा लागी. ऊंची पांखवाळी माखीओए तेनुं शरीर रूंधी नांख्युं. तेथी ते पुरुष जाणे पांखवाळो थईने कव

मांथी बहार नीकळवाने उत्सुक थयो होय ! तेम जणावा लाग्यो. आ प्रकारनुं दुःख छतां पण मसकमांथी पाणीना टींपानी पेठे तेना ललाट उपर वड उपर रहेला मधपूडामांथी मधनुं टींपुं वारंवार पड्या करतुं हतुं; ते त्यांथी उतरीने तेना मोंमां जतुं हतुं, तेने चाखवाथी ते बहु सुख मानवा लाग्यो.

* [आवा अवसरमां कोई एक विद्याधर पोतानी स्त्री सहित यात्रा करवा माटे विमानमां बेसी आकाश मार्गे जतो हतो. तेवामां ते विद्याधरनी स्त्रीए आ मधुबिंदुमां आसक्त थएला दुःखी पुरुषने दीठो. देखीने मनमां करूणा आववाथी पोताना पतिने कह्युं. " हे प्राणवल्लभ ! विमान उभुं राखो अने कूवामां लटकी रहेला दुःखी पुरुषने बहार काढो. " विद्याधरे ते पुरुषने देखी पोतानी स्त्रीने कह्युं. " भो वल्लभा ! मधुबिंदुमां लुब्ध थएलो एवो आ पुरुष, कांढतां छतां पण बहार नहि नीकळे. " स्त्रीए कह्युं. " हे स्वामिन् आवा स्थानकमां वडनी डाळीने हाथी हलावी रह्यो छे. यावत् मांखीओ दंश मारी रही छे. तो हे पति ! आवा दुःखमां ते शुं सुख मानतो हशे ? माटे जलदी बहार काढो. " पोतानी स्त्रीनुं आवुं वचन सांभळी ते विद्याधरे ज्यां ते कूवो हतो, त्यां आवी पोतानुं विमान उभुं राखी ते पुरुषने कह्युं. " भो दुःखी पुरुष ! आव, म्हारी बांहे वळगीने आ विमानमां बेसी जा. " त्यारे तेणे कह्युं. " हे उपकारक ! एक क्षणवार उभा रहो, आ मधुबिंदु टपके छे, ते मुखमां पडे एटले तमारी पासे आवुं. " वळी थोडीवारे

* [आवी कांउसनी अंदरनुं लखाण मागधि जंबूचरित्रमां छे.]

विद्याधरे कह्युं. " चाल " त्यारे पण तेणे पूर्वोक्त उत्तर आप्यो. एम ते विद्याधरे त्रण चार वखत कह्युं, तो पण ते एनो एज जवाब दीधा करे. छेवटे ते विद्याधर थाकीने पोते ईच्छेला स्थानके गयो.

" हे प्रभव ! आ दृष्टांतमां शो भाव रहेलो छे, ते तुं सांभळ !– (दृष्टांतमां) जे पुरुष कह्यो छे ते संसारी जीव (जाणवो); जे अटवी, ते संसार; जे हस्ती ते मृत्यु; जे कूवो, ते मनुष्य जन्म; जे अजगर ते नरक; जे चार सर्पो, ते क्रोध विगेरे चार कषायः (क्रोध, मान, माया अने लोभ); वडवृक्षनी डाळी ते आयुः; जे श्वेत अने कृष्ण उंदर, ते जीवितने छेदवामां तत्पर एवां बे शुक्ल अने कृष्णपक्ष; जे माखीओ ते व्याधि अने जे मधुबिंदु कह्युं, ते विषय सुख जाणवुं. * [तेमज जे विद्याधर ते सुगुरु जाणवा अने विमान ते प्रवचन (सिद्धांत) ना अर्थ जाणवा.] इति मधुबिंदुवानी कथा.

" हे प्रभव ! ज्यां आवुं होय, त्यां कयो बुद्धिमान पुरुष रंजन थाय ? हवे जो कदी कोई देव के विद्याधर ते कूवामांथी तेनो उद्धार करे तो ते भाग्यहीन पुरुषने गमे के नहि ? " प्रभवे कह्युं. " विपत्तिना समुद्रमां डूबता कया माणसने एवो प्रवहण समान उपकार करनारो माणस न गमे ? (अर्थात् सर्वने ते गमे) जंबूकुमारे कह्युं. " हे प्रभव ! त्यारे आ अपार भवसागरमां गणधरदेव तारनार छतां हुं शा माटे डूबुं ? " ए उपरथी प्रभवे कह्युं. " हे भाई ! त्हारां मावापनो त्हारा उपर स्नेह छे अने त्हारी स्त्रीओ पण त्हारा उपर रक्त (प्रीतिवाळी) छे, छतां तुं निष्ठुर थईने तेमने केम त्यजी दईश ? " जंबूकुमारे कह्युं " अबंधु एवा बंधुना निर्बंधमां

* [आवी कौंसनी अंदरनुं लखाण मागधि जंबूचरित्रमां छे

कोण बंधाय ? केमके एमां बंधावाथी कुबेरदत्तनी पेठे कर्मवडे प्राणी बंधाय छे. ते कुबेरदत्तनुं दृष्टांत आ प्रमाणे–

कुबेरदत्तनी कथा ए.

मथुरा नामनी नगरीने विषे कामदेवनी सेना समान कुबेरसेना नामनी एक गणिका रहेती हती. पहेलेज गर्भे ते अत्यंत दुःख पामवा लागी, तेथी तेनी माताए तेने वैद्यने बतावी; कारण के, रोग थाय त्यारे वैद्यज शरण छे. स्नायुना वेग विगेरेथी वैद्ये तपास करी तो तेणे तेने रोग रहित जाणी एटले ते बोल्यो. " एने कांई रोग नथी, पण दुःखनुं कारण तो ए छे के, तेना उदरमां दुःखे करीने वहन करी शकाय तेवा बे गर्भ उत्पन्न थया छे; तेथी तेने दुःख थाय छे; ने ते दुःख तेने प्रसव थशे त्यां सुधी रहेशे." त्यारे तेनी माताए बाळाने कह्युं. " हे वत्से ! हुं त्हारो गर्भ पडावी नांखुं; कारण के, प्राणनो नाश करवावाळा गर्भने रक्षण करवाथी शुं फायदो ? " वेश्याए कह्युं. " गर्भ सुखी रहो, हुं दुःखने पण सहन करीश; सूकरी (भूंडणी) एक वखते घणां बच्चांने जन्म आपे छे, ते पण जीवे छे; " पछी गर्भना क्लेशने सहन करी योग्य समये ते गणिकाए भाई व्हेन एवा एक पुत्र अने एक पुत्रीने जन्म आप्यो. गणिकाने तेनी माताए कह्युं. " आ बाळको त्हारा दुश्मन छे. कारण के, उदरमां हतां त्यारे पण तेमणे तने मृत्युना द्वार सुधी पहोंचाडी हती. आ बच्चे त्हारा यौवनने हरी लेशे अने यौवन तो वेश्याओनी आजीविका छे माटे जीवित प्रमाणे तुं ते यौवननुं

रक्षण कर अने त्हारा उदरथी उत्पन्न थएलां आ बन्नेने हे दीकरी! तुं अशुचीनी माफक त्यजी दे; एना उपर मोह करती नहीं; वळी एज प्रमाणे कुळाचार पण छे." वेश्याए कह्युं. "जो एम होय तो पण दश दिवस सूधी धीरज धर त्यांसुधी हुं ए बन्नेनुं पोषण करीश." तेनी माताए महा महेनते रजा आपी तेथी ते वेश्या ते बाळकोने धवरावीने हम्मेशां तेनुं पोषण करवा लागी. ए प्रमाणे अहोरात्र ते बाळकोने ते उछेरती हती, तेवामां तेमनो काळरात्रि समान दशमो दिवस आव्यो. कुबेरदत्त अने कुबेरदत्ता एवा नामनी बे मुद्रिका करावीने ते बन्ने बाळकनी अंगूळिमां तेणे एकेकी पहेरावी. पछी ते चतुर स्त्रीए एक लाकडानी पेटी करावी, तेमां रत्नो पूरीने ते बाळकोने तेमां मूक्यां. पछी ते पेटीने पोते यमुना नदीना प्रवाहमां तरती मूकी आवी एटले ते हंसनी समान कांइ अडचण शिवाय तेमां तरती चाली. पछी कुबेरसेना पाछी वळीने घेर आवी, नयन रूप अंजलिवडे जाणे ते बाळकोने जळांजळी आपती होय! तेम अश्रुपात करवा लागी.

दिवस उगे ते पेटी शौर्यपुर नगरना द्वार पासे पहोची. त्यां तेने बे श्रेष्ठीपुत्रोए दीठीने लई लीधी. पेटी उघाडतां तेमां तेमणे एक बाळ अने एक बाळिकाने जोयां, तेथी एके बाळक अने बीजाए बाळिका लई लीधां. हाथ उपरनी मुद्रिका उपरथी कुबेरदत्त अने कुबेरदत्ता एवां नाम तेमणे जाण्यां.

तेमने स्वामिए सोंपेला खजानानी माफक प्रयत्नवडे श्रेष्ठीओना घरमां उछेरवामां आव्यां. अनुक्रमे तेओ सर्व कळा शीख्यां अने सौंदर्यने पावन करनारुं एवुं नव यौवन पाम्यां. ए बन्ने अरस्परस

योग्य छे एम धारी ते श्रेष्ठिओए तेमनो अत्यंत हर्षथी पाणिग्रहणनो महोत्सव कर्यो. (अर्थात् तेमने परणाव्यां) वैदग्ध्य (चतुराई) पणाना शिक्षागुरु जेवा यौवनथी लिप्त (लींपायला) एवा ते दंपतीना अंगमां, पुरुषो अने नारीओज जेनुं वाहन छे एवा कामदेवे प्रवेश कर्यो. एकदा ते दंपतीए एक बीजा तरफ उत्पन्न थता प्रेमरुप वारिनी नदी समान एवी द्यूतक्रीडा आरंभी. ते वखते कुबेरदत्तना हाथमांथी कांईक प्रस्तावने पामीने मुद्रिका काढी लईने कुबेरदत्तनी सखीए कुबेरदत्ताना खोळामां नांखी. कोई जातना शिक्कानी परिक्षा करती होय, तेम हाथमां रहेली ते वींटीने ते वारंवार आम तेम फेरवती तपासवा लागी. बीजी वींटीने जोवाथी कुबेरदत्ता विचारवा लागी के, “ आ वींटी कोई बीजा देशमां अति प्रयत्ने बनावेली लागे छे. ” पछी पोतानी अने तेनी ए बन्ने वींटीओने वारंवार तपासती, चिंताना आवेशने लीधे स्फुरायमान छे काया जेनी एवी ते आवा विचार उपर आवी के “ एकज देशमां बनावेली, एकज सरखी अने एकज लीपिना नामवाळी आ बन्ने मुद्रिकानो बनावनार एकज होय एम लागे छे आ मुद्रिकानी पेठे, हुं अने कुबेरदत्त पण रुपमां अत्यंत सदृश होवाथी भाई व्हेन छीए. एमां संशय नथी. एके जण कोई पण अंगमां न्यून नथी तेम अधिक पण नथी. तेथी अमे बन्ने युगलज (अर्थात् एकज मातानी कुक्षिथी एक साथेज अवतरेलां (जोडीयां) छीए. अहो ! धिक्कार छे के, दैवे आवुं अमारा भाई व्हेनना विवाह रुप अकृत्य कराव्युं !! माताए के पिताए समान पुत्र प्रेमने लीधे अमारा बन्नेने वास्ते आवी सरखी मुद्रिका करावी

हशे अने अमे भाई व्हेन छीए, "तेथीज कोई पण वखत मने तेनी तरफ पति बुद्धि उत्पन्न थई नथी; तेमज तेने पण म्हारा तरफ पत्नि बुद्धि उत्पन्न थई नथी." आ प्रमाणे विचार करीने "में विचार्युं ते सघळुं खरुं छे" एम निश्चय उपर आवीने तेणे ते बन्ने मुद्रिका कुवेरदत्तना हाथमां आपी. शुभ आशयवाळो कुवेरदत्त पण ते बन्ने मुद्रिकाने जोईने तेवीज रीते चिंतवन करीने खेद पाम्यो. पछी ते सुबुद्धिए तेने वींटी पाछी आपी दीधी; ने घेर जईने पोतानी माताने सोगन पूर्वक पूछयुं. "हे माता! हुं त्हारो खरो पुत्र छुं? के म्हारां खरां मावापे त्यजी देवाथी तमे मने ग्रहण कर्यो छे? के तमे मने दत्तक लीधो छे? के मारां खरा मावापनी रजा शिवाय तमे मने ग्रहण कर्यो छे? के, हुं त्हारो बीजा कोई प्रकारनो पुत्र छुं? कारण के, पुत्र [1]घणा प्रकारना छे? घणो आग्रह करीने पूछयुं, त्यारे तेनी माताए तेने "पेटी हाथ आवी त्यारथी मांडीने" सर्व हकीकत कही संभळावी. ते उपरथी कुवेरदत्ते कह्युं. हे माता! तमे आ शुं अकृत्य कर्युं? अमे युगलज छीए. एवुं जाणवा छतां पण अमारो अरस्परस विवाह कर्यो? तेज अमारी खरी माता के, जेणे पोषण करवाने अशक्त होवाथी अमने अमारुं भाग्य सोंपीने नदीना प्रवाहमां त्यजी दीधां. आवुं अकृत्य करावबाने माटेज नदीनो वेग अमने मृत्युने अर्थे न थयो; परंतु एवा जिवीत करतां मरणज श्रेयकारक छे एवुं अकृत्यवाळुं जीवित श्रेष्ठ नथी.

(आ सांभळीने) तेनी माताए कह्युं. "तमारां सदृश रुपथी

१ हिंदु लॉ वार प्रकारना पुत्र वर्णवे छे.

अमे अल्पबुद्धिवाळां मोहित थई गयां. त्हारा सरखी तेना शिवाय बीजी कोई कन्या क्यांहि पण जडी नही अने तेना सदृश त्हारा जेवो वर पण बीजे क्यांहि नहोतो. हजु तो फक्त तमने परणाव्यां एटलुंज थयुं छे; स्त्री पुरुषना संबंधथी उत्पन्न थतुं पापकर्म तमे हजु कांइ कर्युं नथी. हजु तुं कुमारो छे अने ते कुमारी छे. तुं तेने " आपणे भाई व्हेन छीए " ए वात कहीने भले छोडी दे. " हे सुंदर ! जो त्हारे वेपारने माटे देशांतर जवानी इच्छा होय तो भले तुं जा अने अमारी आशीषथी तुं सुखवडे व्यापार करीने शीघ्र पाछो आवजे. तुं कुशळक्षेमे पाछो आवीश, त्यारे हे पुत्र ! तने बीजी कन्या साथे म्होटो महोत्सव करीने परणावशुं. "

आ सांभळीने धर्मबुद्धि कुबेरदत्त, कुबेरदत्ता पासे गयो अने तेने पोतानो निर्णय कही संभळाव्यो, ने कह्युं के, " हे भद्रे ! तुं त्हारा पिताने घेर जा; तुं म्हारी भगिनी छे, विवेकवाळी छे. डाही छे तेथी जेम योग्य लागे तेम कर. हे व्हेन ! आपणां माबापे आपणने छेतर्यां त्यां आपणे शुं करीए ! वळी तेमनो पण आ दोष कहेवाय नहीं; ए तो आपणीज भवितव्यता. माबाप जे बाळकने वेचातुं ले छे, तेनो त्याग करे छे के, तेने अकृत्य करवानी आज्ञा करे छे, ते बाळकना कर्मनोज दोष छे. आ प्रमाणे तेने कही, कुबेरदत्त तेनो त्याग करी, व्यापारनी वस्तुओ लईने मथुरापुरी गयो. त्यां व्यापारमां तेणे घणुं द्रव्य मेळव्युं ने यौवनने उचित यथेच्छ विलास करतो ते त्यां घणा दिवस रह्यो. एक दिवस रूप लावण्यवडे शोभती कुबेरसेना वेश्याने तेणे द्रव्य आपीने पोतानी स्त्री करी; तेनी साथे विषयसुख भोगवतां कुबेरदत्तने एक पुत्र थयो. अहो ! दैवनुं नाटक आवुं छे !!!

(हवे पाछळ) कुबेरदत्ताए पण तेनी माताने पूछ्युं, ते उपरथी तेणे पण तेने, "पेटी हाथ आवी त्यारथी मांडीने" सर्व कथा कही संभळावी. पोतानी आवी कथाथी खेद पामीने कुबेरदत्ताए दीक्षा लीधी अने अत्यंत उग्रतप करवा लागी. दीक्षा लीधा पछी तेणे पेली मुद्रिकाने पोतानी पासे गोपवीने राखी; मुख्य साध्वी साथे परिसह सहन करती ते वीहार करवा लागी. मुख्य साध्वीना उपदेशथी तेना अखंड तपने लीधे तेने तपवृक्षना पुष्प रुप अवधिज्ञान उत्पन्न थयुं.

पछी "कुबेरदत्तनुं शुं थयुं?" एम तेणे ज्यारे विचार्युं, त्यारे तेणे, तेने कुबेरसेनानी साथेना संबंधने लीधे पुत्र सहित जोयो. (एटले) शुद्ध एवी तेणे शोच करवा मांडयो. "अहो! म्हारो भाई भूंडनी पेठे अकृत्य रुप पंक (कचरा) मां निमग्न थयो छे" एम विचारीने तेने बोध देवाने वास्ते (बीजी) साध्वीओ सहित ते करुणा रसने वर्षावती मथुरापुरी गई. त्यां तेणे कुबेरसेनानी पासे जईने धर्मलाभ पूर्वक प्रतिश्रय (उतरवानी जगो) मागी. एटले वंदन करीने कुबेरसेनाए कह्युं "हे आर्ये! हुं तो वारांगना छुं, पण हमणां एक पति होवाथी कुळवधु जेवी छुं. कुलीन पतिना संसर्गथी आ में कुलस्त्रीनो वेष पहेर्यो छे अने हवे म्हारां आचरण कुलीन छे, तो हुं आपनी कृपाने योग्य थई छुं. तेथी अहिं म्हारा घरनी नजीकज वसति ग्रहण करीने म्हारा इष्टदेवतानी माफक हम्मेशां पासेज रहो." ए सांभळीने तेना (कुवेरसेनाना) कल्याणनी कामधेनु समान ते साध्वी, तेणे आपेली वसतिमां सपरिवार सुखे रहेवा लागी. त्यां कुबेरसेना पण रात्री दिवस

आवीने तेना पादपद्म पासे भूमि उपर पोताना बाळकने लोटतो मूकती. जे प्राणीने जेवी रीते बोध थाय, तेवी रीते तेने बोध करवो, एम विचारी साध्वी कुबेरसेनाने बोध देवाने अर्थे ते बाळकने बोलाववा (हालरडुं गावा) लागीः–

" हे बाळक ! तुं म्हारो भाई छे, पुत्र छे, दीयर छे, भत्रिजो छे, काको छे अने पौत्र छे.–जे त्हारो पिता छे ते म्हारो भाई छे, पिता छे, पितामह (दादो) छे, भर्त्तार छे, पुत्र छे अने ससरो छे.–तथा जे त्हारी माता छे ते म्हारी माता छे, म्हारा पीतानी माता छे, भोजाई छे, वधु (पुत्रनी स्त्री) छे, सासु छे अने शोक्य छे." आ सांभळीने कुबेरदत्ते पूछयुं. " हे आर्ये ! आम केम परस्पर विरुद्ध वचनो बोलो छो ? मने तो विस्मय थाय छे.". त्यारे साध्वी ए कह्युं. " आ बाळक म्हारो भाई छे; कारण के, अमारां बन्नेनी एकज जननी छे अने म्हारा पतिनो पुत्र एटले ते म्हारो पण पुत्र थाय. म्हारा पतिनो सोदर (एकज उदरमांथी जन्म थवाने लीधे–भाई) एटले म्हारो दीयर थाय अने म्हारा भाईनो पुत्र एटले म्हारो भत्रिजो पण थाय, माताना पतिनो भाई एटले ते म्हारो काको पण थयो अने म्हारी शोक्यना पुत्रनो पुत्र एटले म्हारो पौत्र पण कहेवाय.–हवे जे आ बाळकनो पिता ते म्हारो भाई छे; कारण के, अमारां बन्नेनी माता एकज छे अने तेनो तात ते म्हारो पण तात; कारण के, म्हारी मातानो ते भर्त्तार छे. वळी ए म्हारा काकानो पिता एटला वास्ते हुं तेने पितामह (दादो) कहुं छुं. वळी हुं, तेनी साथे परणी हती तेथी ते म्हारो भर्त्तार थाय छे. वळी ते म्हारो पुत्र थाय; कारण के,

म्हारी सपत्नि (शोक्य) नी कुक्षिए ए जन्म्यो छे. वळी म्हारा दीयरनो पिता एटले ते म्हारो ससरो पण कहेवाय.--हवे जे आ बाळकनी माता, ते म्हारी पण माता छे; कारण के हुं तेनाथी उत्पन्न थई छुं अने म्हारा काकानी माता एटले ते म्हारी पितामही (दादी) पण थई, म्हारा भाई साथे परणी तेथी म्हारी भोजाई पण कहेवाय अने म्हारी शोक्यना पुत्रनी पत्नि तेथी म्हारी वधू (पुत्रनी स्त्री) पण थई. म्हारा पतिनी माता एटले म्हारी सासु अने म्हारा पतिनी बीजी भार्या एटले म्हारी सपत्नि (शोक्य) पण कहेवाय. "

आम कहीने तेणे कुबेरदत्तने पोतानी मुद्रिका आपी. ते जोईने तेणे पण ते सर्व संबंध विप्लव (संबंधथी थएलु खराब परिणाम) जाण्युं. पछी कुबेरदत्ते तुरत वैराग्य पामीने प्रव्रज्या अंगीकार करी. ते तप करी त्यांथी काळ करीने मोक्षलक्ष्मीनो आतिथि थयो. कुबेरसेना पण ते वखतथी श्राविका थई. पछी ते साध्वी कुबेरदत्ता पोतानी उपरी साध्वी पासे पाछी गई. इति कुबेरदत्तनी कथा.

(जंबूकुमार प्रभवने कहे छे) ए प्रमाणे जे प्राणी पोतेज कर्मथी बंधाय छे, ते मूर्ख जेम छींपने रूपुं धारे छे, तेम पोताना संबंधी वर्गने बंधु माने छे; पण जे पोतेज बंधु रहित छे अने बीजाओने बंधुथी छोडावे छे, तेज क्षमाश्रमण साधु खरा बंधु छे; बीजाओ तो नामनाज बंधु छे.

वळी प्रभवे कह्युं. " हे कुमार ! त्हारा पूर्वजो दुर्गतिमां जता

अटके तेटला वास्ते एक पुत्र तो तुं उत्पादन कर. तुं संतान रहित होवाथी ह्हारा पूर्वजो अवश्य नरके जशे; तेथी पुत्र रहित एवो तुं तेमना ऋणथी मुक्त थईश नहि." जंबूकुमारे कह्युं. "हे प्रभव! 'पुत्र पिताने तारे छे' ए (कहेवुं) तो मोह (ने लीधे) ज छे; अहिं महेश्वरदत्त सार्थवाहनुं दृष्टांत छे (ते तुं श्रवण कर).

ते महेश्वरदत्त सार्थवाहनुं दृष्टांत आ प्रमाणे–

महेश्वरदत्तनी कथा १०.

पूर्वे तापलिप्ति नामनी नगरीमां महेश्वरदत्त नामनो लक्ष्मीवाळो सार्थपति रहेतो हतो. समुद्र नामनो तेनो प्रख्यात पिता हतो; तेने समुद्रने जेम जळनी तृप्ति नथी, तेम द्रव्यनी तृप्ति नहोती. (अर्थात् पुष्कळ द्रव्य छतां पण ते हम्मेशां अधिक इच्छतो.) अने तेने द्रव्यनी माता होयनी! तेवी अने कदी म्होटुं मन तो जेनुं थयुंज नथी एवी बहुला नामनी माया प्रपंची माता हती. अनुक्रमे लोभ रूप कादवामां डूबेलो अने अर्थज संचय करवाना व्यसनवाळो तेनो पिता मृत्यु पामीने तेज नगरने विषे पाडो उत्पन्न थयो. पतिना मृत्युथी आर्त्तध्यान रूप अग्निमां पतंगनी दशाने पामेली तेनी माता पण मरीने तेज नगरमां शूनी (कूतरी) उत्पन्न थई.

(हवे) गांगिला जे महेश्वरदत्तनी पत्नि हती, ते शिवने पार्वतीनी पेठे सौभाग्यनी जन्म भूमि हती. श्वश्रु (सासू) अने श्वशूर (ससरा) विनाना घरमां एकाकी रहेवाने लीधे अरण्यनी

हरिणी समान, ते (गांगिला) स्वच्छंदचारिणी थई. पतिने छेतरीने ते बीजा पुरुष साथे क्रीडा करवा लागी. एकली (रहेनारी) स्त्रीओनुं सतीत्व क्यां सूधी टकी शके ! कामदेव पण स्त्रीने एकली रहेली जोईने निर्भयपणे तेना उपर अत्यंत प्रहार करे छे. एकदा पर पुरुषनी साथे निरंकूशपणे ते क्रीडा करती हती, तेवामां अकस्मात् महेश्वरदत्त बहारथी घरमां आव्यो. माथाना केश वींखराई गएलां, काम क्रीडाने लीधे श्रमित थएलां अने भयभीत बनेलां एवां ते बन्ने (पुंश्चली अने उपपति) नी जंघा कंपवा लागी अने लोचनो भमवा लाग्यां; पहेरेलुं वस्त्र जेनुं परावर्त्त (आघुं पाछुं) थई गयुं छे एवां उत्तरीय वस्त्र रहित अने नग्न प्राय एवां ते बन्नेना पग स्खलना पामवा लाग्या अने तेओ भोंयवाणां पडी गयां.

कोई लुब्धक (पारधि) जेम पोताना शिकारने पकडे तेवी रीते ते जार पुरुषने केशवडे पकडीने भूत आवेला माणसने जेवी रीते मांत्रिक (मंत्र जाणनारो) मारे, तेवी रीते तेने तमाचा मारवा लाग्यो; वळी जेम कुंभकार माटीना पिंडने पगवडे मसळे तेवी रीते तेणे पादघात (पाटु) वडे तेनुं खूब मर्दन कर्युं अने घरमां पेठेला श्वानना पेठे तेने तेणे लाकडीवडे खूब मार मार्यो. वधारे तो शुं, पण महेश्वरदत्ते तेने मरणतोल करी नांख्यो. मनस्वी (मननी टेक वाळा) पुरुषोने जेवो जार पुरुषो उपर कोप थाय छे, तेवो चोरना उपर पण थतो नथी. यम जेवा महेश्वरदत्ते क्रोधायमान थईने अधमूओ करी नांखेलो एवो ते महा महेनते तेनाथी छूटीने आगळ चाल्यो; पण घणो मार पडेलो होवाथी पडी गयो अने प्राण कंठे आव्याथी ते विचारवा लाग्यो के " मरवानीज

ईच्छाए में आवुं निंद्यकर्म कर्युं; तो हवे इच्छित पूरनारं तीर्थनी समान ते (कर्म) म्हारा मृत्युने अर्थे थयुं, ते पण युक्तज थयुं. आ प्रमाणे विचार करतां ते जार पुरुष मृत्यु पाम्यो अने तेनो जीव तेना पोतानाज वीर्यमां हमणांज पोते भोगवेली एवी गांगिलानी कुक्षिने विषे पुत्रपणे उत्पन्न थयो.

पछी योग्य समये गांगिलाए पुत्र प्रसव्यो. तेने जारथी उत्पन्न थएलो छतां पोतानाथीज उत्पन्न थयो होय तेम जाणीने महेश्वर दत्त तेनुं लालन पालन करवा लाग्यो. गांगिलाने पुत्र थयो तेथी पुत्र प्रेमने लीधे महेश्वरदत्त पोतानी स्त्रीना व्यभिचार दोषने भूली गयो. पोतानी स्त्रीना उपपतिना जीव एवा पोताना पुत्रनुं धात्रीकर्म तेणे हर्षथी कर्युं पण जराए लजवायो नही. पुत्र एज धन छे जेनुं एवो ते महेश्वरदत्त, पोताना वृद्धि पामता अने दाढी मूछना केशने खेंचनारा पुत्रने, हम्मेशां अर्थ (धन) नी माफक हृदय पासे राखवा लाग्यो

अन्यदा पितानी मरण तिथि आवी त्यारे तेणे पिताना जीव एवा ते पाडाने तेना मांसनी इच्छाए वेचातो लीधो. पितानी वार्षिक तिथिने अर्थे तेणे पोते हर्षथी रोमांचित थईने ते पाडाने मार्यो पछी तेनुं मांस खातां खातां महेश्वरदत्त खोळामां रहेला बाळकने पण हर्षथी तेमांथी खवराववा लाग्यो. तेनी माता जे सूनी थईने अवतरी हती ते मांसना लोभथी पासे आवी, तेनी पासे पण तेणे मांसवाळा हाडकाना ककडा नांख्या. वायुए हलावेला धूमनी शिखाना अग्रभागनी माफक पूछडुं हला-

वती ते कूतरी पोतानाज पतिना जीव एवा ते पाडाना हाडकां मांहेना मांसने खावा लागी.

आ प्रमाणे महेश्वरदत्त पोताना पिता समुद्रदत्तनुं मांस खातो हतो, तेवामां मासखमणना पारणाने अर्थे भिक्षा लेवाने अर्थे नीकळेला एक मुनि त्यां आव्या. तेओ ज्ञानातिशय संपन्न हता, तेथी तेमणे महेश्वरदत्तनुं ते प्रकारनुं सर्व विलसित (चेष्टित) जाण्युं, तेओ विचार करवा लाग्या. " अहो ! आ विचाराना अज्ञानने धिक्कार छे के, ते पोतानाज पितानुं मांस खाय छे; ने पोतानाज वैरीने खोळामां बेसारीने खवरावे छे; आ कूतरी पण हर्षित थईने पोताना पतिना मांसवाळां हाडकां चावे छे. अहो ! संसार आवो छे ! आ प्रमाणे सम्यक् रीते जाणवाथी मुनि तेना घर थकी पाछा वळ्या. एटले महेश्वरदत्त पछवाडे दोडीने तेमने वंदन करीने बोल्यो. " हे मुनि ! आप म्हारे घेर भिक्षा लीधा विना पाछा केम जाओ छो ? हुं अभक्त नथी; तेम में कांइ पण अवज्ञा करी नथी; (उलटो) मने तो हर्ष थयो छे. " मुनिए कह्युं. " हुं कदि मांस भक्षण करनारने घेर जतो नथी; तेथी में त्हारा घरनी भिक्षा ग्रहण करी नहीं; वळी मने त्हारा घरनुं बधुं चेष्टित जोवाथी एक नवोज वैराग्य उत्पन्न थयो." महेश्वरदत्ते तेनुं कारण पूछयुं एटले मुनिए महिष अने शूनी विगेरेनी पूर्वभवनी कथा कही संभलावी. "आपे कह्युं तेनो आधार शो ?" एवुं महेश्वरदत्ते पूछवाथी मुनिए कह्युं. "आ शूनीने पूछ के अहिं कांइ पूर्वे दाटेलुं छे" ए उपरथी श्रेष्ठीसुते कूतरीने पूछयुं, एटले ते पोताना जातिस्वभावने लीधे शय्याने अर्थे भूमि खोदती होयनी ?

तेम निधानस्थान (द्रव्य दाटेली जगा)ने अंगुठावडे खोदवा लागी (ते जग्याएथी निधान निकल्युं.) ते उपरथी विश्वास उत्पन्न थयो. तेथी संसार उपर विरक्त चित्तवाळा थइ अने सुपात्रने विषे पोतानी लक्ष्मी आपी दइ महेश्वरदत्ते दीक्षा लीधी. इति महेश्वरदत्तनी कथा.

तेथी (जंबूस्वामी कहे छे.) "हे प्रभव! हे श्रेष्ठवक्ता! दुर्गतिरुप सरामांथी पुत्र मातापिताने तारे छे, तेनो शो निश्चय? ते तुं कहे? (अर्थात् तेनो कांइ निश्चय नथी.)"

हवे समुद्रश्रीए जंबूकुमारने कह्युं. 'हे नाथ! एक खेडुत जेनुं दृष्टांत हुं तमने कहुं छुं तेनी मारु आप आ प्रमाणे सघळुं त्यजी दइने पाछल पश्चात्ताप करशो नहीं.

ते खेडुतनुं दृष्टांत आ प्रमाणे-

बक खेडुतनी कथा. ११

सुसीम नामे पृथ्वी उपर प्रख्याती पामेला नगरमां बक नामनो धन धान्य विगेरे स्मृद्धिवाळो एक खेडुत रहेतो हतो. वर्षाकाळ पासे आव्यो, त्यारे तेणे हळवडे क्षेत्र खेडीने तेमां महा प्रयास करीने कंगु अने कोद्रव नामनां धान्य वाव्यां. श्याम पत्रवाळां ते धान्य उगी नीकळ्यां त्यारे क्षेत्रनी भूमि जाणे तेमां लीला काच पाथर्यां होयनी! तेवी शोभवा लागी.

पछी ते कंगु अने कोद्रवना वनने वधतुं जोई हर्ष पामतो ते खेडुत कोई दूर आवेला पोताना संबंधीने गामे तेना अतिथि तरिके गयो. त्यां तेना सगां वहालाए तेने गोळ अने मांडानुं

भोजन कराव्युं. ते अपूर्व भोजन जमवाथी घणोज खुशी थयो अने तेमना उपर प्रीति बतावतो कहेवा लाग्यो. " अहो ! तमारो आवो मनोहर सुधा तुल्य आहार छे, तो तमारूं जीवित उत्तम छे; कारण के, में कदापि स्वप्नमां पण आवो आहार जोयो नथी. अमे तो कंगु ने कोद्रव जेवां हलकां अनाज वावीए–लणीए छीए, तेथी पशु समान अमोने धिक्कार छे. " गोळ अने मांडाने नहि ओळखनारा तेणे पछी पोताना संबंधीओने पूछयुं. " आ आहारनी वस्तु शी छे अने क्यां थाय छे ? " तेमणे कह्युं. " रेंटना पाणीवडे खेतरो सींचीने तेमां बीजा धान्यनी पेठे गोधुम (गोधम–घउं) वाववा; ते ज्यारे पाके त्यारे तेने घटींमां दळी, तेना मांडा करी अग्नि उपर लोढाना पात्रमां पकाववा. (वळी) एज प्रमाणे शेरडीने वाववी; ते ज्यारे उगे त्यारे तेनो रस पीली काढीने तेनो गोळ बनाववो. "–

आ प्रमाणे गोळ अने मांडानी बनावट जाणीने ते खेडुत शेरडी तथा घउंनां बीज लईने पोताने गाम गयो. त्यां जई खेतरमां फळी नीकळेलां ते कंगु अने कोद्रवनां धान्यने पोताना विचारथी उतावळे कापी नांखवा लाग्यो; त्यारे तेना पुत्रोए तेने कह्युं. " हे तात ! आ आपणा कुटुंबनी उपजीविका (आजीविका तुल्य अर्ध उगेलां धान्यने केम तृणनी माफक कापी नांखो छो ? " वंके कह्युं. " हे पुत्रो ! आ कोद्रव शा कामना छे ? म्हारे अहिं शेरडी अने गोधम वाववा छे; कारण के, म्हारे गोळने मांडा खावा छे. " पुत्रोए कह्युं. " थोडा दिवसमां आमांथी अनाज नीकळशे, ते लणी लीधा पछी यथारुचि (मरजी मुजब) तमे

तेमां शेरडी अने घउं वावजो. आ धान्य तैयार थई गयां छे, ने घउं शेरडीनो तो हजु संशय छे. तो केड उपर रहेलुं बाळक जतुं रहे, ते वखते उदरमां रहेला बाळकनी शी आशा राखवी !" आ प्रमाणे खेडतने तेना पुत्रोए निवार्यां छतां पण तेणे ते बन्ने प्रकारनां उगेलां धान्यने कापी नांख्यां; कारण के त्यां तेनुं कर्युं थाय तेम हतुं. ते कापी नांख्या पछी ते मूर्ख एवा बके ते क्षेत्रनी भूमि दर्द रमवानी भूमि जेवी साफ करी नांखी. पछी तेणे त्यां आगळ एक कूवो खोदवा मांड्यो, पण वंध्य (वंध्या) स्त्रीना स्तनमांथी जेम पय (दूध) नीकळतुं नथी, ते प्रमाणे तेमांथी पय (पाणी) नीकळ्युं नही. थाक्या विना तेणे खोदी खोदीने पाताळना विवर समान कूवो कर्यो, पण तेमांथी पंक (कादव) सरखोए नीकळ्यो नहि ! तो पाणीनी तो शी वात करवी ! एटले तेना कंगु-कोद्रव तथा शेरडी अने गोधम सघळुं गयुं; ने तेने पश्चात्ताप थयो. इति बक खेडुतनी कथा.

तेटला वास्ते (समुद्रश्री जंबूकुमारने कहे छे) " हे स्वामिन् ! आ लोकनुं स्त्री तथा द्रव्यनुं सुख त्यजीने, तमे परलोकना संशय वाळा सुखनी आकांक्षा (इच्छा) करो छो; तो आप (रखे) वनेमांथी जाओ नहीं !"

उदार एवा जंबूकुमार हसीने बोल्या. " हे समुद्रश्री ! हुं कागडाना जेवो बुद्धि रहित नथी.

सांभळ, ते कागडानुं दृष्टांत आ प्रमाणे–

कागडानी कथा १२.

विंध्याटवीमां नर्मदा नदीने किनारे एक म्होटो यूथपति (बीजा हाथीओनो उपरी) एवो हस्ती रहेतो हतो. ते जाणे विंध्याद्रिनो युवराजज होयनी ! ते विंध्यमां स्वच्छंदे फरतां फरतां तेनुं यौवन गयुं, ने आयुष्य रुप नदीना पार समान वृद्धावस्था आवी, त्यारे ते क्षीणबळ थई जवाथी तरु उपर दंतना घा करी शक्यो नहीं; ने जेम ग्रीष्मऋतुमां गिरिनां निझरणां शुष्क थई जाय छे तेम तेनो मद जतो रह्यो. शल्लकी अने कार्णिकार विगेरे वृक्षोनां वनने पण भागवाथी ते परांमुख थयो, ने नीचा स्थळेथी उंचे चढवामां ने उंचे स्थळेथी नीचे उतरवामां तेने बीक लागवा मांडी. दांत पडी जवाथी ते ओछुं खाई शकतो तेथी भूखने लीधे तेनुं पेट कृश थई गयुं, ने तेनी काया हाडकाना माळा जेवी थई गई.

एकदा सूकाई गएली एवी नदीमां उतरतां तेनो पग लथडी जवाथी ते गिरिना शिखरनी पेठे पडी गयो. वृद्ध एवो ते त्यांथी उठी शक्यो नहीं; तेथी जाणे पादपोपगमन अनशनने पाळतो होयनी ! तेम त्यांज स्थिर थईने रह्यो. एम पडी रहेवाथी त्यां तेनुं मृत्यु थयुं एटले तेना गुदाना मांसने शीयाळीआ अने नकुळ विगेरे जनावरो खावा लाग्यां. गुदानावाटे म्होटुं रंध्र (बाकुं) पडवाथी ते कलेवर गुफावाळा गिरि जेवुं थयुं, ने तेमां शिकारी प्राणीओ वास करी रह्यां. ते गुदा रुप सत्रशाळा (यज्ञशाळा) मां भोजनना लालचु ब्राह्मणोनी पेठे पक्षीओ वारंवार जा आव करवा लाग्यां.

मांसना भोजनथी अत्यंत अतृप्त एवो कागडो तो विष्टामांथी उत्पन्न थयेला कृमि जेम विष्टामांज पड्या रहे; तेम त्यां अपानद्वार (गुदाद्वार) मांज रह्यो. हस्तिनी कायानी अंदर प्रवेश करीने जे जे ठीक लाग्युं, तेनुं भक्षण करतो काष्टने विषे घूण जातिना कीडानी माफक ते वधारे वधारे प्रवेश करतो गयो. आ प्रमाणे करवाथी ते काग आ कायाएज पारका शरीरनी अंदर प्रवेश करी शकनारा अपूर्व योगीना जेवो अनायासे थयो. करोळियानी पेठे हस्तिनी कायानुं मांस निश्चिंतपणे खातो खातो ते पूर्वापर भागने नहि जाणवाथी छेक मध्यभाग सूधी पहोच्यो.

(हवे) ते हस्तिनी गुदानुं रंध्र विष्टा रहित थएलुं होवाथी सूर्यना किरणना तापने लीधे अगाउनी पेठे संकोचाई गयुं. तेथी ते कागडो तेमां ढांकणुं बंध करेला करंडीआमां सर्प पूराई जाय तेनी माफक पूराई गयो. वर्षाऋतुमां जळथी भरपूर नदीए तरंग रुप हस्तोथी खेंचीने ते हस्तीना कळेवरने नर्मदा नदीमां आण्युं, प्रवहणनी माफक ते कलेवरने नर्मदाये समुद्रमां आण्युं. ते जाणे त्यांना मत्स्योने तेनी भेट आपती होयनी ! त्यां पाणीए ते कळेवरमां प्रवेश करी तेने भेदीने तेमां द्वार कर्युं; तेथी ते कागडो बहार नीकळ्यो. ते हस्तिना आंतरडा प्राय रहेला शरीर उपर बेसीने तेणे चोमेर दिशाओने अवलोकी (जोई) तो तेणे आगळ पाछळ के बन्ने बाजुए जळ विना बीजुं कांई जोयुं नहिं, तेथी तेणे विचार कर्यो के, " हवे उडीने आ समुद्रना तीरे पहोचुं " घणीवार उडीने जई आव्यो, पण समुद्रनो पार पाम्यो नहीं; तेथी वारे वारे ते कलेवर उपर

आवीने बेसतो. त्यां मत्स्य अने मकर विगेरे जनावरोए चोमेरथी घेरेलुं ते कळेवर भारने लीधे प्रवहण जळमां डूबी जाय, तेवी रीते समुद्रमां डूबी गयुं; तेथी निराधार थएलो ते कागडो पण तेमां डूबी गयो अने जळनी रेलना भयथीज होयनी! तेम मद्य (उतावळो) प्राणथी मुक्त थयो. इति कागडानी कथा.

आ दृष्टांतमां मृत्यु पामेला वनना हस्तिना जेवी पुरंध्रीओ (परणेली-प्रौढ थएली स्त्रीओ) ने जाणवी; सागरने संसार जाणवो अने वायसने पुरुष जाणवो. हस्तीना कळेवर जेवी जे तमे तेमना उपर रागवान थईने ते कागनी माफक हुं आ संसार समुद्रने विषे डूबी जवानो नथी.

पछी पद्मश्रीए कह्युं. " हे नाथ! जो तमे अमने त्यजी देशो तो तमने वानरनी माफक अत्यंत पश्चात्ताप थशे.

ते वानरनुं दृष्टांत आ प्रमाणे छे.–

वानरनी कथा १३.

एक अटवीने विषे परस्पर प्रीतिवाळां एवा एक वानर अने एक वानरी रहेतां हतां. ते कदि जूदां पडतां नहिं. तेओ एक साथे भोजन करतां अने स्पर्धा (हरिफाई) करतां होय, तेम एक साथे वृक्ष उपर चढता, एकज दोरी वडे बांधेलां होय तेम साथेज दोडतां अने एकज कार्यनी चिंतावाळां होय, तेम तेओ सर्व काम साथेज करतां. अन्यदा गंगा (नदी) ना तीर

उपरना नेतरना वृक्षो उपर तेओ फरतां हतां, तेवामां ते वानर कूदको मारवा जतां ध्यान नहि राखवाथी भूमि उपर पडी गयो. तेथी ते तीर्थना प्रभावथी, एक क्षणमां ते वानर विद्याना बळवडेज होयनी ! तेम देवपुत्र जेवो मनुष्य बनी गयो ! वानरने नरनुं रुप पामेलो जोईने वानरीने मनुष्य स्त्रीना रुपनी इच्छा थई, तेथी तेणे पण वानरनी माफकज झंपापात कर्यो; तेथी ते सद्य सुरसुंदरी (देवांगना) समान नारी थई; ने अत्यंत प्रेमवडे ते नरने भेटी. पछी निशा अने चंद्रमानी समान हम्मेशां साथेज रहेनारां ते बन्ने स्त्री पुरुष अगाउ वानरपणामां जेम विलास करतां हतां ते प्रमाणे विलास करवा लाग्यां.

एकदा नर रुप पामेला ते वानरे नारी रुप पामेली ते वानरीने कह्युं. "आपणे जेवी रीते मनुष्यनुं रुप पाम्यां, तेवी रीते चालो हवे आपणे देवनुं रुप मेळवीए." त्यारे स्त्रीए कह्युं. "हे प्रिय ! बहु लोभ करवो रहेवा द्यो, आपणे मनुष्य रुपमांज रहीने विषयोनो उपभोग करशुं. देवता थवुं रहेवा द्यो, आपणुं सुख तेमनाथी अधिक छे; कारण के, आपणे स्वतंत्रपणे निर्विघ्ने अने वळी कदि पण वियोग पाम्यां शिवाय क्रीडा करीए छीए." आ प्रमाणे समजाव्यां छतां पण ते वानरपणामांथी थएला मनुष्ये पूर्वनी माफक त्यांज उंचा नेत्रना वृक्ष उपर झंपापात कर्यो. ते तीर्थनो प्रभाव एवो हतो के, जो तिर्यंच पडे तो मनुष्य थाय अने मनुष्य पडे तो देव थाय. पण जो फरीने पडे तो पाछा हता तेवाज थाय. आ प्रमाणे होवाथी ते तीर्थमां तेणे फरी झंपापात कर्यो. एटले ते पुर्व जन्ममां वानर हतो तेथी फरीने पण

वानर थयो. तेनी स्त्री जे मनुष्यणी थई हती, तेणे तो लोभ नहिं करीने फरीने झंपापात कर्यो नहीं; एटले ते तो मनुष्यणीज रही.

एकदा फरता एवा राज सेवकोए पूर्णिमाना चंद्रसमान तेजोमय मुखवाळी ते मृगाक्षीने जोई. ते स्त्रीनी डोक शंख जेवी हती; स्तन विशाळ हतां अने उदर न्हानुं हतुं. तेनां आरोह (कटिपश्चाद्भाग) सुंदर हतां अने हस्त पाद कमळ सरखा हता. तेणे गंगानी मृत्तिकानुं तिलक कर्युं हतुं अने लताए करीने चोटलो बांधी लीधो हतो. माथा उपर केतकी पुष्पनी वेणी हती; कर्ण (कान) मां तालवृक्षना पत्रनां कुंडळो पहेर्यां हतां अने कंठे कमळना नाळनो हार पहेर्यो हतो.

सेवकोए तेने जोई एटले तेमणे तेने लईने राजाने अर्पण करी; कारण के, जे जे स्वामी विनानुं होय छे, ते सर्व राजाने प्राप्त थाय छे. तेणे ते दिव्य रूपवाळी स्त्रीने पोतानी पट्टराणी बनावी; कारण के, लक्ष्मी उत्तम लक्षणवाळी आकृतिनी अतिथि छे. (अर्थात् सुंदर आकृतिवाळा पासे लक्ष्मी जाय छे.) ते वानरने पण त्यां आवेला कोई मदारीओ लई गया अने पुत्रने जेम भणावे, तेम तेने विविध प्रकारनुं नाट्य शीखव्युं. ते नटो एकदा तेज राजानी पासे गया, त्यां वानर पासे नाच करावीने एक जोवा जेवो तमासो कर्यो. त्यां राजानी साथे अर्धासन उपर बेठेली पोतानी प्रियाने जोईने ते वानरे अश्रुपात युक्त रुदन कर्युं, ते जाणे पोताना अंतःकरणना भावने बहार प्रगट करतो होयनी ? ए उपरथी राणीए कह्युं. " हे वानर ! जेवो काळ होय,

ते प्रमाणे वर्तवुं; ते नेतरना वृक्ष उपरना झंपापातने हवे तुं संभार नहीं. " इति वानरनी कथा.

पद्मश्री कहे छे. " हे नाथ ! आप पण संप्राप्त एवा विषय सुखनो त्याग करीने ते वानरनी समान पाछळ,सोच,करशो नही"

जंबूकुमारे कह्युं. " हे पद्मश्री ! हुं अंगारकारक (कोयला बनावनार) नी माफक विषयमां अतृप्त नथी.

ते अंगारकारकनुं दृष्टांत आ प्रमाणे—

अंगारकारकनी कथा १४.

कोई एक अंगारकारक, साथे पुष्कळ जळ लईने उष्णऋतुमां अंगारा बनावी लाववाने अर्थे एक महान् अटवीमां गयो. तेणे त्यां अंगारा बनाव्या अने अत्यंत अग्निना तापथी तथा सूर्यनी गरमीथी तपी जवाथी तेणे जळपान करी (पाणी पीने) तृषा छीपावी. वनना हस्तीनी माफक वारंवार शरीर उपर छांटवाथी तथा पीवाथी तेणे सघळुं पाणी वापरी नांख्युं. पोतानी पासेना सघळा पाणीए पण तेनी तृषा अग्नि जेम तेलथी शांत थाय नहि, तेम जरा पण शांत थई नही. तेथी कोई निपान (नवाण) मां जळ पीवाने वास्ते ते चाल्यो; पण अर्धे पहोच्यो नहि, तेवामां तो तृषांध थवाथी ते पडी गयो. दैवयोगे ते कोई वृक्षनी नीचे अमृतनी वापि (वाव) समान शीतळ छायामां पड्यो. त्यां थंडी छायावडे आराम पामेला ते पुरुषने सुख रूप जळनी नदी समान कांईक निद्रा आवी. स्वप्नमां तेणे मंत्र प्रयुक्त अगम्यस्त (मंत्रेला

अग्निना वाण) नी माफक वाव, कूवा अने तळाव विगेरे सर्व जळाशयोनां पाणी (पी पीने) सूकवी नांख्यां; तो पण ते कम नसीबनी तृषा छीपी नही. तेथी ते फरतो फरतो एक कादवाळुं पाणी छे जेमां एवा जीर्ण कूवा पासे आव्यो. त्यां पाणी बिलकूल ओछुं होवाथी हाथना खोबाथी ते पी शक्यो नही, तेथी जीभवडे चाटवा लाग्यो; तो पण दाहज्वरथी पीडाता माणसनी माफक ते कोई पण प्रकारे तृषातुर मट्यो नही. इति अंगारकारकनी कथा.

जंबूकुमार पद्मश्रीने कहे छे. " हे प्रिये! आ दृष्टांतमां अंगारकारक ते जीव जाणवो, अने वाव विगेरेनां जळ समान व्यंतर देवो विगेरेना भोग जाणवा. जे स्वर्ग विगेरेनां सुखथी तृप्त थयो नहि, ते मनुष्यना भोगथी केवी रीते तृप्ति पामशे? माटे तुं आग्रह कर नही."

पछी पद्मसेना बोली. " हे नाथ! मनुष्यो दरेक वातनुं परिणाम (छेडो) पोताना विचारने अनुसरतुं लावे छे; तेथी अन्य युक्तिओ पडती मूकीने आप भोग भोगवो. केम के, (भोगमां) प्रवर्त्तावनारां तेमज (भोग थकी) निवृत्तावनारां घणां दृष्टांतो छे; तेमां नूपुरपंडिता अने शियाळनुं एक दृष्टांत छे; ते आ प्रमाणे—

नूपुरपंक्तिा अने शियालनी कथा. १५.

राजगृह नगरमां देवदत्त नामनो स्वर्णकार (सोनी) रहेतो हतो; तेना पुत्रनुं नाम देवदिन्न हतुं. ते देवदिन्नने सौभाग्यना भंडार रुप एक चतुर दुर्गिला नामनी स्त्री हती.

एकदा ते स्त्री कामदेवना बाण जेवां पोतानां कटाक्षोवडे युवान पुरुषोना मनने क्षोभ पमाडती पमाडती नदीए न्हावा गई. सर्व अंगे सुवर्णनां आभूषणो धारण कर्‍यां हतां अने श्वेत वस्त्र पहेर्‍यां हतां, तेथी ते जाणे साक्षात् देवताज होयनी ! तेम नदीना तटने शोभाववा लागी. पछी विशाळ स्तनवाळी ते स्त्री, कामदेवनी दुर्गभूमि रुप पोताना बन्ने स्तनोने बतावती धीमे धीमे पोतानी कंचुकी काढवा लागी; ने ते तथा उत्तरीय वस्त्र बन्ने पोतानी सखीने आपीने तेणे स्तनने अर्ध वस्त्रथी ढांक्यां. पछी चतुर सखी जनना आलापथी दग्ध तथा कामदेवना जीवित समान ते, हंसीनी पेठे धीमे धीमे नदीमां एक तीरथी बीजा तीर सूधी गई. त्यां दूरथी तरंग रुप हस्तोने फेंकीने नदीए तेने घणा वखते मळेली सखीनी माफक सर्वांगे आलिंगन दीधुं. भय पामेलां हरिणना जेवां नेत्रवाळी पाणीमां रमती ते स्त्री जेम वहाण हलेसांवडे जळने दूर करे, तेम पोताना हाथवडे जळने दूर करवा लागी. न्हातां न्हातां तेणे कुतूहळने लीधे घणुं जळ उडाडयुं, तेथी तेना अस्थिर (अर्थात् हालता) हस्त, नाचता कमळ समान शोभवा लाग्या. जळक्रिडामां लीन थएली ते स्त्रीनुं वस्त्र शिथिल थई गयुं हतुं, केश विखराई गया हता अने दंतपंक्ति श्वेत थई गई हती; तेथी ते जाणे काम क्रीडामांथी उठी होय तेवी देखावा लागी.

हवे कोई दुःशील युवान नागरिके, समुद्रमां देवांगनानी पेठे नदीमां क्रीडा करती ते स्त्रीने जोई. जळथी भीना थएला एक सूक्ष्म वस्त्रथी आच्छादित (ढांकेला) छतां, तेना सर्व अवयवो सारी रीते जणाता हता. ते जोईने क्षोभ पामी ते युवान बोल्यो. "आ नदी पूछे छे; आ वृक्षो पूछे छे, ने हुं पण त्हारा चरणकमळमां पडीने पूछुं छुं के, तें सारी रीते स्नान कर्युं के?" त्यारे ते स्त्रीए सामो उत्तर वाळ्यो के, "नदीनुं कल्याण थाओ, ए वृक्षो आनंदमां रहो; अने स्नान कर्यानी खबर पूछनारनुं हुं इच्छित करीश." मनोरथ रुप लताने उगववाने सुधा (अमृत) ना सिंचन समान ते शब्दो सांभळीने, ते युवान राजानी आज्ञार्थीज होयनी! तेम त्यां अटकीने उभो रह्यो. "ए कोण हशे?" एम विचार करतो हतो, तेवामां तेणे एक तरुनी नीचे फळ पाडवाने अर्थे उंचां मुख करी उभेलां बाळकोने जोयां. त्यां जई तेणे पत्थर विगेरेना ककडा ते वृक्षनी शाखाओ उपर मारीने त्रट् त्रट् फळ पाडी आप्यां. यथेष्ट फळ मळवाथी खुशी थएलां ते बाळकोने तेणे पूछयुं. "आ नदीमां कोण स्त्री न्हाय छे अने तेनुं घर क्यां छे?" ते बाळकोए कह्युं. "ए देवदत्त सोनीना पुत्रनी स्त्री छे, अने आ पासे तेनुं घर छे." दुर्गिला पण एक चित्तथी ते युवान विषे विचार करती मज्जनक्रीडा छोडी दई तुरत घेर गई. "कये दिवसे, कई रात्रीए, कये क्षणे अने कये स्थाने अमे मळशुं?" एम ते बन्ने अहोरात्र विचार करवा लाग्यां. वियोगथी पीडाता अने चक्रवाकना युगलनी पेठे चिरकाळ सूधी अनुरक्त एवां ते बन्ने परस्पर संयोग इच्छवा लाग्यां.

एकदा कुलटास्त्रीओनी कुळदेवता जेवी एक तापसीने भोजन विगेरेथी खुशी करीने ते युवाने प्रार्थना करी के "देवदिन्ननी स्त्री अने हुं बन्ने परस्पर अनुरक्त छीए, तेथी साक्षात् भाग्यदेवीनी माफक तुं अमारो मेळाप करी आप. पहेलां में पोतेज दूत थईने ते सुलोचनाने कह्युं छे. तेणे म्हारी साथे संगम करवानी कबूलात आपी छे; तेथी हवे त्हारे सर्व शहेलुं छे." "करीश" एम हा कहीने ते चतुर तापसी त्यांथी तुरत भिक्षाने व्हाने देवदत्तने घेर गई. त्यां ते सोनीना पुत्रनी वहुने जोईने ते तापसी बोली. "हे विशाळाक्षि! साक्षात् कामदेव सरखो एक युवान, त्हारी साथे संगम करवानी म्हारा मारफत प्रार्थना करे छे के, "मने तुं निराश करीश नहि." रूपमां, वयमां, बुद्धिमां अने वैदग्ध्य (चतुराई) प्रमुख बीजा गुणोमां त्हाराज जेवा ते पुरुषने मळीने त्हारूं यौवन कृतारथ कर. हे भद्रे! ज्यारथी तेणे तने नदीमां न्हाती जोई छे, त्यारथी ते त्हाराज गुणनुं गान कर्या करे छे! बीजी स्त्रीनुं नाम पण जाणतो नथी."

पोताना हृदयगत भावनुं गोपन करवाने ते बुद्धिमान दुर्गिलाए ते परिव्राजिकाने आ प्रमाणे कटु शब्दो कही तर्जना करी. "हे मुंडे! शुं तें मद्यपान कर्युं छे के, तुं आ प्रमाणे कुलीन जनने अकुलीनने योग्य एवुं कहे छे? हे अयोग्य स्त्री! शुं तुं कुट्टिनी छे? अरे! तुं म्हारी पासेथी जा, तने जोवाथी पण पाप थाय छे; तो त्हारी साथे बोलवाथी तो कोण जाणे शुं ए थाय?" आ प्रमाणे निर्भत्सना पामवाथी ते तापसी त्यांथी पाछी चाली. तेनी

रांजा) जार दुर्गिलाए महेलनी भींत उपरज जेम

तेम मषीथी मलीन हस्तवडे थापो मार्‍यो. तेनो आशय न समजवाथी गभराई जई ते तपस्विनीए ते दुःशीळ युवानने जईने कठोर शब्दोमां कह्युं. " अरे ! तें मने ए प्रमाणे असत्य कह्युं के, ते मने चाहे छे ? तेणे तो मने संपूर्ण सतीत्वना गर्वमां कूतरीनी पेठे तर्जना करी. हे मूर्ख ! ते कुळवती स्त्रीनी पासे हुं वृथा दूती तरीके गई; कारण के, चतुर मनुष्योने सारी भींत उपरज चित्र रचना करवी घटे छे. गृहकाममां रोकायली ते स्त्रीए कुपित (कोपायमान) थईने म्हारी पीठ उपर मषीथी मलीन हस्तवडे थापो मार्‍यो छे. " एम कहीने तेणे दुर्गिलाए मारेला काजळना थापाथी अंकित एवी पोतानी पीठ ते धूर्त शिरोमणि (युवान) ने बतावी. तेणे विचार्‍युं " ए स्त्रीए पांच अंगुळिथी मषीनो थापो मार्‍यो, ते उपरथी खरेखर तेणे (मने) कृष्णपक्षनी पंचमीनो संकेत कर्‍यो छे. आहा ! केवुं तेनुं अवर्णनीय चातुर्य के, तेणे मने आवे म्हाने संकेतनो दिवस कह्यो; हे मन ! तुं धीरज धर. पण अरे ! तेणे मने कांईक कारणने लीधे संकेत स्थान सूचव्युं नहीं; तेथी हजु मने तेना संगमनो अंतराय छे " तेथी तेणे तापसीने फरीथी कह्युं. " तुं तेनो आशय जाणती नथी; ते म्हारा उपर अनुरक्त छेज; तेथी तुं पुनः (फरी) जईने तेनी प्रार्थना कर. हे माता ! तुं सर्वथा म्हारा प्रयोजनने विषे खेद लावीशमां; केम के, लक्ष्मी रूप वेलडीनुं प्रथम मूळ कोई पण कार्यमां निराश थया सतां खेद न लाववो ते छे. " ते तापसीए कह्युं. " ते कुलीन स्त्री त्हारूं नाम पण सहन करती नथी; त्हारूं ईच्छित, स्थळने विषे

जळनुं आरोपण करवा जेवुं दुष्कर छे. त्हारो मनोरथ सिद्ध थवामां मने संदेह छे अने म्हारो तो ते तिरस्कार करशे ते वात निःसंदेह छे; तो पण हुं आशा त्यज्या विना सद्य उतावळी जाऊं छुं. " एम कही उतावळथी जईने तेणे ते स्वर्णकारनी पुत्र-वधुने फरीथी अमृत समान शब्दोमां कह्युं. " अली ! त्हारा सरखा स्वरूपवान ते युवान साथे क्रीडा करीने यौवनने उचित एवुं यौवन फळ तुं मेळव. " (ए सांभळी) दुर्गिलाए गुस्सामांज होयनी ! तेम तेनो तिरस्कार करी तेने गळेथी पकडी अशोकवाटिका (अशो-कवाडी) ना पाछला द्वारथी हांकी काढी. ते उपरथी ते तापसी शरमने लीधे मुख उपर बुरखो ढांकी सद्य ते पुरुषनी पासे गई, ने खेद सहित तेने कह्युं. " तेणे म्हारो प्रथमनी पेठे तिरस्कार कर्यो अने पछी ग्रीवा (डोक) पकडीने मने तेणे अशोकवनने पाछले बारणेथी काढी मूकी. "

आ सांभळी ते बुद्धिमान युवाने विचार्युं के, " अशोकवाटिकामां थईने तुं आवजे—एवो जरूर तेणे मने संकेत कर्यो छे. " पछी तेणे ते तापसीने कह्युं. " हे भगवति ! तेणे आ जे तिरस्कार कर्यो छे, ते म्हारे सहन करवो पडे छे; हवे तमारे ते दुष्टाने वधारे कांई कहेवानुं नथी. "

पछी ते युवान कृष्णपक्षनी पंचमीनी संध्या समये पाछळने द्वारेथी अशोकवनिकामां गयो. तो तेणे ते स्त्रीने रस्तो जोती उभेली जोई, ने तेणे पण तेने जोयो; आ प्रमाणे विवाहनी पेठे तेमने नेत्रनो मेळाप कांई पण विघ्न शिवाय थयो. नयन एज

होयनी ! तेम बाहु (हाथ) पसारीने शरीरे रोमांचित थएलां ते बन्ने परस्पर सामा दोड्यां. तेमनुं मन तो पहेलां एक हतुं, पण हवे तो समुद्र अने सरिता (नदी) नी पेठे तेमनां शरीर पण एक थयां. हवे तेओए परस्पर दृढ आलिंगन दीधुं. पछी प्रेमगर्भित वातो करीने तथा नवनवा रतिसंभोग करीने तेनाज हृद (झरा) मां निमग्न थयां होय, तेम तेओए रात्रिना बे पहोर गाळ्या. एटले रति (कामभोग) ना श्रमथी श्रमित थएलां अने परस्पर उपधान (ओशीका) समान बाहुलता उपर सूतेलां तेमने नयनकमळने विभावरी (रात्री) समान निद्रा आवी गई.

हवे कायचिंता (जंगल जवा) ने अर्थे उठेलो देवदत्त तेज अशोकवनिकामां गयो. तो ते बन्नेने सूतेलां जोयां. ते विचारवा लाग्यो "धिक्कार छे ! आ म्हारी पापी पुत्रवधुने के, पर पुरुष साथे क्रीडा करी श्रमित थएली भरनिद्रामां जारनी साथेज सूतेली छे." आम कही ते वृद्ध सुवर्णकार "ते जार पुरुषज छे" एम निश्चय करवाने गृहनी अंदर जई पोताना पुत्रने एकलो सूतेलो जोई विचारवा लाग्यो. "हुं धीमे रहीने एना पगनुं झांझर काढी लउं के, जेथी म्हारो पुत्र ए निशानी वडे 'ए व्यभिचारिणी छे' एवुं म्हारुं कहेवुं मान्य करे." एम चोरनी पेठे तुरत तेना पगमांथी झांझर काढी लईने ते तेज रस्ते पाछो घरमां जतो रह्यो.

झांझर खेंचायाथी ते स्त्री तुरत जागी गई ! साधारण रीते भयमां उंघी गएला प्राणीओने भयने लीधे निद्रा ओछी होय छे. तेणे जाण्युं के, म्हारा ससराए झांझर काढी लीधुं छे; तेथी तेणे

भयथी कंपीने पोताना यारने उठाडीने कह्युं. " शीघ्र जतो रहे, म्हारा ससराए आपणने जोयां छे. हवे मने अनर्थ पासे आव्यो छे. तेथी तुं सहाय देवाने यत्न करजे." हा कहीने अर्धां वस्त्र पहेरीने ते भयथी जतो रह्यो एटले ते पुंश्चली (स्त्री) पण सद्य जईने पोताना पतिनी सोडमां सूती. चतुर स्त्रीओमां अग्रेसर एवी तेणे हिम्मत राखीने गाढ आलिंगन पूर्वक पोताना पतिने जगाड्यो, ने तेने कह्युं के " हे आर्यपुत्र ! अहिं मने बहु घाम (ताप) पीडा करे छे, तेथी चालो आपणे वायुथी हालतां पल्लववाळी अशोकवनिकामां जईए." स्त्रीने आधीन ऋजु (सरळ) एवो देवदिन्न पण तेना गळामां हाथ नांखीने अशोकवनिकामां गयो. त्यां जईने ज्यां ते युवान साथे सूतेली तेने तेना ससराए जोई हती, त्यांज ते पोताना पतिने दृढ आलिंगीने सूती. त्यां तेनो सरळबुद्धिवाळो पति तुरत उंघी गयो ! कारण के, सरळ मनवाळा प्राणियोने निद्रा प्राये सुलभ होय छे.

पछी नटीनी पेठे आकार गोपवीने तेणे पतिने कह्युं. " तमारा कुळमां आ ते केवो आचार के जे कह्यो पण जाय तेवो नथी ? वक्षःस्थळ उघाडुं मूकीने तमने आलिंगन दईने हुं सूती हती, तेवामां तमारा पिताश्रीए आवीने आ म्हारा पगमांथी नूपुर काढी लीधुं. पूज्योए (सासु–ससरा विगेरे वडीलोए) तो कोई पण वखते वधू (वहु) नो स्पर्श करवो योग्य नथी; त्यारे पतिनी साथे कामगृहमां सूतेली होय त्यारनी तो वातज शी कहेवी." देवदिन्ने कह्युं. " हे मनस्विनि ! हुं त्हारा देखतां प्रभाते आ वात म्हारा पिताश्रीने उपालंभ (ओलंभा–ठपका) सहित कहीश."

त्यारे ते स्त्रीए कह्युं. " अत्यारेज तेमने कहेवुं जोईए; नहि तो सवारे तो एकहेशे के, तुं अन्य पुरुष साथे सूती हती. " देवदिन्ने कह्युं. " हुं तेमने पाछा पाडीने एम कहीश के, हुं सूतेलो हतो, ने तमे नूपुर लई गया छो; हुं निश्चे त्हारा पक्षमांज छुं. " ते उपरथी " हे प्रिय ! अत्यारे जेवुं कहो छो, तेवुंज प्रभाते कहेजो. " एम (कही) ते धूर्त्ताए तेनी पासे घणा सम खवराव्या.

हवे प्रभाते देवदिन्ने गुस्से थईने पोताना पिताने कह्युं. " हे तात ! तमे तमारी वहूनुं नूपुर काढी लीधुं, ते शुं कर्युं ? " वृद्ध स्वर्णकारे कह्युं. " हे वत्स ! आ त्हारी स्त्री असती छे, में तेने गई रात्रीए अशोकवाटिकामां बीजा पुरुष साथे सूतेली जोई, तेथी तेनां खराब आचरणनी दृढ खात्री करी आपवाने वास्ते में तेना पगमांथी ए नूपुर काढी लीधुं छे. " पुत्रे कह्युं. " हे तात ! ते वखते हुं सूतो हतो, बीजुं कोई नहोतुं; तमारा जेवा निर्लज तातथी हुं लजवाउं छुं के आ (तमे) शुं कर्युं ! तेनुं नूपुर तमे तेने पाछुं आपो; ते संताडो नही, तमे लीधुं त्यारे हुंज सूतो हतो. एतो महासती छे. " वृद्ध पिताए कह्युं. " ज्यारे में ए नूपुर काढी लीधुं, त्यारे में घरमां जईने जोयुं हतुं तो, तुं घरने विषे एकलो सूतेलो हतो. " दुर्गिलाए कह्युं. " हे तात ! हुं आवुं कलंक नहिं सहन करूं, दैवीक्रिया करीने पण हुं तमने खात्री करी आपीश. जेम धोयेला श्वेत वस्त्रने विषे मषीनुं बिंदु पण शोभे नहि, तेम म्हारा जेवी कुळवती नारी उपर वाचा मात्रे करीने पण आवुं कलंक शोभे नहीं. अहिंना शोभन यक्षनी जांघ वच्चे थईने हुं नीकळी जईश; कारण के जे अशुद्ध होय छे, ते तेमांथी नीकळी

शकतुं नथी. विकल्पमां निमग्न एवा पोताना ससरानी समक्ष अने जेने कांई विकल्प नहोतो. एवा पोताना पतिनि समक्ष, धिट्टाईना समुद्र जेवी ते स्त्रीए एवी प्रतिज्ञा करी.

पछी ते स्नान करी, श्वेत वस्त्र पहेरी, धूप अने पुष्प-फूल विगेरे पूजानी सामग्री लईने, सर्व संबंधी वर्गनी समक्ष यक्षनी पूजा करवाने गई. त्यां ते यक्षनुं पूजन करती हती, तेवामां तेनो यार (अगाउथी करी राखेला) संकेत प्रमाणे, गांडो थई गयो होय तेम आवीने, जेवी रीते क वर्ग (ना अक्षरो क्खग्घङ्) कंठ देशे लागे छे (कंठ देश थकी बोलाय छे) तेवी रीते कंठ देशे (ते स्त्रीने गळे) वळगी पड्यो. त्यां तेने गांडो छे एम कहीने, लोकोए गळुं पकडीने काढी मूक्यो; ने ते स्त्री फरीथी स्नान करी यक्षने पूजी आ प्रमाणे कहेवा लागी. " में पति शिवाय बीजा कोईनो कदापि स्पर्श कर्यो नथी अने आ गांडो म्हारे गळे वळगी पड्यो, ते तो प्रत्यक्ष छे त्यारे हवे म्हारो पति तथा आ गांडो माणस ए बे शिवाय, जो कोई अन्य पुरुष म्हारे शरीरे अडक्यो न होय, तो हे यक्ष ! मने (सतीने) शुद्धि आपनारो था. (शुद्ध छुं एवुं पारखुं करी आप); कारण के, तने सत्य प्रिय (वहालुं) छे. " यक्ष पण शुं करवुं ? एवी चिंतामां पेठो, एवामां तो ते कुलटा, तेनी बन्ने जांघ वच्चे थईने नीकळी गई ! ! !

तेज क्षणे जनोए, "शुद्ध छे शुद्ध छे" एवो नाद फरी मूक्यो, एटले राजाध्यक्षोए तेना कंठमां पुष्पनी माळा पहेरावी. पछी वाजित्रो वागते अने हर्ष पामेला बंधुजने परवरेली तेमज देवदिव्ये स्वीकारेली ते स्त्री, ससराने घेर गई. तेणे नूपुर काढी लेवाथी बेठेला

कलंकने उतार्‍युं, तेथी त्यारथी तेने लोको "नूपुरपंडिता" कहेवा लाग्या. वधुए बुद्धि वडे देवदत्तनो पराभव कर्‍यो, तेथी त्यारथी चिंताने लीधे वारि (हाथीने बांधवानु दोरडुं, जग्या) मां बंधायला हस्तीनी पेठे, तेनी निद्रा जती रही एटले राजाए तेने योगीनी समान निद्रा रहित जाणीने, तेने माग्या प्रमाणे वृत्ति (आजीविका) बांधी आपीने पोताना अंतःपुरनो रक्षक ठरार्‍यो.

हवे रात्रीए एक वखत ते रक्षक (वृद्धि सोनी) उंघे छे के, जागे छे ? ते जोवाने एक राणी वारंवार तेनी निरीक्षा (तपास) करवा लागी. तेथी तेणे विचार्‍युं के "वारंवार उठीने आ मने जोई जाय छे, तेनुं कांई कारण जणातुं नथी." तेथी ते "म्हारा सूई जवाथी ए शुं करशे ? " ए जाणवाने खोटी निद्रामां सूई गयो; एटले तो ते फरीथी बहार नीकळी. रक्षकने भरनिंद्रामां सूतेलो जोई हर्ष पामी चोरनी पेठे धीमे धीमे तेणे गवाक्ष (गोख) तरफ जवा मांडयुं. ते गवाक्षनी नीचे ऐरावत हस्तीना न्हाना भाई जेवो अने हम्मेशां मद झरतो एक राजवल्लभ हस्ती बांध्यो हतो. ते हस्तीना महावत उपर आशक्त बनेली ते राणी, एक लई मूकी शकाय एवा पाटीयाना ककडाने खशेडीने गवाक्ष थकी बहार नीकळी. त्यां नित्यना अभ्यासथी शीखेला हस्तीए तेने सूंढवडे लईने नीचे भूमि उपर मूकी, पण ते महावत तो तेने जोईने कोपायमान थयो. "केम मोडी आवी ? एम कहीने लाल-चोळ आंखो करीने, दासीनी पेठे ते राणीने हाथीनी सांकळवडे मारी. राणीए कह्युं, "मने मारो नहि, आजे राजाए कोई नवो अंतःपुर रक्षक मोकल्यो छे; ते जागतो होवाथी म्हारे रोकावुं

पड्युं. घणा वखत पछी ते उंघी गयो एटले लाग जोईने हुं मांड मांड अहिं आवी छुं–एम कहीने, "हे सुंदर ! म्हारा उपर कोप न करो." आ प्रमाणेनां मिष्ट वचने समजाव्यो, त्यारे ते महावत कोप त्यजी, ते राणीनी साथे कांई पण व्हीक शिवाय ईच्छा प्रमाणे क्रीडा करवा लाग्यो. रात्री वीती जवा आवी, एटले ते हस्तीनी सूंढनी मदद वडे तेना उपर थईने पोताने स्थानके गई.

स्वर्णकारे विचार्युं " अहो ! अश्वो अने कूकडाना चरित्र जेवुं स्त्रीओनुं चरित्र जाणवाने कोण समर्थ छे ? अहो ! सूर्यने नहि जोनारी (अर्थात् अंतःपुरनी वहार न नीकळवा पामती) राजानी राणीओनुं पण शीळ भंग थाय छे, तो बीजी स्त्रीओनी तो शीवात ? जेओ जळ लाववा विगेरे कार्यने अर्थे, नगरमां निरंतर जती आवती होय छे; तेवी साधारण गृहनी स्त्रीओनुं शीळ क्यां सूधी (टके) ? " आम विचारीने पुत्रवधुनां (पुत्रनी वहुनां] दुष्ट आचरण नहि सहन करवानी चिंताने त्यजी दईने, कोई देवादार देवुं दई देवाथी, जेम निवृत्तिए सूई जाय तेम निरांते सूई रह्यो. प्रभात थयुं तो पण ते स्वर्णकार जाग्यो नहि, तेथी दास लोकोए जईने राजाने निवेदन कर्युं. राजाए ते उपरथी कह्युं. " कांई कारणने लीधे एम थयुं हशे (तेथी) ते ज्यारे जागे त्यारे तेने म्हारी पासे लावजो. " आ प्रमाणे राजानो आदेश सांभळी तेओ गया अने ते वृद्ध स्वर्णकारे पण आज घणे दिवसे सात रात्रीनुं निद्रासुख अनुभव्युं (अर्थात् ते सात दिवस पर्यंत सुई रह्यो-) सात रात्री पूरी थई एटले ते जाग्यो; तेने राजा पासे लई गया, त्यां तेने राजाए पूछ्युं. " जेम भाग्यहीन पासे कामिनी

आवती नथी, तेम शुं तने अगाउ कदि निद्रा न होती आवती ? तुं सात रात्री सूधी केम सूई रह्यो.; तेनुं शुं कारण ? कही दे. तने अभय वचन आपुं छुं " ते उपरथी तेणे जोयुं हतुं तेवुं ते रात्रीनुं, राणी, हस्ती अने महावतनुं वृत्तांत राजाने कही संभळाव्युं. एटले तेने तेना तरफ पोतानी कृपा वतावी, तेने विदाय कर्यो. ते पोताने घेर गयो, ने पोतानुं दुःख ओछुं थवाथी सुखमां रहेवा लाग्यो. माणसने माणस थकीज धैर्य मळे छे.

हवे ते दुराचारी राणीनी परिक्षा करवाने राजाए एक लाकडानो हस्ती कराव्यो अने राणीओने कह्युं, आजे में एवुं स्वप्न जोयुं के, सर्व राणीओए आजे म्हारी समक्ष नग्न थईने आ लाकडाना हस्ती उपर वेसवुं. सर्व राणीओए ए उपरथी राजानां देखतां ते प्रमाणे कर्युं. पण पेली एक राणीए कह्युं. " हुं तो आ हस्तीथी वीहुं छुं." राजाए तेने रोषमां अने रमतमां कमळदंडनो प्रहार कर्यो एटले ते मूर्च्छा पाम्यानो ढोंग करी भूमि उपर पडी गई. आ सघळा उपरथी राजाए बुद्धिथी निश्चय कर्यो के, ते स्थविर (वृद्ध) स्वर्णकारे कही, ते आज पापी दुराचारी कुळ लज्जावनारी छे. वळी तेनो वांसो जोतां तेणे त्यां सांकळना प्रहारनां चिन्हो जोयां, तेथी तेणे टचकारो करी हास्यपूर्वक कह्युं. " मत्त हस्ती साथे क्रीडा करे छे, छतां तुं लाकडाना हस्तीथी वीहे छे ? सांकळना मारथी खुशी थाय छे, छतां कमळदंडना प्रहारथी तुं मूर्च्छा पामे छे ?" आम कहेतां कहेतां राजानो कोपाग्नि प्रदिप्त थयो; तेथी तेणे पर्वत उपर लई जईने ते महावतने हस्ती उपर वेसारीने तेनो

करवा इच्छयुं. तेनी साथे ते राणीने पण हस्ती उपर बेसारीने ते उग्रशासनवाळा राजाए पेला अधम महावतने फरमाव्युं के, पर्वतना विषम प्रदेश उपर लई जईने आ हस्तीने तुं पाडी नांखजे अने ते पडशे एटले तमारा बन्नेनो नाश थशे."

ए सांभळीने महावत हस्तीने पर्वतना शिखर उपर लई गयो, त्यां तेने एक पग अद्धर स्थिर रखावीने त्रण पगे उभो राख्यो. लोकोए ते जोई हाहाकार करी मूक्यो अने तेओ कहेवा लाग्यां. "हे उत्तम भूपति! आवा आज्ञा प्रमाणे वर्त्तता हस्तिरत्नने मारी नांखवो ए उचित नथी." पोते कांई सांभळ्युं नथी–एम बतावीने राजाए तेने हस्तीने पाडीज नांखवानुं कह्युं, ते उपरथी महावते तेने बे पगे उभो राख्यो. ते उपरथी "हा हा! हस्तीनो वध करशो नहि." एम लोको बोलवा लाग्या, त्यारे तो नृपतिने वधारे वधारे तृष्णा थती गई! तेथी महावते हस्तीने एक पगे उभो राख्यो. आ उत्तम गजनो वध थतो न जोई शकवाथी लोकोए हाहाकार करी मूक्यो, ने उंचा हाथ करीने तेओ कहेवा लाग्या. "ए राजहस्ती छे, ए बीजा हस्तीओने असह्य छे; वळी एने सारी रीते शिक्षण आपेलुं छे एटलुंज नहि पण ते सर्व लोकोने प्रिय छे, ने दक्षिणावर्त्त शंख (जमणी बाजुना वळवाळा शंख) नी पेठे दुर्लभ छे. आप तो अपराधीओने शिक्षा करवाने समर्थ छो. चहाओ ते करी शको तेम छो. पण तेम करवाथी आपनो अविवेकथी उत्पन्न थतो निरंकुश अपयश थशे. हे स्वामिन्! स्वामीए पोतेज कार्याकार्यनो विचार करवो जोईए; वास्ते आप पोते विचार करीने, कृपा करीने ते गजरत्ननुं रक्षण करो."

आवुं सांभळीने राजाए ते वातनी हा कही अने कह्युं के "तमे सर्वे ए महावतने म्हारी वती कहो के, तेनुं रक्षण करे." त्यारे लोकोए ते महावतने पूछ्युं. "हे श्रेष्ठ आधोरण (महावत)! आटली उंची भूमिए लई गया पछी ते हस्तीने तुं पाछो वाळवाने शक्तिमान् छे ?" तेणे जवाब आप्यो. "जो पृथ्वीपति अमने बन्नेने अभय वचन आपे, तो हुं एने क्षेमे उतारुं." लोकोना केहेवा उपरथी राजाए तेमने अभय वचन आप्युं. एटले महावते हाथीने धीमे धीमे नीचे उतार्यो. पछी राणी अने महावत बन्ने हाथीनी पीठ उपरथी उतर्यां, त्यारे राजाए कह्युं. "म्हारो देश तमे त्यजी द्यो." तेथी तेओ बीजे पलायण करी गयां.

तेओ नासतां नासतां सांजे एक गाम पासे आवी पहोच्यां; त्यां तेओ साथे एक शून्य देवालयमां सूइ रह्यां. मध्यरात्रीने समये ते गाममांथी एक चोरे चोरी करीने पाछळ पडेला आरक्षक पुरुषोथी भय पामी नासी आवीने तेज देवालयमां प्रवेश कर्यो. "सवारमां आपणे चोरने पकडी लईशुं." एवो निर्णय करीने पहेरेगीरो तुरत ते देवालयनी चोतरफ फरी वळ्या. (अहिं देवळमां पेलो चोर, आंधळानी माफक हाथ फेरवतो फेरवतो पेलां बे जण सूतां हता, त्यां पहोच्यो. ते चोरे स्पर्श कर्यो, छतां पण ते महावत जाग्यो नहीं; कारण के, श्रम पाडवाथी उंघी गएला माणसने वज्रलेपना जेवी निद्रा आवी जाय छे; पण राणी तो तेना करना जरा स्पर्शथीज जागी गई अने स्पर्शथीज अनुरक्त थई गई; तेथी तेने धीमेथी पूछ्युं. "तुं कोण छे ?" तेणे पण धीमेथी उत्तर आप्यो के, "हुं तस्कर छुं, म्हारी पाछळ पहेरेगीरो दो-

डता आवे छे, तेथी हुं अहिं प्राण बचाववाने वास्ते पेठो छुं.' व्यभिचारिणी स्त्री बोले तेम ते तेना उपर मोहित थईने बोलवा लागी. "जो तुं मने स्त्री करवाने इच्छतो हो तो हुं तने निःसंदेह बचावुं." ते चोरे कह्युं. "तुं म्हारी स्त्री थाय छे अने वळी म्हारा प्राण बचावे छे; तेथी तो मने आजे सुवर्ण मळ्युं अने ते पण सुगंधी मळ्युं. परंतु हे सुंदरांगी! हुं पूछुं छुं के,–तुं म्हारुं केवी रीते रक्षण करीश? ते तुं मने कहीने शांत कर." त्यारे तेणे कह्युं. "हे सुभग! ज्यारे ते आरक्षको आवशे, त्यारे हुं कहीश के तुं म्हारो स्वामी छे." चोरे कह्युं. "बहु सारु."

प्रभात थयुं त्यारे हथीयार सहित सुभटो आव्या, ने ते त्रणे जणने भ्रकुटी चढावीने पूछयुं. "तमारा त्रणमांथी कोण चोर छे?" तुरतनीज मायावाळी ते धूर्त्त स्त्रीए तेमने ते चोरने उद्देशीने कह्युं. "ए म्हारो प्रिय (स्वामी) छे." वळी ते हस्त जोडीने बोलवा लागी. "हे भाईओ! अमारे अन्य ग्राम प्रत्ये जवुं हतुं, पण दिवस अस्त थई जवाथी अमे अहिं वास कर्यो." ते सुभटो पण एकठा थई विचार करी कहेवा लाग्या." चोरने घेर आवुं स्त्री रत्न संभवे नहि. ए ब्राह्मणी हो, वणिकपुत्री हो, राजपुत्री हो के बीजी कोई हो, पण तेनी मूर्त्ति पवित्र छे; तेथी चोर तो एनो पति होय नहि. विविध प्रकारनां वस्त्राभूषणवाळी साक्षात् लक्ष्मी समान आवी जेनी पत्नि होय, ते पोतानी आजीविका चोरी उपर शा वास्ते चलावे? तेथी आ त्रीजो रह्यो, तेज चोर छे! एम विचारीने ते महाव्रत उपर दोष मूकीने तेओए सद्य तेने शूळिए चढाव्यो. त्यां तृषा लागवाथी ते मार्गे जता आवता जेने

जेने दीठा तेमने शूळि उपर चढावेला ते चोरे नमणताईथी कह्युं. मने " पाणी पाओ, पाणी पाओ." पण राज्यभयने लीधे कोईए तेने पाणी पायुं नहीं; कारण के, सर्व कोई आत्मरक्षा पूर्वकज धर्म करे छे. अर्थात् पहेलो जीव ने पछी धर्म ए प्रमाणे सर्व लोको करे छे.)

हवे जिनदास नामनो कोई श्रावक ते रस्ते थईने जतो हशे, तेने जोईने तेनी पासे तेणे पाणी माग्युं. त्यारे तेणे कह्युं. " हुं तने जळ लावी आपुं छुं; पण एटलामां तुं एक म्हारा कह्या प्रमाणे कर, 'नमो अरिहंताणं' ए प्रमाणे बोल्या कर." तृषातुर हतो तेथी ते महावतपण एम उद्घोषणा करवा, (बोलवा) लाग्यो; त्यां तो राजपुरुषोनो आदेश लईने ते श्रावक पाणी लई आव्यो. पाणी आवतुं जोई शांत थई ते महावत 'नमो अरिहंताणं' एवुं वारंवार बोलतो बोलतो मृत्यु पाम्यो. ते असंश्रुत आचारवाळो हतो; तो पण अंतसमये अकामनिर्जरा थवाथी काळ करीने नवकार (मंत्र) ना प्रभावथी व्यंतर देवता थयो.

हवे ते व्यभिचारिणी पण त्यांथी आगळ चोरनी साथे चालवा लागी; तेवामां (वच्चे) जळना पूरने लीधे दुस्तर एवी एक नदी आवी. एटले चोरे ते पुंश्चली (स्त्री) ने कह्युं. " हे प्रिये ! वस्त्राभरणना भार सहित तने हुं एकी वखते उतारी शकीश नहीं. तेथी त्हारां वस्त्राभूषण मने आप, ते हुं सामे तीरे लई जउं, पछी रमत मात्रमां तने पण लई जईश. हुं आवुं त्यां सूधी तुं आ शरना जथामां संताई रहे; एकली छे, तो पण व्हीती नाहि, हुं थोडा वखतमां पाछो आवीश, ने तने पीठ उपर बेसारी, वरतां माणसनी पेठे सामे तीरे पहोंचाडीश. म्हारुं कह्युं मान, व्हीश नहीं." ए

सांभळीने ते कुलटाए शरमां संताईने तेना कहेवा प्रमाणे कर्युं; ने ते चोर पण वस्त्राभरण सहित पेले पार पहोचीने विचारवा लाग्यो. "जेणे म्हारा उपरना रागने लीधे, पोताना भर्त्तारने मारी नंखाव्यो, एवी हळदरना जेवी क्षण राग स्नेह-रंगवाळी मने पण मारी नांखे." एम विचारी ते वस्त्राभूषण लई, हरिणनी पेठे पाछुं वळी जोतो जोतो नासी गयो. तेने जतो रहेतो जोई, हस्तिनीनी पेठे कर उंचा करी, जन्म्या जेवीज नग्न ते कहेवा लागी. "मने छोडीने तुं क्यां जाय छे?" चोरे कह्युं. "तने नग्नने शरना वनने विषे एकली राक्षसीनी समान जोईने हुं बीहुं छुं; म्हारे त्हारुं हवे काम नथी." एम कहीने पक्षिनी माफक ते तो अदृश्य थई गयो, ने ते पतिनो नाश करवावाळी धृष्टा स्त्री तो त्यांज रही.

हवे ते आधोरण महावतनो जीव, जे देवता थयो हतो, तेणे अवधिज्ञानवडे ते विचारीने आवी हालतमां जोई. पोताना पूर्व जन्मनी स्त्रीने बोध देवाने वास्ते तेणे मुखमां मांसना ककडावाळा एक शृगाळ (शियाळ) नुं रूप धर्युं. ते त्यां आगळ नदीने तीरे मांसनो ककडो पडतो मेलीने पाणीनी व्हार उंचुं मुख राखीने रहेला एक मत्स्यने लेवाने दोड्युं, त्यारे ते मत्स्य तो पाणीमां पेसी गयुं; ने तेणे विकूर्वेला (गृध्र) पक्षीए तेनो मांसनो ककडो पण लई लीधो!

आ कौतुक जोइने नदीने तीरे शरना वनमां बेठेली पेली नग्न राणी दुःखथी दीन थइ गया छतां पण बोली. "हे दुर्मति शृगाळ! मांसनो ककडो छतो हतो, तेने पडतो मूकीने तुं मत्स्य लेवा जाय

छे, पण तुं तो मांसथी अने मीन (मत्स्य) थी बन्नेथी भ्रष्ट थयो; शुं जोया करे छे ?" ते उपरथी ते जंबूके कह्युं. "हे नग्न स्त्री! तुं पण शुं जुए छे? तुं ए परणेला भर्तार (राजा)ने त्यजी दइने उपपति जारनी इच्छावाळी थइ तो तुं पण पति अने जार ए * बन्नेथी भ्रष्ट थइ"

आ सांभळीने ते घणी व्हीवा लागी, तेथी ते व्यंतर देवता तेनी पासे पोतानुं महर्द्धिक (महाऋद्धिवाळुं) रुप प्रकट करीने आ प्रमाणे बोल्यो. "हे पापी स्त्री! तें आवां पापकर्म कर्यां छे, तो पण हजुए एवी छतां पण जो तुं जिनधर्मने अंगीकार करीश तो ते जळना पूरनी पेठे त्हारा पाप पंकने दूर करशे. हे मुग्धे! जेने तें मरावी नंखाव्यो हतो, ते हुं महावत छुं; तुं जो, हुं जिनधर्मना प्रभावथी देवता थयो छुं" (ए सांभळीने) "हुं ए धर्म अंगीकार करीश." एवो तेणे निश्चय कर्यो एटले तेने साध्वीनी पासे लइ जइने तेणे (देवताए) दीक्षा लेवरावी. इति नूपुरपंडिता अने शियाळनी कथा.

(जंबूकुमारने तेमनी स्त्री पद्मश्री कहे छे) "आवां भोगने विषे प्रवर्तावनारां, तेम ज ते थकी अळगां राखनारां बन्ने प्रकारनां दृष्टांतोनो अनादर करीने, आप पण विषयसुखनो अनुभव करो."

त्यारे जंबूकुमारे कह्युं. "हुं विद्युन्माळी विद्याधरनी पेठे, प्रेम घेलो थयो नथी; तेनुं आख्यान सांभळ—

* मागधि जंबूचरित्रना मते, राजा, महावत अने चोर; ए त्रणेथी भ्रष्ट थइ.

विद्युन्मालीनी कथा. १६.

आज भरतक्षेत्रने विषे, (वे) पांखोथी संयुक्त पक्षीनी समान, बन्ने (उत्तर अने दक्षिण) भरतार्द्धने जोडी देनारो (मध्यमां रहेलो) वैताढ्य नामे पर्वत छे ते उपर उत्तरश्रेणिना भूषणरुप अने देवताओने अति प्रिय एवुं गगनवल्लभ नामनुं उत्तम नगर छे. त्यां परस्पर प्रीतिवाळा, वे सहोदर (भाइ) मेघरथ अने विद्युन्माळी नामना तरुण विद्याधर रहेता हता. तेओए विचार कर्यो के, आपणे विद्या साधवाने अर्थे चालो भूचरोनी वस्तिमां जइए; कारणके, आपणी विद्या त्यांज सधाय तेम छे. विद्यासिद्धि करवाने विषे आ प्रकारनो विधि पण छे. "अति नीच कुळमां जन्मेली कन्याने परणवुं, ने एक वर्ष पर्यंत ब्रह्मचर्य पाळवुं." पछी तेओ मातापितानी अनुज्ञा लइने दक्षिण भरतार्द्धमां वसंतपुर नामना नगरमां आव्या. त्यां बुद्धिना भंडार एवा ते बन्ने, चंडाळनो वेष लइने चंडाळनी पाटीमां जइ, तेमनुं आराधन करवा लाग्या. तेओ तुष्यमान थया एटले तेमणे पूछ्युं. "तमे अहिं केम आव्या छो? तमने अहिं आवी वस्याने घणो काळ व्यतीत थयो छे." तेमणे खरी वात छूपावीने उत्तर आप्यो. "हे हितकर्ताओ! अमे क्षिति प्रतिष्ठित नगरथी आवीए छीए. अमारा मा बापे अमने कुटुंबमांथी काढी मूक्या, तेथी रोषे भराइने नीकळी आव्या, ते फरता फरता अहिं आव्या छीए." मातंगो (चांडलो) ए कह्युं. त्यारे तमे अमारो आश्रय करीने अहिं रहो अने अमे तमने पूछीए छीए के, तमारे परणवाथी मरजी छे? तो अमे तमने वे कन्या

आपीए; पण जो तमे अमारी कन्यानुं पाणिग्रहण करशो, तो तमारे अमारी जातिने उचित सघळुं करवुं पडशे." तेओए हा कही, ते उपरथी ते चंडाळोए तेमने काणी अने दंतुर (दांत बहार नीकळेला) एवी बे कन्या परणावी. त्यार पछी विद्युन्माळी तो कुरुप एवी पण मातंग कन्या उपर अति व्यामोहित थयो अने विद्या साधन कांइ पण करी शकयो नहि.

अनुक्रमे विद्युन्माळीनी स्त्री गर्भवती थइ अने वर्ष पूर्ण थए मेघरथे तो विद्या सिद्ध करी, एटले तेणे प्रीतिने लीधे विद्युन्माळीने कह्युं. "हे भाइ! आपणे विद्यानुं साधन कर्युं; माटे चाल, चंडाळ कुळनो त्याग कर. हवे आपणे वैताढ्य पर्वत उपरना विहारनी सुख संपत्तिने योग्य थया; तेथी तुं मातंगी (चंडाळ कन्या)ने त्यजी दे. हवे आपणने विद्याधरीओ पोतानी मेळे आवीने वरशे." विद्युन्माळीए लज्जाने लीधे नीचुं मुख करी कह्युं. "हे विद्यावान्! हे सुव्रत! तुं वैताढ्य उपर जा; कारण के, तें त्हारुं कार्य सफळ कर्युं छे. अधम सत्ववाळा में तो नियम रुप वृक्षने त्रोडी नांख्युं छे, त्यारे म्हारे तेनाथी उत्पन्न थनारुं विद्यासिद्धि रुप फळ क्यांथी होय? आ विचारी सगर्भा स्त्रीने त्यजी देवी, ते मने योग्य नहि अने वळी विद्यावान एवा त्हारी साथे विद्या वगरनो हुं आवुं, तेथी मने शरम आवे छे तें विद्यासाधन कर्युं छे एटले तुं जा; त्हारुं कल्याण थाओ. पण में तो ते कर्युं नहि; एटले हुं त्यां बंधुओने केवी रीते मुख बतावुं? में पोतेज प्रमत्त (प्रमादी) थइ पोतानेज छेतर्यो छे. हवे हुं श्रम (महेनत) लइने विद्या सिद्ध करीश. त्हारा भ्राता उपर स्नेह राखीने पाछो तुं वर्षने अंते मने

तेडवा आवजे, जेथी हुं ते वखते विद्या साधी रहीश, एटले त्हारी साथे आवीश. " चांडाळपुत्री साथे प्रेमपाशथी बंधाएला तेने ते मेघरथ लइ जइ शक्यो नही; तेथी ते एकाकी वैताढ्य पर्वत उपर गयो; त्यां तेना बंधुओए तेने " तुं एकलो केम आव्यो, त्हारो भाइ क्यां रह्यो? ए प्रमाणे पूछवा मांड्युं, त्यारे तेणे विद्युन्माळीनी कथा यथास्थित कही बतावी

हवे अहिं विद्युन्माळी चांडाळीनी कुरुपा स्त्रीए एक पुत्रने जन्म आप्यो, तेनेज विद्यासिद्धि जेवो गणीने ते हर्षित थयो. पुत्र प्रेमने लीधे ते म्लेच्छी उपर वधारे आसक्त थयो; तेथी ते कुबुद्धि, विद्याधरना सुखने दुष्ट स्वप्ननी माफक भूली गयो ते काणी अने दंतुर चांडाळीए तेनी साथे यथेच्छ सुख भोगवतां वळी बीजीवार गर्भ धारण कर्यो.

हवे विद्यासंपन्न मेघरथे पोताना भाईना विरहने लीधे, महा महेनते एक वर्ष निर्गमन कर्युं. ते आरसामां विद्युन्माळीना संबंधमां मेघरथने उत्तम भ्रातृभावने अनुरुप विचार थवा लाग्या. " हुं अहिं सुरसुंदरी समान विद्याधरीओनी साथे रहुं छुं अने ते कद्रुपी म्लेच्छी साथे नरक समान गृहस्थाश्रममां वसे छे. हुं अहिं बाग बगीचावाळा सातभूमिना महेलमां रहुं छुं अने ते स्मशानमां हाडकां अने मांसथी संकीर्ण एवी एक चांडाळनी झुंपडीमां रहे छे. हुं अहिं विविध विद्या रुप ऋद्धिनी मदद वडे यथेच्छ भोग भोगवुं छुं अने ते जीर्ण वस्त्र पहेरे छे तथा हलको खोराक खाय छे."

ए उपरथी मेघरथ वर्ष पुरुं थए पुनः (फरी) वसंतपुर गयो अने भाईने कहेवा लाग्यो. "हे भ्रातर! वैताढ्य पर्वत उपर आवीने हवे त्हारे उत्तम विद्याधर सुखैश्वर्य नथी अनुभववुं ?" विद्युन्माळी शरमाई जई हास्य करी कहेवा लाग्यो. "आ म्हारी बाळ वत्सवाळी स्त्री फरी गर्भवती थई छे. जेने बीजा कोईनो आधार नथी एवी आ म्हारी स्नेहाळु सपुत्रा अने सगर्भा स्त्रीने वज्र जेवा हृदयवाळो थईने त्हारी पेठे हुं त्यजी शकुं नही. माटे हे भाई! तुं जा; वळी कोई बीजे अवसरे मने दर्शन देजे. आ समय तो हुं अहिंज निर्गमन करीश; भाई तुं क्रोध लावीश नहि." मेघरथे तेने घणो घणो समजाव्यो, अंते खिन्न थईने ते पाछो गयो. सामो माणस अति मूढ होय, त्यारे तेनो हितकर्त्ता पण शुं करी शके ?

बीजो पुत्र जन्म्या पछी विद्युन्माळी तो प्रमादने लीधे, मातंग कुळने स्वर्ग थकी पण अधिक मानवा लाग्यो. वस्त्र अने भोजन प्रमुख तेने बराबर मळतां नहीं; छतां पण ते म्लेच्छीनी कुक्षिथी जन्मेलां बन्ने बाळकोने लीलाए करीने रमाडवामां तेने कांई दुःख जणायुंज नहि तेमज खोळामां बेसारतो त्यां तेओ वारंवार पैशाब करतां तेने पण ते गंधोदकना स्नान जेवुं गणतो. पोताने सुभगा मानती ते म्लेच्छी पदे पदे (पगले पगले) तेनो तिरस्कार करती तो पण आसक्त थएलो ते चांडाळ कुळनो दास थईने रह्यो.

भातृ स्नेहना अनुबंधने लीधे फरी पण मेघरथे आवी तेने आलिंगन देई गद्गद् वाणीए तेने कह्युं. "हे कुलिन! तुं चंडाळना कुळमां रहे नहीं. त्हारे अहिं शी प्रीति छे ? शुं मानसरो-

घरमां उत्पन्न थएल हंस कादि गृहना दुर्गंधी प्रवाहमां रमे खरो ? धूमवती (धूमाडावाळी) अग्नि जेम घरने मलीन करी नांखे, तेवी रीते त्हारा कुळने तुं त्हारा कुकर्मथी मलीन न कर." आ प्रमाणे बीजी वार समजाव्यां छतां पण तेणे साथे आववानी इच्छा बतावी नही, तेथी " हुं हवे अहिं पुनः नही आवुं " एम कहीने मेघरथ पाछो गयो.

पछी मेघरथे पितानुं राज्य चिरकाळ सूधी पाळी पारकी राखेली थापणने जेम सोंपी दे, तेम योग्य समये ते राज्य पोताना पुत्रने सोंपी दीधुं. पछी ते बुद्धिवंत मेघरथ सुस्थित आचार्य पासे दीक्षा लई, तप करी देवता थयो. ए प्रमाणे चतुर मेघरथ सुख परंपराने पाम्यो अने मूर्ख विद्युन्माळीए भवसागरमां भ्रमण कर्युं. इति विद्युन्माळीनी कथा.

जंबूकुमार पोतानी स्त्री पद्मसेनाने कहे छे. " ए विद्युन्माळीनी पेठे हुं रागांध थईने दुःखी नहि थउं; हुं तो उत्तरोत्तर सुखमांज लीन थईश."

ते उपरथी कनकसेनाए कह्युं. " हे स्वामिन् ! जरा म्हारुं पण मानोः ने शंखधमकनी माफक अतिशय न करो. ते शंखधमकनी कथा आ प्रमाणे–

शंखधमकनी कथा. १७

शालिग्राममां एक खेडुत रहेतो हतो, ते नित्य सवारथी सांज सूधी पोतानुं क्षेत्र साचवतो. क्षेत्र रुप सागरमां दूर थकी आवता

प्राणीओने ते मंच (खाटला) रुप प्रवहण उपर बेसीने शंख फूंकवे करीने नसाडी मूकतो.

एकदा केटलाएक चोरो ढोर चोरी लावीने ते क्षेत्रनी पडोशमां आव्या. त्यां ते शंख नाद सांभळीने विचारवा लाग्या. "ग्रामना सुभटो आ ढोरने पाछा वाळी जवाने अर्थे आगळ गया हशे अने तेनोज आ पासेनो शंखनाद छे." आम विचारीने ते चोर लोको ढोर त्यांज तेना खेतरनी नजीकमां छोडी दईने प्रभाते वृक्ष उपरथी पक्षीओ उडी जाय, तेम चारे दिशाए पलायन करी गया. ते क्षुधातुर ढोर पण धीमे धीमे चरतां चरतां अरुणोदय (सूर्योदय) वखते ते क्षेत्रनी नजीकमांज आवी पहोच्यां. खेडुत ढोर काढवा माटे दोड्यो, पण त्यां तेणे तेनी साथे कोई मनुष्य जोयुं नही. तेथी तेणे अनुमान कर्युं के, चोर लोको म्हारो शंखनाद सांभळीने व्हीने आ ढोरने छोडीने जता रह्या छे. "पापी माणसो जरुर सर्वत्र भयवाळा होय छे." पछी तेणे ढोरने गाममां लई जईने कांई पण शंका शिवाय गामवाळाने सोंप्यां; ते एम कहिने के "मने देवताए आप्यां छे, ते तमे ग्रहण करो." तेणे गामवाळाने गायवाळा कर्या. अर्थात् गायो पाछी लावी दीधी; तेना बदलामां गामवाळाओए ग्रामना यक्षनी समान तेनी अत्यंत भक्ति करी; कारण के, जे आपे तेज देवता कहेवाय. आ प्रमाणे एक वखत फाव्याथी बीजे वर्षे पण ते क्षेत्रमां जईने रात्रीए शंख फूंकवा लाग्यो.

एकदा ते चोरो बीजे गामथी ढोर चोरी लावीने मध्यरात्रीने

समये तेज क्षेत्रनी पडोशमां आव्या. त्यां शंखध्मानो म्हाटो शंखनाद सांभळीने सारी रीते सौष्ठव (चतुराई–होंशीयारी) नुं आलंबन करी तेओ मांहोमांहो बोलवा लाग्या. "आज प्रदेशमां ने आज क्षेत्रमां पहेलां आपणे शंखनो नाद सांभळ्यो हतो ने हमणां पण तेवोज सांभळीए छीए; तेथी तेज आ शंखने तेज वगाडनार कोई क्षेत्ररक्षक क्षेत्रनी रक्षाने माटे प्राणीओने हांकी काढवाने अर्थे आ शंख वगाडे छे. धिक्कार छे के, पूर्वे आपणे ठगाया."

पछी तेओ रुनी वाट करता होय, तेम हाथ घसता घसता अने वाछडां जेम गायना स्तनने दबावे तेम दांतवडे होठ पीसता पीसता तथा हस्तीओ सुंढ पछाडे तेम लाकडीओ पछाडता पछाडता वळी वळदोनी पेठे धान्यना छोडने कंपावता कंपावता ते चतुर चोरो शब्दानुसारे क्षेत्रमां गया. त्यां तेमणे शंख वगाडनारा माणसने मांचडा उपर बेठेलो जोयो. ते मांचडाना लाकडाने हलावी भूमि उपर पाड्यो; एटले आधार रहित थएलो ते क्षेत्ररक्षक पण नीचे पडयो. आधेय आधार विना एकलुं रही शकतुं नथी. पछी तेमणे तेने कण (दाणा) ना डुंडाने कूटे, तेम लाकडीओवडे मार्यो; तेथी तेणे खातो होय तेम पांच आंगुळिओने म्होमां नांखी, ते आजीजी करवा लाग्यो. तेमणे वळी तेने हाडकां कसकस थाय, तेवी रीते बांध्यो; तेना हाथ पण साथे जोडीने बांध्या, तेथी जाणे तेओ तेनी पासे इच्छा विरुद्ध अंजलि जोडावता होय, तेवो ते देखावा लाग्यो.

पछी तेओ सघळां ढोर तथा तेनां वस्त्रसुद्धां लईने जता रह्या,

ने ते खेडुतने क्षेत्रपाळना जेवो नग्न करी मूक्यो. चोरो तेने त्यांज मूकीने जता रहेला होवाथी सवार थई त्यारे गोवाळीया आव्यां, तेमणे तेने पूछ्युं एटले तेणे कह्युं. "धमवो (फूंकवो) धमवो, पण वहु न धमवो; कारण के, अति धमेलो (फुंकेलो) शोभतो नथी. थोडुं धमीने (फूंकीने—वगाडीने) जे मळ्युं हतुं, ते अतिशय वगाडवाथी खोवुं पड्युं. इति शंखधमकनी कथा.

(कनकसेना जंवूकुमारने कहे छे) " हे नाथ ! ते माटे आपने पण अतिशय करवुं योग्य नथी. हे पाषाणनी पेठे कठिन हृदयवाळा ! अमारी अवज्ञा करवी आपने लायक नथी. "

ते उपरथी जंवूकुमार जळ समान शीतळ वाणीथी वोल्या. " हुं शैलरसमां चोटी जनारा वानरनी पेठे, वंधननो अनभिज्ञ (नहि जाणनारो) नथी. (अर्थात् हुं वंधनोने जाणुं छुं.) ते वानरनी कथा आ प्रमाणे—

वानरनी कथा. १८

वनलक्ष्मीए करी फळद्रुप विंध्य नामनो पर्वत छे. तेमां म्होटा वानरना यूथनो उपरी एक वानर वसतो हतो. ते विंध्याद्रिनो पुत्रज होयनी ! तेम तेना वननी गुफाओमां क्रीडा करतो यूथना सर्व वानरोने हरावी देतो. स्त्री संवंधथी म्होटा राज्यना साम्राज्यनी सुख लीलाने वतावी आपतो होय, तेम ते महा वळवाळो एकलोज सर्व वानरीओनी साथे क्रीडा करतो.

एकदा कोई वीजा मदोन्मत्त युवान वानरे, ते वानरनी अवज्ञा करी अने वानरीओ उपर रागवाळो थई, तेमना संगमनी इच्छा

करवा लाग्यो. पाकवा आवेला तेथी लाल थएला अने फाटी गएला दाडिमना जेवा–कोई वानरीना–आताम्र (रताश पडता) मुखनुं ते चुंबन करवा लाग्यो; तो कोईना मुख उपर केतकीनी रज उडाडवा लाग्यो; वळी पोते गुंजाफळ (चणोठी) नो हार बनावी कोईना कंठमां पहेरावया लाग्यो अने कोईने विल्वपत्रनी वींटिओ करी करीने आपवा लाग्यो; तो कोईने म्होटा हींचका उपर वेसारीने खूब आलिंगन देवा लाग्यो. आ प्रमाणे पोताना हस्तबळने लीधे अग्रेसर एवा यूथपतिने पण न गणतो होय, तेम निःशंकपणे वानरीओनी साथे क्रीडा करवा लाग्यो. वळी कोई वानरी, नखांकूर वडे तेना पूंछडाने खजवाळती हती, तो कोई तेना सर्वांग उपरना वाळने प्रमार्जती हती. कोई कदलीना पंखा-वडे तेने वायु ढोळती हती, तो कोई कमळनां नाळवां लईने तेने वास्ते कर्ण (कान) नां आभूषणो बनावती हती.

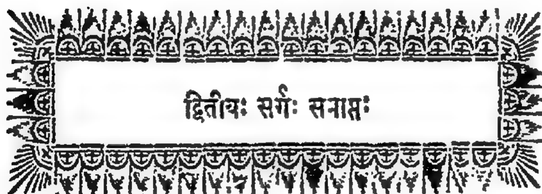
एकलामां उंची टोच उपर बेठेला ते म्होटा यूथपति (वानरे) दूरथी आ वानर युवानने जोयो, तेथी ते सद्य कोप करीने त्यां दोडी आव्यो. रोषमां पूंछडुं हलावतां हलावतां ते यूथपति वानरे पेला युवान वानरने पाषाणनो घा कर्यो. ते तेने वाग्यो; एटले ते क्रोधमां आवी, धुर् धुर् शब्द करतो भयानक देखातो, सिंहनी पेठे तेनी सामे दोड्यो. चिरकाळे मळेला वे मित्रो एक बीजाने जेम सर्वांगे भेटे तेम आ वे वानर दुश्मन छतां पण परस्पर सर्वांगे भेटवा लाग्या (अर्थात् युद्ध करवा लाग्या.) तेमां तेओ परस्परना शरीर उपर दंताग्रे करीने त्रटत् त्रटत् करवा लाग्या. (नखवडे

चामडी त्रोडवा लाग्या.) परस्परना दंत अने नखना प्रहारथी नीकळेला लोहीथी चर्चित थएला ते बन्ने, जाणे लालचोळक (वस्त्र) पेहेर्यां होय, तेवा देखावा लाग्या. परस्पर बाहुयुद्धे युद्ध करतां तेओ द्युतकारोनी पेठे एक त्रीजाने बांधवा लाग्या. तथा छोडवा लाग्या. (क्षणमां बांधता अने क्षणमां छोडता) छेवटे ते युवान वानरे, मुष्टिघातवडे जेनां अस्थि भागी नांख्यां छे एवो ते वृद्ध वानर, शीघ्र खसी गयो अने धीमे धीमे पाछो पासे आव्यो. एटले पत्थरना प्रहारे करीने ते युवाने तेनुं माथुं फोडयुं. प्रहारनी वेदना बहु थवा मांडी, एटले ते वृद्ध वानर दूरथी फेंकेला बाणनी पेठे त्यांथी नासीने छेटे जतो रह्यो.

प्रहारनी वेदनाथी दीन थई गएला अने तृषाए पीडित एवा तेणे भमतां भमतां एक झरता पर्वतमां शिलाजित जोयो. तेने ते णे पाणी धारीने तेमां मुख नांख्युं, तेथी ते तेनुं मुख भूमिमां थीज नीकळ्युं होय, तेम त्यांज चोटी रह्युं ! मुख खेंची लेवाने अर्थे तेणे पछी बन्ने हस्त तेमां नांख्या, ते पण त्यांज चोटी रह्या. पछी हस्तनी पेठे तेणे पोताना पग पण तेमां नांख्या; ते पण त्यां चोटी रह्या. तेथी जाणे तेनां पांचे अंगोमां खीला ठोक्या होय, तेम तेनुं मृत्यु थयुं. ते वानरे पोताना हाथ पग बहार राखीने जो पोतानुं मुख खेंची लीधुं होत, तो निश्चे ते शिलाजित थकी मुक्त थात; पण मुख न छोडवतां बीजां अंग तेमां नांखतो गयो, एटले वधारे चोटतो गयो. इति वानरनी कथा.

जंबूकुमार कहे छे-आ प्रमाणे प्रथम बाल्यावस्थामां जिर्ण ईंद्रिमांज लुब्ध एवो मनुष्य, पछी युवावस्थामां शिलारस जेवी नारीओने विषे लुब्ध थईने, पांचे ईंद्रियो सहित संसारना पंक (कचरा) मां डूबतो मरण पामे छे; पण हुं तेवो नथी.

इत्याचार्यश्रीहेमचंद्रविरचिते परिशिष्टपर्वणि स्थविरावलीचरिते महाकाव्ये —जंबूस्वामिविवाह-प्रभवचौरागम-मधुबिंदुपुरुषकथा कुबेरदत्तकथा-महेश्वरदत्तकथा-कर्षककथा-काककथा-वानरवानरी कथा-अंगारकारककथा-नूपुरपंडिताशृगालकथा-विद्युन्मालिकथा शंखधमककथा-शिलाजतुवानरकथावर्णनोनाम द्वितीयः सर्गः ॥

अथ तृतीयः सर्गः

पछी नभःसेनाए ऋषभदत्तना पुत्र (जंबू) ने अंजलि रचीने कह्युं. " तमे पेली वृद्ध स्त्री जेवा थाओ नहीं. तेनी कथा आ प्रमाणे छे—

बुद्धिनामनी वृद्धस्त्रीनी कथा. १ए

एक गाममां बुद्धि अने सिद्धि नामनी बे वृद्ध स्त्रीओ रहेती हती. ते बन्ने व्हेन पणीओ हती अने नित्य अत्यंत दुःखी हतीं.

ते गामनी व्हार इच्छित वस्तुने आपवावाळा, प्रसिद्ध भोळक नामना यक्षनुं मंदिर छे. दारिद्र रूप वृक्षनी उद्यान जेवी ते बुद्धि नामनी स्त्री, हम्मेशां पेला यक्षनुं सारी रीते आराधन करवा लागीं. प्रभाते मध्यान्हे अने संध्या समये हम्मेशां ते देवस्थाननुं प्रमार्जन करे; ने पूजा करीने तेनी आगळ नैवेद्य धरे. एम करता करतां यक्ष तुष्टमान थयो तेथी बोल्यो. " तने शुं आपुं ? " घणी आराधना करवाथी कपोत पण तुष्टमान थाय छे. ते स्त्रीए कह्युं. " हे देव ! जो तमे तुष्टमान थया हो, तो तमे मने एवुं आपो के, जेथी हुं सुख संतोषमां रहुं " यक्षे कह्युं. " हे बुद्धि ! तुं सुस्थित था. तुं प्रति दिवस म्हारा पगनी नीचे एकेक दीनार जोईश; (ते लई लेजे.) " त्यारथी तेने हम्मेशां एक एक दीनार मळवा लाग्यो, तेथी ते वृद्ध स्त्री, पोतानां सगां वहालांथी तेमज बीजा माणसोथी पण अधिक ऋद्धिवाळी थई.

जेणे स्वप्नमां पण दिव्य वस्त्र जोयां नहोतां ते हवे राजानी राणीनी पेठे क्षणे क्षणे नवनवां वस्त्र पहेरवा लागी ! जेने पहेलां खाटी छाश सरखीए मळती नहि, तेने घेर आजे म्होटा आंच ळवाळी हजारो गायो थई ? जे जन्मथी मांडीने जीर्ण झुंपडीमां रहेती, तेणे वेदी (ओटला) आगळ (बांधेला) मत्त हस्ती ओवाळो प्रासाद कराव्यो ! जे पहेलां परघरनां छाण वासीदां विगेरे कार्यो करी आजीविका चलावती, ते आज स्तंभनी पूतळीओना जेवी रूपवंत दासीओथी सेवावा लागी ! जे हम्मेशां पोताना खोराकनी चिंताने लीधे दीन रहेती, ते हवे यक्षे आपेली संपदाए करीने दीन जनोनो उद्धार करवा लागी ! ! !

बुद्धिनी आवी संपत्ति जोईने जेने मत्सर थयो छे एवी सिद्धि विचारवा लागी. " आने आवी संपत्ति क्यांथी प्राप्त थई ? पण ठीक छे ! म्हारे ने अने सखीपणुं छे, तेथी हुं तेनी विश्वासु छुं; एटले हुं एने सेंकडो मीठां वचन कहीने ए वात एनी पासेथी कढावीश. " आवी बुद्धिवाळी सिद्धि, बुद्धिने घेर गई. त्यां तेणे तेनो प्रियसखी कहीने सत्कार कर्यो. पछी तेणे पूछयुं. " हे भगिनी ! अणचिंतव्यो आवो विभव तने क्यांथी प्राप्त थयो ? त्हारा वैभव उपरथी अनुमान करूं छुं के, तने चिंतामणिरत्न तो नथी प्राप्त थयुं ! तने राजानो प्रसाद थयो के, कोई देवता संतुष्ट थयो के, तने कोई निधान जडी आव्युं के, तें कांई रसायन साध्युं ? हे सखि ! तने संपदा मळी, ते मनेज मळी छे; हुं आज दारिद्रनां दुःखने जळांजाळि आपुं छुं (अर्थात् त्हारी संपत्ति जोईनेज में तेने हांकी काढयुं छे.) प्रीतिने लीधे हुं ते तुं छुं अने

तुं ते हुं छुं; आपणे शरीरथी पण जुदाई नथी, तेथी आपण बन्नेने परस्पर कोई पण वात न कहेवाय तेवुं नथी; माटे कहे तने आ ऋद्धि क्यांथी मळी ? "

तेनो आशय नहि जाणवाथी बुद्धिए तो पोते यक्षनुं आराधन कर्युं त्यांथी ते तेने ऋद्धि प्राप्त थई, त्यां सूधी सघळुं खरेखरूं कही दीधुं. पछी सिद्धि विचारवा लागी. " वाह वाह ! ठीक, मने पण विभव मेळववानो खरो उपाय हाथ आव्यो छे. हुं पण यक्षने एनाथी वधारे भक्तिवडे आराधुं के, जेवी मने एनाथी पण अधिक संपद् मळे. "

पछी बुद्धिए बतावेली रीते सिद्धिए पण अर्थ मेळववा माटे हम्मेशां यक्षनी आराधना करवी शरु करी. तेना मंदिरनां पगथीयांने तेणे विविध प्रकारनी भक्तिथी खडी विगेरेथी चीत्रीने शणगार्यां. हम्मेशां स्वस्तिक (साथियो) आळेखी यक्षना आंगणानी भूमिने ते दीपाववा लागी. ते जाणे ते मणिनी भक्तिना प्रकारने पोतानुं कर्त्तव्य जाणीनेज करती होय, तेवी जणावा लागी. उपासना करवानो जाणे नियम लीधो होयनी ! एवी ते स्त्री, दररोज पोते पाणी लावीने तेने स्नान कराववा लागी. वळी पोते लावेलां बिल्वपत्र, करवीर, तुळसी अने कुब्जक प्रमुख पुष्पोवडे ते त्रणे संध्याए तेनी पूजा करवा लागी. एकाशने अने उपवास विगेरे तपमां तत्पर एवी ते अहर्निश सेवन करनारी व्यंतरी होय, तेम तेना मंदिरमांज रहेवा लागी.

आ प्रमाणे अत्यंत आराधना करी, त्यारे यक्षे तुष्टमान थईने कह्युं. " हे सिद्धि ! हुं तुष्टमान थयो छुं. हे महाभाग्ये ! ह्हारे जे

जोईए ते माग." तेथी तेणे अखुट भंडारवाळा यक्षने कह्युं. "तें म्हारी सखीने जे आप्युं छे, तेथी बमणुं मने आप." "एम यक्षे." एम कहीने ते भोळक यक्ष अंतर्धान थयो. अनुक्रमे सिद्धि तो बुद्धि थकी अधिक ऋद्धिवाळी थई. एवुं जोईने बुद्धिए यक्षने फरी आराध्यो; तेथी ते तेने प्रति दिवस तेनाथी बमणुं धन आपवा लाग्यो. वळी तेनी स्पर्द्धाने लीधे सिद्धिए तेने आराध्यो तेथी यक्ष तुष्ट थयो, त्यारे ते दुष्ट सिद्धि विचारवा लागी. "यक्षने प्रसन्न करीने हुं जो द्रव्य मागीश, तो तेथी बमणुं तेवी रीते बुद्धि पण मागशे. तेथी हुं तेवुं मागुं के, तेनुं बमणुं जो बुद्धि मागे, तो तेने दुःखकारक थाय; तोज म्हारी बुद्धि खरी!" एम विचारी–तेणे यक्षने कह्युं. "म्हारी एक आंख काणी कर." यक्षे कह्युं. "एवमस्तु (एमज थाओ.)" के, तुरत तेनी एक आंख काणी थई.

हवे बुद्धि "एने यक्षे वळी बमणुं शुं आप्युं!" एम धारी सिद्धि थकी बमणुं मेळववानी ईच्छाए पुनः यक्षनी आराधना करवा लागी. ते प्रसन्न थयो त्यारे तेणे माग्युं. "जे सिद्धिने आप्युं होय, तेथी बमणुं मने आपो." यक्ष "एवमस्तु" कही तिरोधान थयो एटले ते तुरत बे आंखे अंध थई; कारण के, देवताओनुं वचन अफळ होतुं नथी. आ प्रमाणे बुद्धि प्रथम मळेली संपद्थी तृप्त नहीं थतां लोभवश थई, तो तेणे पोतानो पोतानी मेळेज नाश कर्यो. इति बुद्धि नामे वृद्धस्त्रीनी कथा.

(नभःसेना जंबूकुमारने कहे छे.) "मनुष्यपणानी लक्ष्मी

मेळवीने तेथी अधिक इच्छो छो, तो तमे पण ते अंध स्त्रीनी पेठे मतिरुप थशो. (अर्थात् कष्टने पामशो.)

जंबूकुमारे कह्युं. "हुं हे मूर्खे ! जात्याश्व (उत्तम अश्व) नी पेठे अवळे मार्गे जउं तेवो नथी. तेनी कथा तुं सांभळ—

जातिवंत घोडानी कथा. २०.

जेणे पोताना प्रतापवडे शत्रुओने जीत्या छे एवो अने अद्भूत लक्ष्मीए विराजमान एवो जितशत्रु नामे वसंतपुर पत्तननो राजा हतो. तेने बुद्धि रुप धनथी शोभतो जिनदास नामनो श्रेष्ठी विश्वासनुं पात्र हतो.

एकदा अश्वपाळकोए राजाने रेवंतनाज पुत्र होयनी ! तेवा लक्षणे युक्त किशोर अश्व बताव्या. एटले पृथ्वीपतिए अश्वनां लक्षण जाणनाराओने आदेश कर्यो. " आमां क्या क्या अश्वो क्या क्या लक्षणोए संपूर्ण छे ? ते कहो." तेओ एक अश्व किशोरने शास्त्रोक्त लक्षण युक्त जोईने राजाने कहेवा लाग्या. " आ अश्वनी खरी गोळ छे, बन्ने जंघाना अने खरीनी वच्चेना संधि न देखाय तेवा छे. जानु तथा जंघा मांसल छे, एनी डोक उंची अने वळेली छे, एनो निःश्वास कमळपुष्प जेवो छे, एनी आंखो मल्लिका पुष्प जेवी छे, श्रवण (कान) लघु अने स्तब्ध छे, केशवाळ लांबी छे, पंचभद्रना चिन्हवाळो छे, वांसो पण गूढ छे, स्कंधादि सात स्थानके पृथु-पहोळो छे, छाती विगेरे जगाओए दश ध्रुवावर्त्ते करीने शोभीत छे, तेम बुध्नावर्त्तादि दुष्ट आवर्त्ते वर्जित (रहित) छे. स्निग्ध दांतवाळो छे अने अश्वकिशोर स्वामीनी लक्ष्मीने वधारे तेवो शुभ लक्षणवाळो छे."

राजाए पोते पण अश्व लक्षणनो जाण हतो तेथी ते अश्वने तेवोज जोईने केसरना जळथी तेनी सर्वांगे पूजा करी पछी तेनी पुष्प पूजा करी; वस्त्रपूजा करी; तथा तेनी लवणोत्तारणादि क्रिया (लूण उतारवानी क्रिया) करावी. पछी "एनुं रक्षण करवाने कोण समर्थ छे ?" तेनो विचार करवा मांड्यो. कारण के, पृथ्वी तळ उपर * रत्नो उपर बहु विघ्नो होय छे. अथवा तो "म्हारो स्नेही, विश्वासभाजन अने श्रावकनां बार व्रत पाळनारो प्रख्यात जिन दास श्रावक, जे बुद्धिमान छे, स्वामीभक्त छे प्रमाद रहित छे, तेनेज आवुं अश्वरत्न सोंपवुं योग्य छे." आम विचारी तेणे तेने बोलावी, कृपा सहित आदेश कर्यो के, "तमारे आ म्हारा अश्वकिशोरनी प्राण समान रक्षा करवी." "आपनो आदेश प्रमाण छे". एम कही जिनदास तेने तेनी चाकरी करनारा माणसो सहित पोताने घेर लई गयो.

त्यां तेणे ते अश्वकिशोरने माटे एक सुखद स्थान तैयार कराव्युं. तेमां कोमळ रेती पथरावी, ते जाणे गंगा नदीनुं पुलीन (रेतीवाळो प्रदेशज होयनी ! तेवुं कर्युं. तेने रज विनानां अने स्वादिष्ट लीलां तृण पोताने हाथेज खवराववा लाग्यो; रेतीवाळा अने कांकरा कांटा विनाना प्रदेशमां पोतेज लगाम पकडीने तेने फेरववा लाग्यो. वळी पोते ज्यारे ज्यारे स्नान करतो, त्यारे तेने पण सुगंधी, न्हावा लायक गरम पाणीथी न्हवरावता लाग्यो. ते निरोगी छे के, नही ? एथी तेनी परीक्षा करवाने अर्थे तेना

* ते ते जातिमां श्रेष्ठ होय, ते रत्न कहेवाय छे. स्त्रीरत्न विगेरे.

नेत्रनी पांपण उथलावीने दररोज जोवा लाग्यो. वळी प्रति दिवस पोते तेना उपर स्वार थई तेने प्रथम * धाराए चलावतो. तळावे पाणी पावा लई जतो. तेने घेरथी तळावे जतां रस्तामां एक उचुं जिनमंदिर हतुं, तेने संसार समुद्रना एक द्वीपनी पेठे (मानीने) कदि तेनुं आक्रमण करीने ते जतो नही. "जिनमंदिरनी अवज्ञा न थाओ," एवा हेतुथी ते बुद्धिमान श्रावक, अश्व उपर आरूढ थयां छतां पण हम्मेशां जतां आवतां तेनी त्रण वखत प्रदक्षिणा करतो. देवतत्वने जाणनार ते श्रावक, अश्व उपर बेठां छतां पण देवने वंदन करतो; उतरीने अंदर प्रवेश न करतो एनुं कारण एटलुंज के, अश्वने प्रमाद थाय नही. आवी रीते जिनदासे, ते अश्वने एवी रीते शीखव्यो के, जेथी ते तळाव, घर के, चैत्य शिवाय अन्य कोई स्थळे जाय नहीं.

आ अश्वकिशोरक जेम जेम वृद्धि पामतो गयो, तेम तेम राजाने त्यां संपत्ति पण वधती गई. तेना प्रभावथी ते भूपति सर्व राजाओने आज्ञा करवामां ईंद्र समान उत्कृष्ट थयो, पण तेनी आज्ञामां रहेवाथी उद्विग्न थएला ते राजाओ विचारवा लाग्या "जेना प्रभावथी आपणो पराभव थाय छे, ते-आ अश्वनुं कोई पण प्रकारे हरण करवुं अथवा तेने मारी नांखवो." पण ते अश्वने एम करवाने तेओ अशक्त होवाथी तेमनामांना एक सामंतनो मंत्री, जे बुद्धिना गर्वनो पर्वत समान हतो ते बोल्यो. "ते अश्वनुं हुं कोई प्रकारे हरण करीश; उपायने कांई पण दुष्कर

* घोडाने चालवानी गति.

नथी, कारण के, उपायनी शक्तिनुं कांई मान (माप) नथी !! सांभळी तेने " एम करो त्यारे " एवो आदेश कर्यो एटले ते बुद्धिसागर मंत्री, मायाश्रावक थई वसंतपुर गयो.

त्यां जिनमंदिरो तथा सुविहित आचार्योनां दर्शन करी जिनदासने घेर जई तेणे तेना गृहचैत्य (घर देरासर) मां रहेला जिनबिंबने वंदन कर्युं; जिनदासने पण श्रावकने प्रणाम करवानी रीत मुजब नमस्कार कर्यो अने एक चतुर मयूरनी पेठे श्रावकपणुं दर्शाव्युं. जिनदासे पण सामा आवीने तेने प्रणाम करीने पूछयुं " आप महाशय क्यांथी आवो छो ? " ते कपट श्रावके कह्युं " हुं संसारथी विरक्त थयो छुं; अल्प समयमां म्हारे दीक्षा लेवी छे; हवे म्हारे गृहस्थाश्रममां रहेवुं नथी. धर्मने बांधव समान गणी, मायानो त्याग करी तीर्थ पर्यटन करीने हुं उत्तम गुरुनी समीपे (जई) पुरुषार्थ (मोक्ष) ने प्रगट करनार व्रत ग्रहण करीश (दीक्षा लईश.) " ए उपरथी जिनदासे कह्युं. " हे महात्मन् तमे भले आव्या, समान आचरणवाळा आपणे बन्ने सुखे धर्म गोष्टी करीशुं. " आ वात तेणे मान्य करी एटले धर्मी पुरुषोमां उत्तम अने दानवीर एवा जिनदासे पोताना बंधुनी समान अतिथी तेने स्नान कराव्युं. स्नानवडे तेना केश निर्मळ कर्या, पछी वळी तेने कस्तूरीना पंकथी मलिन कर्या. कारण के, ते काळी होय छे. पछी चित्रेला लेखनी जेवा शोभता अने पुष्पनी माळवडे गूथेला तेना केश समूहने बांधी लीधो. पछी तेना अंगने ज्योत्स्ना सरखा उज्वळ अने सुगंधी आछा चंदनना लेपवडे चर्च्युं अने अगुरु, कर्पूर अने कस्तूरीना धूमथी सुवासित करेलां एवां वस्त्र

पहेराव्यां. वळी तेने सारु जिनदासे एक क्षणमां लेह्य, चुष्य, पेय, आस्वाद्य अने हृद्य एवी रसोई करावी. तेने हंसरोम-आसन उपर बेसारी पंखावडे वायु ढोळी, विविध प्रकारे भोजन कराव्युं. भोजन करी रह्या पछी महात्मा जिनदास ते दुरात्मा एवा कपट श्रावक साथे धर्मकथा करवा लाग्यो.

एवामां जिनदासनो कोई सगो आवीने कहेवा लाग्यो. "हे बंधु ! आवती काले म्हारे घेर शुभ अवसर छे, ते उपर आप पधारजो, त्यां तमारे आखो दिवस रात्री रहेवुं पडशे. कारण के, आप कल्याण करवामां कुशळ छो; तेथी आपना विना कल्याण केम थाय? तेने हा कहीने रजा आप्या पछी सरळ बुद्धिवाळो जिनदास, ते कपटश्रावकने अति मनोहर वाणीवडे कहेवा लाग्यो. म्हारे ते म्हारा संबंधीने घेर अवश्य जवुं पडशे; तेथी हुं जवुं त्यारे तमारे म्हारा घरने पोताना घरनी पेठे जाळववुं. ते माया श्रावके ते वातनी हसतां हसतां हा कही; ने ते दुर्मति उपर विश्वास राखी जिनदास मित्रने घेर गयो.

ते दिवसे शेहेरमां पौरवधुओ (नगरमां रहेनार पुरुषोनी स्त्रीयो) ना शोभीती रीते रासडा लेवई रह्या छे एवो कौमुदी उत्सव हतो. एटले रात्रीए सर्व लोको ते उत्सवमां दुर्मद थएला हता. ते वखते ते कपटश्रावक निर्भयपणे ते अश्वने लईने तेना उपर आरुढ थयो. ते अश्व पण, ते अर्हत्‌ना मंदिरनी त्रण वखत प्रदक्षिणा दई, नित्राव्या छतां पण तळावे गयो; बीजे गयो नहीं, तळावथी पाछो फरी वळी देव मंदिर पासे आव्यो ने त्यांथी घेर गयो; अन्य कोई स्थळे गयो नहीं.

दुष्ट सामंतनो आ सचिव अनेक प्रयत्न कर्या छतां पण ते अश्वने बीजे स्थळे लई जई शक्यो नहि ! एटलामां तो सवार पडी एटले ते दुरात्मा पलायन करी गयो, ने सूर्योदय थयो त्यां तो जिनदास पण घेर आव्यो एटले आवतां आवतां तेणे लोको पासेथी सांभळ्युं के, " तमारा अश्वने कौमुदी–उत्सवनी आखी रात्री फेरव्यो छे," "ए शुं ?" एम संभ्रांत थइ ते घेर आव्यो तो तेणे जोयुं के, " अश्व थाकी गयो छे अने दुर्बळ थई गयो छे, ने परसेवाथी श्याम थई गयो छे. सारुं थयुं के, अश्व रह्यो; अहो ! ते माणसे मने धर्मने वाने छेतर्यो ? " एम तेने एकज वखते हर्ष ने शोक बन्ने उत्पन्न थया

जिनदास निरंतर अश्वनुं रक्षण तो करतोज हतो पण ह वेथी तो ते तेनी वधारे संभाळ लेवा लाग्यो; कारण के, ते उन्मार्गे गयो नही तेथी वधारे प्रिय थयो. इति जातिवंत घोडानी कथा.

(जंबू कुमार कहे छे.) " ते अश्वनी पेठे मने पण, कोई उन्मार्गे लई जवा शक्तिमान नथी. अने हुं पण परलोकमां सुखने आपनारा एवा ते उत्तम मार्गने तजुं एम नथी."

पछी कनकश्रीए हसतां हसतां प्रेम सहित कह्युं. " हे स्वामिन् ! तमे पेला गामडांना मुखीना पुत्रनी पेठे जड न थाओ. (तेनुं आख्यान आ प्रमाणे छे.):–

मुखीना पुत्रनी कथा. २१

एक गामडामां एक मुखीनो पुत्र रहेतो हतो. तेनो पिता मृत्यु पाम्यो हतो अने तेनी माता पण बहु दुःखी हती तेणे तेने एकदा रडतां रडतां कह्युं. " तुं नीच पुरुषोनो अग्रेसर छे, त्हारे अहर्निश पर कथा शिवाय बीजु कांई काम नथी. त्हारो व्यवसायी(उद्यमी) पिता तो व्यवसायमां जीवतो अने आरंभेला व्यवसायनो सर्वदा निर्वाह करतो. तुं युवान थयो तो पण तें हजु व्यवसाय (उद्यम)ज आदर्यो नहीं; तो आरंभेला एवा व्यवसायना निर्वाहनी तो शी वात करवी! त्हारा समान वयना बीजाओ तो पोताना उद्यमवडे जीवे छे, त्यारे तुं पद्रशंढनी माफक फोगटनो अथडातां शरमातो नथी? दरिद्रि एवी हुं महेनत करूं छुं तेथी तुं पोतानुं उदर भरे छे अने उदर भर्युं एटले भंडार भर्यो! एम समजे छे." पुत्रे कह्युं. " हे माता! हुं हवे फोगटनो नहि आथडुं; अर्थोपार्जनने वास्ते कांई पण उद्यम करीश अने अर्थोपार्जनने माटे आदरेला व्यवसायनो हे माता! हुं म्हारा पितानी समान सुखे निर्वाह करीश.

हवे एकदा ते मुर्ख चोरे बेठो हतो त्यां तेणे बंधनने त्रोडी नांखीने नासी जतां एक गधेडाने जोयो. तेनो धणी तेनी पछवाडे दोड्यो, पण तेने पकडी शक्यो नही, तेथी ते बोल्यो-भो!भो! ग्रामसभाना माणसो अने छोकरांओ! तमारामांथी जे शक्तिवाळो हो, ते आ म्हारा गधेडाने पकडी राखो. ए उपरथी पेला मुखीना छोकराए तेथी अर्थ (धन) नो लाभ थशे, एम धारी

तेनी पाछळ दोडी शाखाना फळनी पेठे तेना पूंछडाने पकडी लीधु. लोको ए तेने वार्यो, छतां पण तेने तेणे छोडयुं नहीं; तेथी गधेडे पाटुओ मारवा मांडी, तेना चरणना आघातथी तेना दांत पडी गया ने ते भुमि उपर पडयो. इति मुर्खीना पुत्रनी कथा.

(कनकश्री कहे छे.) " हे नाथ! तमे पण तेनी पेठे असद् आग्रहनो त्याग करता नथी, तेथी आपने शुं फळ मळशे! ते कांइ शमजातुं नथी. "

जंबू कुमारे मंदहास्य करी कह्युं. " हुं पेला पोताना काममां घेला थइ गएला सोल्लक जेवो नथी." (तेनी कथा आ प्रमाणे छे):—

सोल्लकनी कथा. २२

एक भुक्तिपाळ (कोटवाळ) ने एक उत्तम घोडी हती. तेनुं ते पोतानी पुत्रीनी पेठे लालन पालन करतो अने घोडाना त्द्दयने जाणवावाळा एक सोल्लक नामना पुरुषने नोकर राखीने घी तेल अने ओदन विगेरेथी तेनी चाकरी कराववा लाग्यो, घोडीने अर्थे जे जे मिष्ट पदार्थो सोल्लकने मळता, तेमांथी थोडुं थोडुं ते, तेने आपतो अने वाकीनुं पोते खाइ जतो. आ प्रमाणे ते सोल्लके कपट कर्याथी तेने योगे अत्यंत उग्र [1]वडवाजीव विषय सेवककर्म उपार्जन कर्युं. आ प्रमाणे कपट कार्य करतां करतां ते काळधर्म पाम्यो ने अरण्यमां रस्तो न जाणनार मूढ पंथी भटके तेम घणा काळ सूधी तिर्यग् गतिमां भम्यो.

---

१ घोडी.

पछी ते क्षितिप्रतिष्ठित नगरने विषे सोमदत्त ब्राह्मणना पुत्र तरीके सोमश्रीनी कुक्षिए जन्म्यो. ते घोडी पण मृत्यु पामीने भव भ्रमण करी तेज उत्तम नगरने विषे कामपताका नामनी गणिका नी पुत्री तरीके उत्पन्न थई. अनुक्रमे माता पिताए पोषातो ते ब्राह्मण पुत्र, कण भिक्षा करतो यौवन पाम्यो. गणिकानी पुत्रीने पण धात्रीओ हरिनी यष्टि समान हृदय आगळज राखती, ते पण अनुक्रमे यौवनारूढ थई. तेना शरीरने पवित्र करनारा एवा तेना रूप अने यौवनने परस्पर तुल्य एवो [1]भूष्य भूष्यणता भाव हतो. धनवान एवा ते ग्रामना तरुण पुरुषो ते गणिका पुत्रीने माटे परस्पर स्पर्द्धा करता अने मालती पुष्पनी चोमेर जेम भ्रमर भमे तेम तेनी चोमेर फर्या करता. ते ब्राह्मण पुत्र पण तेना उपर अत्यंत आसक्त हतो, तेथी श्वाननी पेठे तेना द्वारनुं सेवन करतो. कारण के, काम खरेखर सर्वकष (सर्वनी कसोटी काढणार) छे. ते तो राजा, अमात्य अने श्रेष्ठी विगेरेना पुत्रोनी साथे क्रीडा करती अने तेनी अवज्ञा करती, पण ब्राह्मण पुत्र तो तेने जोईने जीवन गाळवा लाग्यो. ते दारिद्रिनी तरफ तो ते दृष्टिनी संभावना पण करती नहीं; कारण के, गणिकाओनो स्वभाव छे के, द्रव्यवान् तरफ राग वतावनो; द्रव्यहीन तरफ नहीं.

हवे कामना वाणथी पीडित ते ब्राह्मण कुमार तेनुं पडखुं मूकवाने असमर्थ होवाथी तेनो चाकर थईने रह्यो. तेनुं कृषिकर्म

---

१ अर्थात् तेओ अरस्परस एक वीजाने शोभावता; रूपवडे यौवन शोभतुं अने यौवनवडे रूप शोभतुं.

करवा लाग्यो, तेनुं सारथिपणुं करवा लाग्यो, जळ छांटवानुं काम करवा लाग्यो, धान्य खांडवानुं काम पण करवा लाग्यो; विगेरे सर्व कार्य करवा लाग्यो. तेने बहार काढी मूकता छतां पण ते तेना घरनी ब्हार नीकळतो नही. तृषा वेठतो, भूख वेठतो, अपमान सहन करतो, ने मार पण सहन करतो. इति सोल्लकनी कथा.

(जंबूकुमार कहे छे.) " ते पुरुषनी पेठे घोडी समान जे तमे तेमनी युक्तिकल्पनावडे करीने हुं तमारे विषे सेवकपणाने प्राप्त करावनार अभियोक कर्मने नही उपार्जन करूं. वास्ते हवे तमारी कल्पित युक्तिओ रहेवा द्यो. "

ते उपरथी कमळवतीए कह्युं " हे स्वामिन् ! हे [1]कमळानन आप [2]मा-साहस पक्षीनी पेठे साहसिक न थाओ. " तेनुं वृत्तांत आ प्रमाणे छे--

मा साहस पक्षीनी कथा. २२

एक वखते दुर्भिक्षथी दुःखी थइ एक पुरूष पोताना संबंधीओनो त्याग करी, म्होटा संघनी साथे देशांतर चाली निकल्यो. एक महा अटवीमां संघे निवास कर्यो, त्यां ते तृण काष्ट विगेरे लेवाने एकलो बाहार नीकल्यो. ते वखते वननी गुफामां सूतेला एक वाघना मुखमांथी दांते वळगेला मांसना ककडा लइने एक पक्षी वृक्ष उपर जइ बेठुं " [3]मा साहसम् " ए प्रमाणे वारंवार

१ कमळ समान मुख छे जेनुं एवा. २ मा साहसम् अर्थात् साहस न करो, एम ते बोल्या करतुं तेथी तेनुं मा साहस एवं नाम पडयुं. ३ साहस न करो.

बोलतुं बोलतुं ते पक्षी मांस खातुं हतुं, तेने वे पुरूषे विस्मय सहित कह्युं. " मा साहसम् " (साहस करवुं नहीं)एम तुं लवारो कऱ्या करे छे अने साहस करीने वाघनां मुखमांथी मांस खाय छे; तेथी तुं मुर्ख देखाय छे; कारण के, बोले छे तेम पाळतुं नथी इति मा-साहस पक्षीनी कथा.

(कमळावती कहे छे.) " हे जंबू! आप साक्षात् संसारना सुखनो त्याग करीने, बीजा अदृष्ट सुखनी इच्छाए तप करवानी इच्छा राखो छो; तेथी आप ए मा-साहस पक्षीनी उपमाने योग्य छो. "

जंबूए स्मित करीने कह्युं." तमारी वाणीथी हुं मोह नहि पामुं, तेम स्वार्थथी पण भ्रष्ट नहि थउं; कारण के, (अमुक) त्रण मित्रोनी कथा हुं जाणुं छुं; जे आ प्रमाणे छे--

त्रण मित्रोनी कथा. २४

क्षितिप्रतिष्टित नगरने विषे जितशत्रु राजाने सोमदत्त नामनो पुरोहित हतो. ते सर्वत्र अधिकार वजावतो. तेने एक सहमित्र नामनो मित्र हतो, ते खानपान विगेरेमां सर्वत्र साथे रहेतो तेथी तेमने बन्नेने ऐक्य हतुं. वळी तेने पर्वमित्र नामनो एक बिजो दोस्त हतो, तेनुं ते उत्सवना दिवसोमांज सन्मान करतो; बीजे वखते नहीं. प्रणाममित्र नामनो एक तेने त्रीजो मित्र हतो, तेने तो ते ज्यारे मळतो त्यारे फक्त प्रणाम करीनेज उपकृत करतो.

एकदा ते पुरोहिते कांइ अपराध कऱ्याथी भूपति कोपायमान थयो अने तेने उग्रदंड करवाने वास्ते बीजे दिवसे पकडी लाववाने तेणे इच्छयुं. पुरोहित तेनो अभिप्राय जाणी गयो, तेथी रात्रीमां

ज ते विचारो सहमित्रने घेर गयो; ने तेने कह्युं के, "आजे राजा म्हारा उपर रुष्ट थयो छे तेथी म्हारी माठी दशा थइ छे, तो हुं त्हारा घरमा रहीने म्हारी माठी दशा गाळवा इच्छुं छुं. हे मित्र? दुःखने वखतेज मित्रनी खबर पडे छे. माटे त्हारा घरमां मने गुप्त राखीने ए मैत्रीने कृतार्थ कर." सहमित्रे कह्युं. "हवे आपणे मित्र नथी; ज्यां सूधी राजभय न होय, त्यां सूधीज आपणी मैत्री समजवी. राजानो अपराधी थइ तुं म्हारा घरमां रहे तो तेथी मने पण दुःख थाय. वळती उनवाळा घेटाने घरमां कोण राखे? त्हारा एकलाने वास्ते हुं, म्हारा कुटुंब सहित अनर्थमां पडुं; त्हारुं कल्याण थाओ; तुं अन्यत्र जा." आम सहमित्रे तो सोमदत्तनुं अपमान कर्युं, तेथी ते सद्य पर्वमित्रने घेर गयो.

तेनो आश्रय लेवाना आशयथी ते द्विजे तेने राजानी इतराजी थयानी वात कही संभळावी. पर्वमित्र पण तेनी साथेनी पर्वमित्रताने लीधे तेनो बदलो वाळी आपवानी इच्छाए तेने जोईने विनय सहित कह्युं. हे मित्र ! तें अनेक पर्व दिवसोमां संभाषणादि विविध प्रकारना स्नेह करीने, निश्चय म्हारा प्राण खरीदेला छे, तेथी हे भाइ! जो हुं त्हारा दुःखमां भाग न लउं, तो म्हारा जेवा कुलिननी अपकीर्ति थाय; पण हुं तो त्हारी प्रीतिने लीधे म्हारा पोतामा उपरना अनर्थने तो सहन करीश; पण म्हारूं कुटुंब सुद्धां अनर्थ पामे, ए दुस्सह छे. म्हारूं कुटुंब मने व्हालुं छे अने तुं पण मने वहालो छे; हवे शुं करवुं ? ते विचारवानुं छे; म्हारे तो एक बाजुए वाघ अने बीजी बाजुए नदी जेवुं थयुं छे. हुं डिंभजेवो छुं, अने म्हारूं कुटुंब कीटक युक्त पलाशपत्र जेवुं छे; तेथी तेमनो

उपर तुं अनुकंपा लाव; त्हारूं कल्याण थाओ; तुं बीजे जा. ” सत्कार करीने पण तेणे आ प्रमाणे ते पुरोहितने ना कही; तेथी ते तेना घर थकी नीकळ्यो. भाग्य कम होय, त्यारे पुत्र पण दोषनेज देखे छे. अथवा तो दुष्टपणुंज करे छे.

हवे पर्वमित्र तेने चोक सूधी वळावी पाछो वळ्यो, त्यारे दुःख ना समुद्रनो पार नहि पामतो छतो पुरोहित विचारवा लाग्यो. “ जेमना उपर में उपकार कर्यो छे तेमनुं तो आ परिणाम आव्युं; त्यारे हवे दीन एवो हुं कोनी पासे जउं ? चाल, हवे म्हारा प्रणाममित्रनी पासे जउं; पण मने तेनी कांई आशा नथी; कारण के, म्हारे तो तेनी साथे वाचामात्र वडे करीनेज प्रीति थएली छे. अथवा तो म्हारे विकल्प शा वास्ते करवा जोईए ? म्हारे तेनी साथे कांईक मेळाप छे, तेथी तेने मळुं तो खरो ! शी खबर पडे के, कोण कोना उपर उपकार करशे. ”

एम धारी ते प्रणाममित्र नामना मित्रने घेर गयो. एटले तेने आवतो जोईनेज ते अंजळि जोडीने सामो उभो थयो अने कहेवा लाग्यो. “ आप भले पधार्या; आपनी आवी अवस्था केम थई छे ? तमारे म्हारूं शुं काम पडयुं छे, ते कहो; के, ते हुं करूं ? पुरोहिते तेने राजवृत्तांत कहीने एम कह्युं के, “ राजानी सीम त्यजी जवानी म्हारी इच्छा छे; तेमां आप मने सहाय करो. ” तेणे पण मधुर शब्दोए कह्युं. “ हे सखे ! हुं आपनो देवादार छुं; तेथी आ वखते सहाय आपीने तेमांथी मुक्त थउं. कांई भय राखशो नहीं. हुं तमारी रक्षा करवा साथे आवुं छुं; ज्यां सूधी हुं जीवीश, त्यां सूधी तमारो एक वाळ पण वांको करवाने कोई

समर्थ नथी." एम कही खभा उपर भाथुं बांधी लई, धनुष्यनी दोरी चढावी, प्रणाममित्रे पुरोहितने निःशंकपणे आगळ कर्यो. तेनी साथे पुरोहित पोताने ईच्छित स्थाने गयो, ने त्यां निर्भयपणे सुख भोगववा लाग्यो. ईति त्रण मित्रोनी कथा.

अहिं आ प्रमाणे उपनय जाणवोः—जीव छे, ते सोमदत्त जेवो छे अने आ शरीर छे, ते तेना मित्र सहमित्र जेवुं छे. यम राजा ज्यारे मृत्यु रूप आपत्ति मोकलावे छे, त्यारे आ शरीर पुण्यकृत जनोना जीवनी साथे, किंचित् मात्र पण जतुं नथी. सर्व सगां-व्हालां छे, ते पर्वमित्रना जेवां छे; तेओ सर्वे स्मशान सुधी जईने पाछां वळे छे, सुखनुं कारण जे धर्म, ते प्रणाममित्र जेवो छे अने ते परलोकमां पण जीवनी साथे जाय छे.

(जंबूकुमार कमळवतीने कहे छे) " हे मनस्विनि ! आज लोकनां सुखना स्वादमां मोही जईने हुं परलोकमां सुख रूप एवा धर्मनी किंचित् पण उपेक्षा नही करूं."

पछी जयश्रीए कह्युं. "हे नाथ ! हे तुंड तांडव (खोटुं नाटक) करवानी बुद्धिना समुद्र ! तमे नागश्रीनी पेठे खोटी कथाओ कहीने मोह पमाडो छो. ते नागश्रीनी कथा आ प्रमाणे—

नागश्रीनी कथा. २५

रमणीय नामना नगरमां कथाप्रिय नामनो राजा हतो. ते प्रति दिवस वारा प्रमाणे नागरिको पासे कथा कहेवरावतो. त्यां दारिद्रने लीधे दुःखी एवो एक विप्र रहेतो हतो, ते आखो दिवस भमी भमीने कणभिक्षा मागी आजीविका चलावतो.

एकदा मूर्ख शिरोमणि एवा ते विप्रनो कथा कहेवानो वारो आव्यो; त्यारे ते विचारवा लाग्यो. " म्हारूं पोतानुं नाम कहेवुं होय, त्यां पण आ म्हारी जिव्हा स्खलना पामे छे; तो कथा कहेवानी तो वातज शी करवी ! जो हुं-मने कथा कहेतां आवडती नथी एम जणावीश, तो मने काराग्रहमां लई जशे; तो म्हारूं शुं थशे ? " तेनी कुमारी पुत्री हती, तेणे तेने चिंताथी ग्लानि पामेलो जोईने पूछयुं. " आपने शी चिंता छे ? " त्यारे तेणे तेनो हेतु कह्यो. ते उपरथी तेनी पुत्रीए कह्युं " हे तात ! चिंतातुर न थाओ; तमारो वारो आवशे, त्यारे हुं कथा कहेवा जईश " एम कही स्नान करी श्वेतवस्त्र पहेरी, नृपनी पासे जई, जयाशिष कही तेणीए कह्युं. " हे नृप ! कथा सांभळो. " राजा पण तेना एवा निःक्षोभपणाथी विस्मित थई गीत सांभळवा जेम मृगो उत्सुक थाय तेम कथा सांभळवा उत्सुक थयो. तेणीए कथा कहेवी शरू करी.

आज नगरमां नागशर्मा नामनो अग्निहोत्री द्विज रहे छे, ते कणभिक्षा उपरज पोतानुं गुजरान चलावे छे. तेने सोमश्री नामनी भार्या छे अने हुं तेमनी पुत्री छुं. म्हारुं नाम नागश्री छे. हुं अनुक्रमे यौवनावस्थाने पामी छुं अने म्हारा माता पिताए मने चट्ट नामना ब्राह्मण पुत्र वेरे आपेली छे; स्त्रीओने हम्मेशा संपत्तिने अनुरूप वर मळे छे.

अन्यदा म्हारा विवाहना प्रयोजनने अर्थे म्हारा माता पिता मने घेर एकली मूकीने अन्य गाम गया. जे दिवसे तेओ गया तेज दिवशे ते विप्र चट्ट म्हारे घेर आव्यो. म्हारां माता पिता घेर

नहोतो, तोपण में तेने अमारी संपत्तिने योग्य स्नान भोजन प्रमुख औचित्य कर्युं. रात्रीए में तेने शयनने अर्थे एक पर्यंकनी शय्या आपी अने तेज अमारुं गृह सर्वस्व हतुं. पछी मने विचार थयो के, " में एने ए शय्या आपी तो खरी; पण गृहनी भूमि सर्व सर्पमय छे, तो तेनी उपर हुं केवी रीते शयन करीश ? तेथी भूमिशयनथी व्हीने ते ब्राह्मण पुत्रनाज शयनमां भेगी सूई जउं. आ रात्रीना गाढ अंधकारमां मने कोई जोवानुं नथी." एम विचारी निर्विकारी चित्त सहित हुं तो त्यां सूती, पण ते म्हारा अंगनो स्पर्श पामी मदनातुर थयो. तेणे शरममां क्षोभने लीधे विषयनुं रुंधन कर्युं. तेथी तेने सद्य शूळ उत्पन्न थयुं, ने तेनी पीडामां तेना प्राण गया.

तेने मृत्यु पामेलो जोई भय पामीने हुं विचारवा लागी. " म्हारा पापिणीना दोषने लीधेज आ द्विजना प्राण गया छे. आ वात हुं कोने कहुं अने शो उपाय करूं ? हुं एकली एने केवी रीते घरनी बहार मूकी आवुं ? " एम विचारी कूष्मांड (कोळा) नी पेठे तेना शरीरना शत खंड करी नांखीने त्यांज खाडो खोदीने तेने में निधाननी पेठे डाट्या पछी ते खाडो पूरी दईने उपर सर्व साफ कर्युं; ने तेनी कोईने खबर पडे नहीं तेटला सारु त्यां संमार्जन करीने लींप्युं. पछी ते स्थानने पुष्प गंध अने धूपवडे सुवासित कर्युं. हवे हमणां म्हारां माता, पिता गाम थकी आव्यां छे . "

आ वात सांभळीने राजाए पूछयुं- " हे कुमारी ! आ सघळुं तें कह्युं, ते सत्य छे वारु ?" ते उपरथी कुमारीए उत्तर आप्यो.

" हे पार्थिव ! आप जे अन्य कथाओ सांभळो छो, ते जो सत्य होय, तो आ सर्व पण सत्य छे. इति नागश्रीनी कथा.

(जयश्री कहे छे) " हे नाथ ! आ कथामां जेवी रीते नागश्रीए राजाने विस्मय पमाड्यो, तेवी रीते आप शा वास्ते अमने कल्पित कथाओथी विस्मय पमाडो छो ?"

जंबूकुमारे ए उपरथी कह्युं. " हे प्रियाओ ! हुं ललितांग (कुमर) नी पेठे विषयलोलुप नथी. तथाहि-

ललितांग कुमारनी कथा. २६

वसंतपुर नामनुं नगर छे, तेमां पोतानी आण मनाववाने लीधे पृथ्वीनी विभूतिनो ईंद्र होयनी ! तेवो अने रूपमां कामदेव समान शतायुध नामनो राजा हतो. तेने सुरसुंदरीनी समान सुंदर आकृतिवाळी ललिता नामनी राणी हती, ते सकळ कळाओनुं एकज विश्राम स्थान हती. नेत्रोने विनोद आपवाने अर्थे एक म्होटा गोखमां बेसीने एकदा ते नीचे जता आवता जनोने निहाळवा लागी. ते वखते तेणे रस्ते जता एक युवान पुरुषने जोयो. ते पुरुषे विस्तारवाळो अने मनोहर केशपास देदीप्यमान रीते बांधी लीधो हतो, तेथी ते बे मस्तकवाळो होय तेवो जणातो हतो; तेनां दाढी मूछ कस्तूरी वाळां हतां, तेथी ते जाणे मद युक्त हस्तीज होयनी ! तेवो देखातो हतो. तेना स्कंध वृषभना जेवा हता, उरस्थळ विशाळ हतुं; हस्त पद्मसमान हता अने तेणे हस्तमां ने कंठमां उत्तम कंचनना आभूषण पहेर्यां हतां; कपूरे पूर्ण एवुं

तांबूल चाववाथी तेनुं मुख अति सुगंधी थई रह्युं हतुं अने कामदेवनी जयध्वजा जेवा तिलकथी तेनुं कपाळ शोभी रह्युं हतुं वळी अंगरागने छळे करीने तेणे जाणे शरीरधारी लावण्यने धारण कर्युं होयनी ! एम जणातुं हतुं. तेणे सुगंधी पदार्थोवाळां वस्त्रो पहेर्यां हतां, तेथी रस्ते महमहाट थई रह्यो हतो. किंवहुना (घणुं शुं कहुं !) तेना शरीरनी कांतिज एवी हती के, ते जाणे श्रीदेवीनो पुत्रज होयनी !

ते सुलोचना राणीए तेनुं रूप जोयुं के, तुरतज तेनां नेत्रो उन्मत्त थयां अने स्तंभ रूप ते ललितांग कुमारमां तेनुं चित्त चोटवाथी ते एक पूतळी जेवी देखावा लागी. पछी तेणीए विचार्युं के, "जो परस्पर भुजलताना दृढ वंधनथी एने आलिंगन दउ, तोज म्हारो स्त्री जन्म सफळ थयो कहेवाय. जो मने पांख होय तो हुं पोते दूतीत्व (दूतीपणुं) अंगीकार करीने तेने सद्य उडीने मळुं." आ वखते तेनी पासे रहेली चतुर दासी विचारवा लागी. "खरेखर ! म्हारी वाईनी दृष्टि तदन आ युवानने विषे रमी रहेली छे." तेथी तेणे कह्युं. "हे वाई ! आपनुं मन आ युवानने विषे रमे छे, तेमां कई नवाई नथी. केम के, चंद्रमा कोना नेत्रने आनंद नथी पमाडतो ?" आ उपरथी ललिता राणीए कह्युं. "हे चतुरा ! घणुं सारुं के, तुं मनने जाणनारी छे; हवे जो आ मनोरम पुरुष मळशे, तोज हुं जीवीश. ए कोण छे ? तेनी तुं खबर काढी आव; ने पछी एवी रीते कर के, तेनो संगम करावीने म्हारा शरीरने थंडु पाड.

धैर्यरूप नाटकनी एक महानटी समान ते चेटी, जईने शोध लावीने सत्वर आवी; ने राणीने कहेवा लागी. " समुद्रप्रिय नामना सार्थवाहनो ए ललितांग नामनो पुत्र छे. ते आ शेहेरमांज रहे छे. ए सौभाग्यनो कामदेव छे; व्होतेर कळाने जाणनारो छे; वळी कुलीन छे, ने युवान छे; तेथी हे बाई ! आपनुं मन योग्य स्थानेज चोटयुं छे. एनामां एनी आकृतिने अनुसारे सद्‌गुणो पण होवा जोईए, एम म्हारो निश्चय छे; कारण के, लोकोमां पण कहेवाय छे के, ज्यां आकृति (सारी) होय त्यां गुण पण होय. जेवी रीते पुरुषोमां तेज एक गुणी छे, तेवी रीते आप पण सर्व नारीओमां एकलांज गुणवाळां छो; तेथी आज्ञा होय तो आपना बन्नेनो मेळाप करावी आपुं ? " " एमज कर " एम कहीने राणीए तेना हस्तमां, एक प्रेम रूप अंकूरने मेघना जळ समान एवा श्लोकवाळो लेख आप्यो. पछी दूतीना कार्यमां एकज चतुरा एवी ते दासीए जईने ललितांग कुमरने ललिता राणी तरफथी यथायोग्य कह्युं; ने तेने मीठां मीठां वचनोए करी, तेणीनी साथे विहार करवानी ईच्छामां प्रवर्तावी तेना मनने खुशी करवाने अर्थे पेलो लेख आप्यो. कदंब जेम पुष्पित थाय, तेम तेने तुरतज रोमांच खडां थयां; ने ते लेख वांचवा लाग्यो. ते आ प्रमाणे हतोः—

हे सुभग ! ज्यारथी में आपने जोया छे, त्यारथी दीन एवी हुं, सर्व आपमयज देखुं छुं; तेथी कृपा करीने म्हारी साथे योग करो. " आ वांचीने तेणे कह्युं " हे चतुर दासी ! क्यां ते अंतः पुरमां रहेनारी राणी अने क्यां हुं वणिकपुत्र ! ' राजानी राणीनी साथे हुं विहार करवानी ईच्छा करूं, ' ए वात मनमां धारी

शकाय तेवी नथी; तेम हुं धारतो पण नथी; तेथी हुं ते वातनी हा कही शकतो नथी. पृथ्वी उपर रहेलो माणस जो चंद्रनी कळानो स्पर्श करी शके, तोज राजानी पत्नीने बीजो माणस भोगवी शके." दासीए कहुं. " जेने कोईनी सहाय न होय तेने तो आ सर्व दुष्कर छे; पण तमने तो हुं सहायकरनारी छुं; तेथी हे सुंदर! चिंता करो नहीं. जाणे पुष्पमांज बेठा हो, तेम कोई देखे नहिं तेवी रीते म्हारी बुद्धिना योगे हुं तमने अंतःपुरमां पहोचाडीश, भय न राखो." पछी " मने योग्य समये बोलावजे " एवां ते ललितांगनां वचनो सांभळीने दासी सत्वर गई ने ते राणीने ते वचनो कह्यां, तेथी ते हर्षमां उछळवा लागी. त्यारथी ललिता तो तेना संगमनी वाट जोवा लागी; एटलामां एकदा नगरमां मनोहर एवो कौमुदी उत्सव आव्यो. एटले धान्यने लीधे सुंदर क्षेत्रोवाळी अने दूध समान शुद्ध सरोवरना जळवाळी एवी बहारनी भूमिमां, राजा मृगया रमवा गयो.

ते वखते आसपास राज्यमहेल विजन (माणस रहित) थयो त्यारे पेली चेटीनी मारफत ललिताए ललितांगने बोलाव्यो. दासीए पण राणीना विनोदने अर्थे नवीन यक्षनी प्रतिमाने मिषे ते पुरुषने अंतःपुरमां प्रवेश कराव्यो. चिरकाळे एकठां थयेलां ते ललिता अने ललितांग बन्नेए–वल्ली अने वृक्षनी पेठे परस्पर गाढ आलिंगन दीधुं.

अनुमान विगेरेमां चतुर एवा अंतःपुरना रक्षकोए पण जाण्युं के, " निश्चय अंतःपुरमां पर पुरुषनो प्रवेश थयो छे. आपणे छेतराया छीए." एम तेओ चिंतवता हता, एवामां तो मृगया समाप्त

करी राजा पाछो आव्यो. तेने तेओए आग्रह पूर्वक जणाव्युं के " अमने शंका छे के, अंतःपुरने विषे पर पुरुष छे" ए सांभळी राजाए शब्द करती एवी पादुकानो त्याग करी चोरनी पेठे गुप्त पगले अंतःपुरमां प्रवेश कर्यो. पेली चतुर दासीए द्वार तरफ नजर करी तो दुरथी राजाने आवता जोया; ने तेणे राणीने कह्युं. पछी राणी तथा दासीए- बन्नेए मळीने ते जार पुरुष (ललितांग) ने उपाडीने उपरने रस्ते थईने गृहना पूंजाना राशि (ढगला) नी पेठे एकदम बहार फेंकी दीधो; एटले ते महेलनी पाछळना भागमां आवेला म्होटा खाडामां पडयो; ने गुफामां घुवड पक्षी रहे तेवी रीते नीकळवानो रस्तो न होवाथी गुप्तपणे त्यांज रह्यो. त्यां अशुचिना स्थान एवा तथा दुर्गंधनो अनुभव आपनार एवा नरकवास जेवा कूवामां पूर्वनुं सुख संभारतो रह्यो; ने विचारवा लाग्यो जे " जो कोई पण प्रयत्ने आ खाडामांथी हुं बहार निकळुं तो आवा माठा परिणामवाळा भोग आटलेथीज बस करुं."

हवे ते राणी तथा दासी तेना उपर दया लावीने हम्मेशां ते खाडामां उच्छिष्ट भोजन फेंकती ते उपर ते श्वाननी माफक दिवस काढतो. पछी वर्षाऋतु आवी एटले ते कूप दुष्ट बुद्धिवाळो मनुष्य जेम पापथी भराय तेम गृहनी खाळना पाणीथी भराई गयो; एटले ते पाणीए अति वेगथी तेने सवनी पेठे घसडी जईने किल्लानी बहार आवेली खाईमां नांख्यो. त्यां जळना पूरे तेने आलाबुफळ (तुंबडा) नी पेठे उंचे उलाळीने खाईने तीरे काढी नांख्यो; ज्यां ते पाणीथी पीडाईने मूर्च्छा पाम्यो. दैवयोगे त्यां

आवेली तेनी कुळदेवताज होयनी ! एवी तेनी धात्री (धावमाता) ए तेने जोयो, एटले ते तेने गुप्त रीते घेर लई गई. त्यां तेना कुटुंबीओए तेनुं अभ्यंग स्नान अने असन विगेरेथी पालन कर्युं एटले ते कापी नांख्या पछी फरी उगेला वृक्षनी पेठे फरी ताजो थयो." इति ललितांग कुमारनी कथा.

आहियां आ प्रमाणे उपनय समजवो. "जेवी रीते ललितांग कामभोगमां अनिर्विन्न (खेद विनानो) रहेतो, तेवी रीते मनुष्यो पण कामभोगमां अनिर्विन्न रहे छे. विषय सुख छे ते राणीना उपभोग जेवुं समजवुं; ते आरंभे मधुर छे, पण अंते अति दारुण छे. गर्भ छे ते कूपवास जेवो छे अने माताए जमेला अन्न पानादिवडे जे गर्भनुं परिपोषण छे ते उच्छिष्ट भोजनना आहार जेवुं छे. जे मेघना जळथी पूरायला विष्ठाकूप थकी खाळ वाटे निर्गम कह्यो ते पुद्गलथी उपचित एवा गर्भ थकी योनिनी वाटे निर्गमन जेवो समजवो. जे राजगढथी बहार रहेली खाईमां पतन (पडवुं) कह्युं, ते गर्भवास थकी नीकळीने सूतिकागृहमां पडवा जेवुं समजवुं. जळथी भरेली खाईने तीरे रहेला मनुष्यने मूर्च्छा आव्यानी जे वात कही ते जरायु, तथा असृक्मय योनिना कोश थकी बहार आवेला जीवनी मूर्च्छा जेवुं समजवुं.

जंबूकुमार पोतानी आठे स्त्रीओने कहे छे "देह उपर उपग्रह करनारी जे धात्रिका कही ते कर्म परिणामनी संतति समजवी, हवे जो राणी ललितांगना रूपथी फरी मोहित थईने चेटी मारफत फरीथी तेने बोलावे तो ते फरी अंतःपुरमां आवे खरो के ?"

आठे स्त्रीओए उत्तर आप्यो के, "अल्पबुद्धिवाळो छतां पण केवी रीते प्रवेश करे? तेने तो विष्टाना खाडानुं अनुभवेलुं दुःख यादज छे"

ते उपरथी जंबूए कह्युं. "वखते ते तो पोताना अज्ञानने लीधे कदी प्रवेश करे; पण हुं तो गर्भमां फरीने संक्रमण थाय तेवी रीते नहिं वर्तुं."

आ प्रमाणे सर्व पत्नीओए जंबूकुमारनो दृढ निश्चय जाण्यो, एटले तेओ प्रतिबोध पामी तेने खमावीने आ प्रकारे कहेवा लागी. "हे नाथ ! जेवी रीते आप पोताने तारो छो, तेवी रीते अमने पण तारो; कारण के, महाशय जनो पोतानुंज पेट भरीने बेसी रहेता नथी." पछी जंबूकुमारने तेना माता पिताए सासु ससराओए तथा बंधुओए कह्युं. "तमे साधुने वास्ते कहेलो छे तेवा धर्मे अलंकृत छो; प्रव्रज्या पण आथी उत्कृष्ट नथी."

प्रभवे पण कह्युं. "हे मित्र ! हुं म्हारा माता पितानी रजा लइने सत्वर आवुं छुं; निःसंशय हुं तमारी साथे प्रव्रज्या ग्रहण करीश." जंबूए पण तेने कह्युं. "हे सखे ! तुं विघ्न रहित था; अने प्रतिबंध करीश नहीं."

पछी प्रभाते महा मनवाळा जंबूए पोते संसार त्याग करवा रूप म्होटो दीक्षा महोत्सव कर्यो. आचारने जाणवावाळा तेणे "आवोज आचार छे" एम जाणी, स्नान करी, सर्व अंगे पीठी चोळी, रत्नमय अलंकार धारण कर्या. अनादृत नामना जंबूद्वीपना अधिष्ठायक देवे जेनी सन्निधी करेली छे एवो जंबूकुमार हजारो माणसोए उपाडेली शिबिकामां आरूढ थयो; ते वखते मंगळ वाजिंत्रो वागवा लाग्यां; मंगळ पाठको पाठ भणवा लाग्या;

लवण उतारवा लाग्या; ने तेना मानने अर्थे मंगळ गीतो गवावा लाग्यां. तेणे कल्पवृक्षनी पेठे सर्व विश्व जनने दान आप्युं; ने तेनी तेओ प्रशंसा करवा लाग्या. आवी रीते ते सुधर्मास्वामि-गणधरे पवित्रित एवा अने कल्याण रूप संपत्तिना धाम एवा वनोदेशमां गया. त्यां गणधर महाराजाए शोभावेला उद्यानना द्वार देशमां जईने, ममता विनानो पुरुष जेम संसारथी उतरी जाय तेम बेठेला वाहन थकी हेठे उतर्‍या.

पछी आपत्तिना समुद्र थकी तारनार एवा सुधर्मास्वामीना पादांबुजने (चरण कमळने) पांचे अंगे नमीने (नमस्कार करीने) तेणे विज्ञापना करी. " हे परमेश्वर ! कृपा करी मने अने म्हारा संबंधीओने आ संसार सागरने विषे नौका समान एवी दीक्षा आपो. " श्री पांचमा गणधरने एवी रीते विनती करवाथी तेमणे तेने अने तेना * परिवारने यथा विधि दीक्षा आपी.

बीजे दिवसे पोताना माता पितानी आज्ञा मागी + प्रभव पण आवी पहोच्यो. तेणे जंबू कुमारनी पाछळ प्रव्रज्या ग्रहण करी ने

---

* मागधि जंबूचरित्रना मते जंबू कुमारने, तेमना माता पिताने, आठ कन्याओने अने आठ कन्याओना माता पिताने; एम (२७) जणने.

+ मागधि चारित्रना मते, प्रथम चोरेलुं धन कूणिक राजानी समक्ष सउ सउने पाछुं आपी तेमने खमावीने, प्रभवादिक (५००) चोरे. एम एकंदर (५२७) जणे सुधर्मास्वामी पासे दीक्षा लीधी.

श्री जंबूस्वामीना चरण कमळमां हंस समान थयो; कारण के, तेने गुरुए जंबूस्वामीनेज शिष्य भावथी सोंप्यो.

हवे सुधर्मगणधरना चरण कमळनी उपासनामां भ्रमर तुल्य एवा-ऋषभदत्तना पुत्र जंबूस्वामी दुःसह परीषहोने पण नहिं गणता पृथ्वी उपर विचरवा लाग्या.

॥ इत्याचार्यश्रीहेमचंद्रविरचिते परिशिष्टपर्वणि स्थविरा-
वली चरिते महाकाव्ये सिद्धिबुद्धिकथा-जात्याश्व-
किशोरकथा-ग्रामकूटसुतकथा सोल्लककथा
मासाहसशकुनिकथा त्रिसुहृत्कथा विप्र
दुहितृनागश्रीकथा ललितांगकथा
सपरिवारजंबूप्रव्रज्या प्रभव-
प्रव्रज्यावर्णनो नाम
तृतीयः सर्गः ॥

अथ चतुर्थः सर्गः

अन्यदा श्री सुधर्मा गणधर जंबूस्वामी प्रमुख शिष्य वर्ग सहित पृथ्वी उपर विचरता चंपानगरी आवी पहोच्या; ने त्यां अद्भूत धर्मरुप कल्पवृक्ष जेवा तेओ नगरीनी बहारना उद्यानमां समवसर्या. तेमनां चरण कमळने वंदन करवाने अर्थे आनंदोत्कर्षवाळा चित्त सहित पुरीजनो (नगरीना माणसो) भक्तिथी चाल्या. नगरीनी स्त्रीओ पण केटलीएक पगे चालवाथी नूपुरनो नाद करती चाली. तेमना अंबोडा ढीला पडी जवाथी तेमांथी पुष्पो खरी जवा लाग्यां; केटलीएक तो पतिनी साथे रथमां बेसीने जवा लागी ने रथने पण घणी उतावळथी चलाववाने कहेवा लागी; केटलीएक श्राविकाओ तो अन्य कार्यो त्यजी दईने कटिमां बाळकोने बेसारीने गृह थकी बहार नीकळी तेथी तेओ वानरवाळा वृक्षो जेवी देखावा लागी. चळायमान छे कुंडळो जेमनां एवा केटलाएक श्रेष्टीओ तो अश्वारुढ थईने जवा लाग्या. तेओ श्वेत, छत्र धारण करवाथी आकाशने अधोमुखी पुंडरीक (श्वेत कमळ) मय करवा लाग्या. लक्ष्मीवान माणसो त्वराए जता तेथी परस्पर संघर्ष (संघटा) ना ताडनथी हारनां मोतीओ पडी जतां तेथी मार्ग मुक्ताफळमय थई जवा लाग्यो.

आ वखते नगरीमां कूणिक राजा राज्य करतो हतो, ते एवी रीते जता लोकोने जोईने पोताना छडीदारने पूछवा लाग्यो. " शुं आजे नगरीनी बहार कोई देवीनी यात्रा छे ? के, कोई श्रेष्ठी तरफथी उजाणीनो महोत्सव छे ? के कोई कौमुदी—उत्सव जेवो

कोई म्होटो उत्सव आवेलो छे ! के, उद्याननां चैत्यमां कोई प्रकारनी पूजा छे ! के, कोई महात्मा जैनमुनी समवसर्‍या छे ? के, जेने लीधे सकळ नागरिको त्वराए जाय छे ?" आ उपरथी छडीदारे खबर काढी तुरतज नरेंद्रने विज्ञापना करीने कह्युं. "उत्तम एवा सुधर्मा गणधर अहिं समवसर्‍या छे; तेमने वंदन करवाने सकळ नगरीना लोको जाय छे. एकज शरण एवो अर्हत् धर्म छे जेमां एवुं आपनुं राज्य विजय पामे छे." राजाए कह्युं. "हे वेत्री ! धन्य छे आ नागरिकोने के, जेओ सुधर्मास्वामिना वंदनने अर्थे त्वराए जाय छे ! अहो ! हुं जाग्रतावस्थामां छतां पण सुषुप्ता (निद्रा) वस्थाने पाम्यो छुं; कारण के, में गणधरदेवने पण आव्या जाण्या नहीं. तेथी हुं हवे सत्वर तेमने वंदन करवा जउं. कारण के, वायुनी पेठे अप्रतिबद्ध एवा तेओ एकज स्थळे रहेता नथी." एम कही आसन थकी उभा थई, प्रफुल्लित कमळ समान नेत्रवाळा ते राजाए चंद्रमाना किरणोथी वणेलां होयनी ! तेवां बे श्वेत वस्त्र पहेर्‍यां; ने कानमां बे मोतीनां कुंडळ पहेर्‍यां. ते स्वच्छ किरणोथी पूरायलां हतां, तेथी जाणे बे सुधाना कुंडज होयनी ! तेवा शोभता हतां. वळी हृदयमां तेणे विमळ मोतीनो हार पहेरी लीधो, ते जाणे लावण्य रुप सरिता (नदी) ना तट उपर रहेली फीणनी रेखाज होयनी ! वळी ते अपर कल्पवृक्ष समान राजाए बीजां पण रत्नोनां आभरणो सर्वांगे पहेर्‍यां. पछी तेणे आकाशना ककडा जेवुं स्वच्छ एवुं एक वस्त्र पहेर्‍युं, तेना छेडा पवनने लीधे हालता हता, तेथी ते जाणे नृत्य करतुं होयनी ! पछी तेणे सुगंधी पुष्पथी गर्भित एवा पोताना मस्तके

ग्रस्त कर्यो छे चंद्र जेणे एवा वर्षा समयना मेघ सरखो अने कज्जळ जेवो अंबोडो बांधी लीधो. त्यार पछी ते अरिवारण राजा सिंह जेम पर्वत उपर आरूढ थाय तेम कल्याणना कारण रूप एवा भद्र हस्ती उपर आरूढ थयो; ने विद्युल्लेखाना जेवा अंकूशने हाथथी आकाशमां फेरवतो ते पृथिवीनो ईंद्र (कूणिक) पगवडे हाथीने प्रेरवा लाग्यो. ते पण " म्हारा पादना आघातथी पृथिवी नमी न जाओ " एम धारी कृपा बतावी धीमे धीमे चालवा लाग्यो; ते हस्ति–अति म्होटी गर्जना करवाथी ने निरंतर मद जळ वर्षावतो होवाथी माणसोने भूमि उपर आवेला मेघ जेवो देखावा लाग्यो. पछी नृत्य करता होय तेवी रीते कूदता अने पोताना जानुने मुखाग्रनी साथे स्पर्श करावता एवा अश्वोना उपर बेसीने लाखो अश्वारो हस्तीनी चोमेर वींटाई गया. ते वखते विजय सूचवनारां अनेक उत्तम वाजित्रो वागवा लाग्यां; तेना वगाडनाराओए तेनो ध्वनी परस्परना वाजित्रोमां एक करी नांख्यो. चोतरफ शब्द करता एवा वाजित्रोना प्रतिघोषने लीधे आकाश ए एक म्होटुं देवी वाजित्र होयनी ! तेवुं थयुं.

पछी राजा पोताना परिवार सहित सुधर्मास्वामी गणधरना पादपद्मथी अधिष्ठित एवा वन प्रदेशमां आवी पहोच्यो. त्यां हस्तीने कुंभस्थळ उपर अंकूशना दंडना आघातथी उभो राखी तेनी कक्षाने थोभीने ते महीपति ते उपरथी नीचे उतर्यो. पछी तेणे पोतानी पादुका तथा छत्र चामर दूर कर्यां, ने वेत्री (छडी-दार) ना हस्तनो टेको पण लेवो बंध कर्यो, ते वखते भक्तिने लीधे पोताने पण सामान्य जन समान मानवा लाग्यो. श्रावकोने

स्तुति करता जोईने ते रोमांचित थयो; ने सुधर्मास्वामीने दूरथी ज जोईने मस्तक उपर अंजळि करी तेणे तेमने वंदन कर्युं. वंदन करीने भक्तोमां अग्रेसर एवो ते राजा तेमना लघु शिष्यनी पेठे तेमनां मुख तरफज दृष्टि राखीने तेमनी सामे बेठो.

पछी सर्व प्राणि तरफ दयाळुं एवा श्री सुधर्मा गणधरे, श्रोता नी श्रवणेंद्रियने सुधा समान एवी देशना दीधी. देशनाने अंते राजाए तेमना शिष्योने जोई जंबूस्वामीने उद्देशीने पूछयुं. " हे भगवन् ! आ महर्षिनुं रूप अद्भूत छे, सौभाग्य पण अद्भूत छे; तेज पण अद्भूत छे; आम सर्व अद्भूत छे. तेमना केश यमुनाना तरंगो जेवा गुंछळावाळा ने श्याम छे; नेत्र कर्णांत सूधी पहोंचेलां छे; तेमनी नासिका वीणा जेवी छे; कर्ण नेत्र रूप सरसीने तीरे आवेली बे शुक्ति (छीप) जेवां छे; तेमनो कंठ शंख जेवो छे; ने तेमनुं वृक्षस्थळ म्होटी भोगळ जेवुं छे. तेमना लांबा अने सरळ बाहुदंड जानु सूधी पहोंचता छे; तेमनो कटी देश मुष्टि ग्राह्य (मूठीमां माय तेवो) छे; ने तेमनी जंघा [1]आलानस्तंभ सदृश छे; तेमनी जंघा मृगलीनी जंघा जेवी छे अने हस्त कमळ सरखा छे. एनी रूप संपत्तिनुं वर्णन म्हारा जेवो मनुष्य केवी रीते करी शके? ए महाभागनुं सौभाग्य पण म्हारी वाणीनो विषय थई शके तेम नथी; कारण के, बंधुनी समान एमने जोईने म्हारूं मन खुशी थाय छे. ए कोई महा तेजवान् छे; कारण के, एना तेजने लीधे तेमना सामुं बराबर जोई शकातुं नथी; तेमनुं रूप पण तेवुंज छे.

१ हस्तिने बांधवानो स्तंभ.

आ महामुनिनुं तेज [1]अधृष्य छे, छतां [2]अभिगम्य छे; तेथी जाणे सूर्यने अने चंद्रमाने लावीने एकत्र पिंडित कर्या होयनी ! तेम देखाय छे. अथवा ए तपोनिधिना तेजो राशिनुं हुं केटलुंक वर्णन करूं ? एना पाद (पग) ना नखना किरणोनी पासे वीजळी पण दासी जेवी छे."

पछी गणधर महाराजाए, जेवी रीते श्री वीर प्रभुए श्रेणिक नृपतिने कही संभळाव्युं हतुं, तेवी रीते कूणिक नृपतिने जंबूस्वामीना पूर्वभवनुं वृत्तांत कही संभळाव्युं. संभळावीने कह्युं. " हे नृप ! आ महात्माना आवां रूप सौभाग्यने तेज छे, ते पूर्वभवना तपने लीधे छे. आ एमनो छेल्लो भव छे, ने एओ छेल्ला केवळी छे; तेओ आज भवमां सिद्धि पामशे. जंबूस्वामी मोक्ष पाम्या पछी मनःपर्यवज्ञान, तथा परम अवधिज्ञान रहेशे नहि, आहारक शरीरनी लब्धि पण रहेशे नहि; तेम जिनकल्पीपणुं पण रहेशे नहीं; नहि रहे पुलाकलब्धि, तेम नहि रहे क्षपकश्रेणीनुं आरोहण; प्रथमनां पाछलां त्रण [3]संयम पण नहि रहे. ए प्रमाणे आगळ पण ओछुं ओछुं थतुं जशे."

सुधर्मास्वामी गुरुना आवां वचनो सांभळी तेमने नमीने नृपति नगरमां गया अने गणधर महाराजा पण पोताना शिष्य वर्ग सहित, ते स्थान थकी श्री महावीरस्वामी पासे गया, ने ते मनी साथे विहार करवा लाग्या.

सुधर्मास्वामीए पचास वर्षनी वये दिक्षा लीधी; पछी त्रीश वर्ष

---

१ धारण करी न शकाय तेवुं. २ पासे जवा योग्य. ३ परिहार विशुद्धि सूक्ष्मसंपराय ने यथाख्यात ए त्रण चारित्र.

पर्यंत चरम तीर्थंकर श्री महावीरनी शुश्रुषा (सेवा) करी. तेओ महावीरस्वामी मोक्षे गया पछी तीर्थ प्रवर्तावता बार वर्ष पर्यंत छद्मस्थपणे रह्या. त्यार पछी एटले बाणुं वर्षनी वये तेमने केवळ ज्ञान प्राप्त थयुं. पछी आठ वर्ष पर्यंत तेओ भव्य प्राणिओने बोध देता पृथ्वी उपर विचर्या. पूर्ण (१००) वर्षनुं आयुष्य पूरुं थये तेमनो निर्वाण समय आव्यो. तेमणे जंबूस्वामिने गणाधिप स्थाप्या. जंबूस्वामी पण तीव्र तप तपी केवलज्ञान पामी, दया सहित भव्य प्राणिओने प्रतिबोध देवा लाग्या; ने वीरस्वामीना मोक्ष दिवसथी चोसठ वर्ष पछी तेओ पण कात्यायन-प्रभवने-पोताने पदे स्थापी कर्मक्षय करी अव्यय पदने पाम्या. अर्थात् मोक्ष पहोच्या.

॥ इत्याचार्य श्रीहेमचंद्रविरचिते परिशिष्टपर्वणि स्थविरावली चरिते महाकाव्ये जंबूस्वामिनिर्वाणवर्णनो नाम चतुर्थः सर्गः ॥

